


ที่คณะเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา
ของนักวิชาการทางศิลปศึกษา และครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7



นางสาว ปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา

ภาควิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544..

ISBN 974-170-668-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE VIEWPOINT ON A DEVELOPMENT OF TEXTBOOKS AND TEACHER MANUALS
OF ART EDUCATORS AND ELEMENTARY ART TEACHERS IN ELEMENTARY
SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE PROVINCIAL ELEMENTARY
EDUCATION, EDUCATIONAL REGION SEVEN



Miss Prathomarat Yimprasert

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-17-0668-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและ คู่มือครูศิลปศึกษาของนักวิชาการทางศิลปศึกษา และครูศิลปศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7
โดย	นางสาวปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ
สาขาวิชา	ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปยุตต์ พิชญ์ไพพบุลย์)

ปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ : ทศนะเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาของนักวิชาการทางศิลปศึกษา และครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7 (THE VIEWPOINT ON A DEVELOPMENT OF TEXTBOOKS AND TEACHER MANUALS OF ART EDUCATORS AND ELEMENTARY ART TEACHERS IN ELEMENTARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE PROVINCIAL ELEMENTARY EDUCATION, EDUCATIONAL REGION SEVEN) อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี จำนวน 158 หน้า ISBN 974-17-0668-5

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนะของนักวิชาการทางศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา ในด้านโครงสร้างของหนังสือ ประกอบด้วยด้านเนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบ ภาษาและการเขียน รูปเล่มและการนำเสนอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ครูศิลปศึกษาจำนวน 170 คน นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษาจำนวน 85 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

นักวิชาการทางศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา และคู่มือครูศิลปศึกษาในโครงสร้างหนังสือทุกด้าน อันประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านภาพประกอบ ด้านภาษาและการเขียน ด้านรูปเล่มและการนำเสนอ

ในส่วนของคำแนะนำเพิ่มเติม นักวิชาการทางศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษาเสนอแนะว่า หนังสือเรียนควรมีขนาดรูปเล่มที่เหมาะสม สีสวยงามสดใส เนื้อหากิจกรรมมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ส่วนหนังสือคู่มือครูนั้นควรมีการอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมอย่างละเอียด มีขั้นตอนที่ชัดเจนและมีเทคนิควิธีการประเมินผลที่ชัดเจนให้แก่ครูผู้สอน

ภาควิชา.....ศิลปศึกษา.....
สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา.....
ปีการศึกษา.....2544.....

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ : ทศนะเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาของนักวิชาการทางศิลปศึกษา และครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7 (THE VIEWPOINT ON A DEVELOPMENT OF TEXTBOOKS AND TEACHER MANUALS OF ART EDUCATORS AND ELEMENTARY ART TEACHERS IN ELEMENTARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE PROVINCIAL ELEMENTARY EDUCATION, EDUCATIONAL REGION SEVEN) อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี จำนวน 158 หน้า ISBN 974-17-0668-5

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนะของนักวิชาการทางศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา ในด้านโครงสร้างของหนังสือ ประกอบด้วยด้านเนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบ ภาษาและการเขียน รูปเล่มและการนำเสนอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ครูศิลปศึกษาจำนวน 170 คน นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษาจำนวน 85 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

นักวิชาการทางศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นด้วยมากต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา และคู่มือครูศิลปศึกษาในโครงสร้างหนังสือทุกด้าน อันประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านภาพประกอบ ด้านภาษาและการเขียน ด้านรูปเล่มและการนำเสนอ

ในส่วนของคำแนะนำเพิ่มเติม นักวิชาการทางศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษาเสนอแนะว่า หนังสือเรียนควรมีขนาดรูปเล่มที่เหมาะสม สีสวยงามสดใส เนื้อหากิจกรรมมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ส่วนหนังสือคู่มือครูนั้นควรมีการอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมอย่างละเอียด มีขั้นตอนที่ชัดเจนและมีเทคนิควิธีการประเมินผลที่ชัดเจนให้แก่ครูผู้สอน

ภาควิชา.....ศิลปศึกษา.....
สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา.....
ปีการศึกษา.....2544.....

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ข้าพเจ้ามาตลอด ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์.ดร.เกษร ธิตะจारी ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.สันติ คุณประเสริฐ อาจารย์วินัย รอดจ่าย อาจารย์ธำรงค์ศักดิ์ ธำรงเลิศฤทธิ อาจารย์ประเทศ สุขสถิตย์ ที่ได้กรุณาสละเวลาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือ พร้อมทั้งให้คำแนะนำอันมีค่า ซึ่งทำให้งานวิจัยครั้งนี้ดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ น้องชายที่ให้พลังในการต่อสู้กับอุปสรรคนานามาโดยตลอด รวมทั้งทุนทรัพย์ในการวิจัย และเนื่องจากทุนในการวิจัยครั้งนี้บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย และขอขอบคุณเพื่อนๆ ผู้ซึ่งให้คำแนะนำและความช่วยเหลืออันเป็นประโยชน์ ทำให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างราบรื่น และสำเร็จลุล่วงด้วยดี



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	1
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	8
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	9
1.4 คำจำกัดความ.....	9
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 การเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา.....	12
2.2 หนังสือเรียนศิลปศึกษา.....	15
2.3 คู่มือครูศิลปศึกษา.....	24
2.4 เกณฑ์ของหนังสือเรียนและคู่มือครูที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด.....	38
2.5 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนและคู่มือครูศิลปศึกษา.....	64
2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	65
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	76
3.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	76
3.2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	76
3.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	77
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
3.6 การอภิปรายผลการวิจัย.....	80
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	112

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
รายการอ้างอิง.....	130
ภาคผนวก.....	141
ภาคผนวก ก	142
ภาคผนวก ข	144
ประวัติผู้เขียน.....	158



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อพิจารณาจากความเจริญรุ่งเรืองของสังคมมนุษย์ตั้งแต่เด็กดำบรรพ จากแหล่งต่างๆทั่วโลกเราจะพบว่า ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษามีสภาพคล้ายกับความเจริญของงานของเทคโนโลยีซึ่งต่างก็มีรากฐานจากวิวัฒนาการภายในครอบครัวและแหล่งวัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่ครั้งเมื่อความรู้ถูกบันทึกลงในหนังสือ ตำรา อย่างกว้างขวางนั้นการศึกษาจึงเริ่มมีความสำคัญต่อการอ่านออกเขียนได้ และกลายเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นของสถานศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียน เป็นต้น

การเรียนระดับประถมศึกษา นับเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นการเรียนที่สำคัญ นับเป็นการปูพื้นฐานชีวิตให้กับเด็ก การศึกษาระดับประถมศึกษานั้นจะเริ่มตั้งแต่เด็กอายุระหว่าง 5 - 7 ขวบ และใช้เวลาศึกษาเล่าเรียนประมาณ 5 - 6 ปี (มังกอร์ : 2537) เนื้อหาในรายวิชาต่างๆจึงเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ หลักสูตรในระดับประถมศึกษาจึงมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่เสมอมา เพื่อความเหมาะสมและเท่าทันต่อเหตุการณ์ วิชาศิลปะศึกษาจัดเป็นวิชาหนึ่งที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ถึงแม้ว่า "ศิลปะ" ถือเป็นวิชาที่ละเอียดอ่อนในการที่จะทำความเข้าใจ แต่ไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำความเข้าใจ ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า "ศิลปะไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการมีชีวิตอยู่ แต่เป็นสิ่งที่ทำให้คนมีชีวิตอยู่อย่างดี มีความหมายยิ่งขึ้น" (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตตร: 2525) เพราะจะทำให้เรารู้จักปรุงแต่งชีวิตของเราให้สวยงามและมีความสุขยิ่งขึ้น

ในการเรียน ครูคือบุคคลที่จะถ่ายทอดความรู้ให้แก่เรา ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ หรือครูอาจารย์ในโรงเรียน ก็ล้วนเป็นผู้ให้ความรู้เราทั้งสิ้น จึงนับเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต ครูอาจจะสอนเราโดยใช้กลวิธีต่างๆกัน หรือผ่านเครื่องมือต่างๆในการเรียนรู้ก็ได้ และในยุคปัจจุบันแล้ว ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ มีส่วนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้มากมาย ไม่ว่าจะเป็น คอมพิวเตอร์ หรือการศึกษาผ่านดาวเทียม ฯ แต่พื้นฐานดั้งเดิมของ เครื่องมือถ่ายทอดความรู้ ก็คือ หนังสือเรียน จากงานวิจัยของเจฟเฟอร์ (Jeffer :1993) พบว่า นักเรียนจำนวน 75 % ยังจำเป็นต้องใช้แบบเรียนในการค้นคว้าหาความรู้ ซึ่งเราควรที่จะพัฒนารูปแบบให้ก้าวไปพร้อมๆกับเทคโนโลยีที่กำลังก้าวไปโดยไม่มีจุดจบ

สภาวะการณ์ที่ต้องการพัฒนากำลังคนรุ่นใหม่ และการส่งเสริมให้กำลังคนมีการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลานั้น เราอยากเห็นคนฝึกฝนในวิทยาการสมัยใหม่ โดยไม่ลืมการพัฒนาสุนทรียภาพควบคู่กันไป ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีและสื่อนวัตกรรมต่างๆมาใช้ในการเรียนการสอน แต่ในสภาพสังคมไทยเรา การใช้สื่อเหล่านี้ก็ยังไม่แพร่หลาย เพราะยังมีข้อจำกัดหลายประการ (เสรี :2540) ดังนั้นหนังสือเรียนยังคงเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ที่สำคัญ กระทรวงศึกษา จึงมีหน้าที่ผลิตหนังสือเรียนสู่ประชาชน ในการศึกษาภาคบังคับนั้น ผู้เรียนจะได้รับหนังสือซึ่งให้เปล่า ไม่เสียค่าใช้จ่ายจากรัฐสำหรับใช้ในการศึกษาเล่าเรียน แต่ภายหลังพบว่าหนังสือเรียนมีปริมาณไม่เพียงพอกับจำนวนของเด็ก หรือบางทีก็มีจำนวนเกินกับความต้องการ (เกษมา:2541) ซึ่งบางครั้งรัฐก็แก้ปัญหาได้ไม่ทั่วถึง รัฐจึงเปิดโอกาสให้สำนักพิมพ์เอกชนมีโอกาสร่วมในการผลิตหนังสือ โดยการแข่งขันกันอย่างเป็นธรรม เมื่อสำนักพิมพ์เอกชนนี้พิมพ์หนังสือออกสู่ท้องตลาด ด้วยเรื่องของการต้นทุนการผลิตทำให้หนังสือมีราคาแพง ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค ภาครัฐได้พยายามเข้ามาแก้ปัญหาให้กับสำนักพิมพ์เอกชนเหล่านั้น อาทิเช่น ให้งบกลางจากคณะรัฐมนตรีมาตรึงราคาหนังสือเรียนในปีการศึกษา 2543 แต่นับเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้อง นอกจากในเรื่องของราคาที่สูงแล้ว ในเรื่องของคุณภาพ บางสำนักพิมพ์จัดพิมพ์หนังสือที่ไม่ได้มาตรฐานในบางรายวิชา กระทรวงศึกษาธิการต้องทำการเพิกถอนใบอนุญาตหรือให้นำไปปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับการใช้งาน

ในการเรียนการสอนรายวิชาต่างๆเช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย หรือวิทยาศาสตร์ นั้น หนังสือเรียนนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และครูมักจะยึดหนังสือเรียนเป็นต้นแบบในการสอน เรียกว่ายึดหนังสือเรียนเป็นพระเจ้า(อัมพร:2534) ส่วนในส่วนของวิชาศิลปศึกษานั้น การที่จะขาดหนังสือเรียนจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เช่นกัน เด็กย่อมนี้กลายกนกไม่ออก ถ้าไม่ได้เห็นตัวอย่าง หรือเด็กคงไม่สามารถบอกได้ว่าภาพโมนาลิซา สวยหรือไม่สวย ถ้าไม่เคยเห็นภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับรู้และสัมผัสกับผลงานที่มีคุณค่า จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสุนทรียภาพ เหล่านี้คือความสำคัญของหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา จากโครงสร้างของหลักสูตร ประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ได้รับการจัดอยู่ในหมวดสร้างเสริมลักษณะนิสัย ตามรายละเอียดดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เนื้อหาวิชาของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นี้แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆที่เรียกว่า กลุ่มประสบการณ์ (Areas of Learning Experiences) มีด้วยกัน 4 กลุ่มคือ 1.กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ 2.กลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต 3.กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และ 4.กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์ ดังนี้

ภาษาไทย มีเรื่องเตรียมความพร้อม (มีเฉพาะ ประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2) การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน แต่ไม่ได้แยกออกเป็นวิชาอ่านไทย เขียนไทย หลักภาษา หรือ วรรณคดี ทั้งนี้ได้กำหนดให้สอนเพื่อให้เข้าใจภาษา และสามารถใช้อาษาเป็นเครื่องมือสื่อความคิด ความเข้าใจและแสวงหาความรู้

คณิตศาสตร์ มีเรื่องต่างๆที่เป็นพื้นฐานในทางคณิตศาสตร์ 5 เรื่อง คือ การเตรียมความพร้อม (มีเฉพาะประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2) เรื่องจำนวน พีชคณิต การวัด เรขาคณิต และ สถิติ เพื่อให้รู้คุณค่าของคณิตศาสตร์ ฝึกฝนให้เกิดทักษะและคิดตามลำดับเหตุผล สามารถนำไป ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้แบ่งเป็น 12 หน่วย ดังนี้ ความสัมพันธ์ ระหว่าง คน สัตว์และพืช (มีเฉพาะประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2) สิ่งมีชีวิต ชีวิตในบ้าน สิ่งที่อยู่รอบ ตัวเรา ชาติไทย ชาวเหตุการณ์และวันสำคัญ การทำมาหากิน พลังงานและสารเคมี จักรกลและ อวกาศ ประเทศเพื่อนบ้าน การสื่อสารและคมนาคม ประชากรศึกษา การเมืองและการปกครอง

3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ประกอบหมวดสำคัญ 5 หมวด คือ

จริยศึกษา มีคุณธรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ชีวิตของบุคคลทั่วไป มีการเสริมในเรื่องของ “ครอบครัวดีมีสุข” “โรงเรียนดีมีวินัย” ซึ่งมีเฉพาะ ประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในหน่วยที่ 5 และ 6 ตามลำดับ

ศิลปศึกษา สามารถแยกตามหน่วยได้เป็น หน่วยที่ 2 ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน หน่วยที่ 3 สนุกกับจินตนาการ (เฉพาะประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2) ประถมศึกษาปีที่ 3 ถึง 6 แบ่งเป็น การเขียน ภาพระบายสี การปั้นและการแกะสลัก การพิมพ์ การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ และการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ

พลศึกษา การพัฒนาความสามารถของตนเอง ในหน่วยที่ 4 (เฉพาะประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2) มีการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน การเล่นเกม เกมสเบ็ดเตล็ด กิจกรรมเข้าจังหวะ การเล่นเกมผลัด การเล่นเกมโยน ยิมนาสติกขั้นพื้นฐาน กีฬากรีฑา และกิจกรรมทดสอบสมรรถภาพทางกาย

ดนตรีและนาฏศิลป์ แยกได้เป็น หน่วยที่ 1 มั่นใจในความเคลื่อนไหว(เฉพาะประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2) ประถมศึกษาปีที่ 3 ถึง 6 แบ่งเป็น กิจกรรมเน้นจังหวะ กิจกรรมเน้นการฟังและการร้องเพลง กิจกรรมนาฏศิลป์

4. กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ มี 3 งานที่สำคัญคือ

งานบ้าน ประกอบด้วยงานบ้าน งานครัว งานเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย และงานเลี้ยงเด็ก

งานเกษตร ประกอบด้วยการเพาะปลูก ปุ๋ย และเครื่องมือเกษตร

งานประดิษฐ์และงานช่าง ประกอบด้วย งานประดิษฐ์ของใช้ของเล่น ของประดับของตกแต่ง งานสาน งานใบตอง งานเย็บปักถักร้อย งานแกะสลักและการจัดดอกไม้

งานเลือก ได้แก่งานที่เตรียมไปสู่อาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งที่โรงเรียนเลือกสอนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น งานเลือกมีในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 เท่านั้น

เมื่อพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรดังกล่าวประกอบกันไปกับหนังสือเรียน ที่ผลิตโดยกระทรวงศึกษาธิการตามรายวิชาต่างๆ พบว่าในส่วนของรายวิชากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ไม่มีหนังสือเรียน แต่ให้ครูพิจารณาเลือกเนื้อหากิจกรรมสอนเองตามความเหมาะสม (กรมวิชาการ : 2538) และในส่วนของหนังสือคู่มือครูรายวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยนั้นไม่มี มีเพียงแผนการสอนเพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมให้ครูเท่านั้น (กรมวิชาการ:2538) เมื่อไม่มีหนังสือแบบเรียนของกระทรวงใช้ ครูจึงไปใช้ของเอกชน ซึ่งเลี้ยงค้ำว่าหนังสือแบบเรียนเป็นหนังสือเสริมการเรียน (เทวินทร์ :2536) จากการสำรวจของ เทวินทร์ เอี่ยมมี เมื่อเดือนกันยายน 2535 ทำให้ทราบว่ามีสำนักพิมพ์ จำนวน 4 สำนักพิมพ์ ได้แก่ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ (ทวพ.) สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์ (วพ.) สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ (ศสว.) และสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ (อจท.) ได้เป็นผู้ผลิตหนังสือแบบเรียนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษาออกสู่ท้องตลาด (อ้างใน เทวินทร์ : 2536) ซึ่งหนังสือเหล่านั้นต้องผ่านการตรวจจากกรมวิชาการก่อน ซึ่งหนังสือที่ได้รับการอนุญาตแล้วจะต้องมีลักษณะดังนี้

หนังสือของภาคเอกชนซึ่งกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้นั้น จะต้องมีลักษณะดังนี้

- ก. มีใบอนุญาต ของกระทรวงศึกษาธิการพิมพ์ไว้ให้เห็นชัดเจน ซึ่งจะได้ระบุไว้ในใบอนุญาตว่าให้ใช้เป็นหนังสือเรียนหรือหนังสือประเภทใด สำหรับชั้นหรือระดับใด และตามหลักสูตรฉบับใด
- ข. มีตราอนุญาตแบบมาตรฐานจากรัฐ หรือมีตรามาตรฐานจากรัฐกับตัวเลขแสดงจำนวนอย่างใดอย่างหนึ่ง

ถึง แม้ว่าจะมีการตรวจสอบแล้ว ยังพบว่าหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ทั้งของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักพิมพ์เอกชน มีปัญหาในเรื่องของเนื้อหาข้อมูลที่ยังไม่ทันสมัยเพียงพอ ทำให้การจัดการเรียนการสอน ยังไม่เป็นไปตามทิศทางที่ควรจะเป็น (โกวิท :2535) นอกจากนี้กรมวิชาการ (2530) พบว่าปัญหาของการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษานั้น หนังสือเรียนแต่ละเล่ม มีการเขียนข้อความแตกต่างกันทำให้ความหมายแตกต่างกัน เนื้อหายังไม่ละเอียดสมบูรณ์ การพิมพ์และกระดาษ

ที่ใช้ ยังไม่ได้มาตรฐาน ฉะนั้นกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดโครงสร้างของหนังสือเรียน และ คู่มือครูไว้ แยกไปเป็นด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้ผลิตจะสามารถผลิตได้สอดคล้องกับความต้องการใช้ และเพื่อสะดวกในการตรวจสอบหนังสือ ดังนี้

เกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

1. ด้านเนื้อหา

- ถูกต้องตามหลักวิชาและสอดคล้องกับจุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชาของหลักสูตร และคาบเวลา
- ไม่ขัดต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน
- ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

2. ด้านการใช้ภาษา

- สื่อความหมาย อ่านเข้าใจง่าย ถูกต้องชัดเจน
- ใช้ศัพท์เฉพาะ ถูกต้อง(ถ้ามี)

3. ด้านกิจกรรมประกอบบทเรียน (ถ้ามี)

- สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
- ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในบทเรียนและนำไปปฏิบัติได้

4. ภาพ ตาราง แผนภูมิ (ถ้ามี)

- ถูกต้องชัดเจน และเป็นปัจจุบัน
- เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา
- มีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ

คู่มือครู

1. จุดประสงค์ของบทเรียน

- สอดคล้องกับจุดประสงค์และจุดเน้นของหลักสูตร
- สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน

2. เนื้อหาที่เพิ่มเติมหรือขยายความจากหนังสือเรียน

- เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน
- ถูกต้องตามหลักวิชา
- ไม่ขัดต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

3. กิจกรรมการเรียนการสอน

- สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน

- สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน
 - เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ
4. วิธีการและเครื่องมือวัดประเมินผล
- สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
 - ถูกต้องตามหลักวิชา
5. ความเหมาะสมของอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เสนอแนะ
6. ความเหมาะสมของแหล่งและหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม

แม้ว่ากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จะเปิดโอกาสให้มีการผลิตหนังสือเรียนและคู่มือครู อย่างเปิดกว้างแล้วก็ตาม ยังพบว่า ตำราและเอกสารประกอบการเรียนในวิชาศิลปะมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับสาขาวิชาอื่นๆ ปีที่พิมพ์ส่วนใหญ่จะพิมพ์มานานแล้ว ได้พบว่าขาดแคลนผู้เรียบเรียงและสำนักพิมพ์ (ถ่ายของ บัณฑิต: 2540) จากผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นและการศึกษาของ ชลอ พงษ์สามารถ (2526) ชาญศิลป์ สุวรรณจันทร์(2539) และ สุภาพร ตันธนะศิริกุล (2538) ที่พบว่า ครูศิลปศึกษาขาดแคลนหนังสือเรียน คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตร ตำรา และแหล่งข้อมูลศึกษาค้นคว้า เพื่อจะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาหาความรู้ที่แปลกใหม่มาใช้วางแผนการสอน ครูจึงขาดแคลนแนวทางในการจัดเนื้อหาสาระที่ถูกต้องให้กับผู้เรียน

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ส่งผลให้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้นเพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและการจัดการศึกษาอบรมตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นไป (รายงานการปฏิรูปการศึกษา : 2544)

เนื่องจากประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงมุ่งหวังที่จะให้การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของประชากร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ เตรียมพร้อมรับกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสังคมแห่งความรู้ให้เท่าทันนานาประเทศ หากแต่ว่าระบบการศึกษาไทยนั้นยังไม่พร้อมรับสถานการณ์ดังกล่าวได้ เพราะยังมีปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะพิจารณาในด้านปริมาณ ซึ่งพบว่า ประชากรไทยได้รับการศึกษาน้อย ด้านคุณภาพการศึกษาเมื่อเทียบกับระดับนานาชาติพบว่าการศึกษาไทยมีคุณ

ภาพต่ำ ด้านความเสมอภาคในสิทธิทางการศึกษายังคงมีความเหลื่อมล้ำในสิทธิและโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนในกลุ่มต่างๆ และด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ซึ่งนอกจากศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำมากแล้ว ยังเป็นการยากที่ประชากรไทยจะเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ยิ่งไปกว่านั้น ระบบการศึกษาไทย ยังมีได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเท่าที่ควร(รายงานการปฏิรูปการศึกษา :2544) จึงยังทำให้สังคมไทยขาดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเคยเป็นสำนึกร่วมของคนในชาติ จากสภาพปัญหาเหล่านี้เป็นเหตุให้ประสบปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในที่สุด

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงมุ่งมั่นในการพัฒนาให้คนไทยเป็นคนเก่งและคนดี ก้าวสู่สหัสวรรษใหม่ด้วยวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ มีจิตวิญญาณใฝ่รู้ใฝ่เรียน สร้างองค์ความรู้ใหม่ สร้างนวัตกรรมใหม่ และทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ความเปลี่ยนแปลงในทางที่สร้างสรรค์ขั้นให้ได้ (รายงานการปฏิรูปการศึกษา:2544)

เมื่อรัฐทำการปฏิรูปการศึกษา ปัญหาต่างๆจึงถูกหยิบยกขึ้นมาอีกครั้ง รัฐพยายามแก้ปัญหาทางการศึกษา เพื่อการศึกษาระบบใหม่จะถูกนำไปใช้อย่างเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ปัญหาขาดแคลนหนังสือเรียน เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่จะได้รับการแก้ไขตามไปด้วย ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 64 กล่าวว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งผลิตพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุน การผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้โดยเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542) นับว่าเป็นเรื่องดีที่จะมีการแข่งขันกันเพื่อผลิตหนังสือเรียนและคู่มือครู ทำให้ครูและนักเรียนมีโอกาสได้เลือกหนังสือที่มีคุณภาพ เหมาะสมที่สุดกับความต้องการของตน นอกจากนี้ครูยังมีโอกาสได้เลือกหา หนังสือคู่มือครูมาใช้ มีเพียงหนึ่งหรือสองสำนักพิมพ์เท่านั้นที่แจกให้ครูผู้สอนได้มีไว้ใช้

จากสภาพท้องถิ่นที่แตกต่างกันของประเทศไทย ข้าพเจ้าจึงสนใจเขตการศึกษา 7 ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัด กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก นครสวรรค์ ตาก สุโขทัย เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ แต่ละจังหวัดมีความเป็นเอกลักษณ์ เป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีประชากรหลายกลุ่มอาศัยอยู่มาก อีกทั้งเป็นรอยต่อของวัฒนธรรมล้านนา วัฒนธรรมภาคกลางและชนกลุ่มน้อย มีประเพณีที่สำคัญมากมายไม่แพ้ภูมิภาคอื่น มีโบราณสถาน โบราณวัตถุสวยงามจนได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลก นั้นแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตมากมาย มีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆได้เป็นอย่างดี เขตการศึกษา 7 มีพื้นที่ 76,659.76 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวม 5,866,112 คน แยกเป็นชาย 2,926,724 คน หญิง 2,969,388 คน นับว่ามีประชากรมากมีพื้นที่ใหญ่พอสมควร สภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเหมาะกับการเพาะปลูก รายได้หลักของประชากรในพื้นที่คือผลผลิตการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ถั่วต่างๆ อ้อย มันสำปะหลัง มะขามหวาน กล้วย ส้มโอ เป็นต้น ในด้านอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ทรัพยากรในท้องถิ่น และอุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับจากทองและเงิน ผ้าทอพื้นเมือง งานจักสาน เป็นต้น ในเขตนี้ยังมีความสมบูรณ์ของป่าไม้อีกด้วย และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็เป็นอีกรายได้หลักของเขตในภูมิภาคนี้ ในปัจจุบันจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ แต่แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ เจริญเติบโตขึ้น ผลผลิตจากเกษตรกรรมมีแนวโน้มเปลี่ยน

แปลงไปจากเดิม ไปสู่รูปแบบใหม่ ในการเพิ่มผลผลิต เพื่อสนองความต้องการ ทั้งภายในและภายนอกประเทศมากขึ้นแล้วพัฒนาเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม การบริการจึงจำเป็นต้องส่งเสริมด้านวิชาการ เงินทุนการขยายตลาดเพื่อให้ ผู้ประกอบอาชีพนี้มีรายได้ดีขึ้น จากการพัฒนาตัวทางด้านเศรษฐกิจ รองรับการเป็นสีเขียวอินโดจีน ของภูมิภาคนี้ ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นทำให้ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่กรุงเทพมหานคร หรือต่างประเทศได้มาก และแรงงานเหล่านี้ต้องได้รับการพัฒนาทั้งความรู้และการประกอบอาชีพ ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและการศึกษายุคปัจจุบัน ในเขตการศึกษา 7 นั้น มีสถานศึกษาจำนวนมาก หากพิจารณาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแล้ว มีจำนวนถึง 2556 แห่ง มีครู,อาจารย์ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจำนวน 36,883 คน จำนวนนักเรียน,นักศึกษา 635,505 คน นับว่ามีปริมาณมากเมื่อเทียบกับเขตการศึกษาอื่นๆ นักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีจำนวน 498,524 คน แยกเป็น ของรัฐบาล 430,607 คน เอกชน 67,917 คน อัตรานักเรียนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 97.69 (สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 7) แสดงให้เห็นว่าประชากรในภูมิภาคนี้ให้ความสนใจต่อการ ศึกษา จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ข้าพเจ้าเลือกที่จะทำการวิจัยในเขตการศึกษานี้ และหวังว่างานวิจัยของข้าพเจ้าจะเป็นประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทัศนคติของครูศิลปศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และนักวิชาการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 ที่มีต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา ในด้านโครงสร้างของหนังสือ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาทัศนคติของครูศิลปะ และนักวิชาการเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือแบบเรียนวิชาศิลปศึกษา และคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ในด้าน โครงสร้างของหนังสือ อันประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านภาพประกอบ ด้านภาษาและการเขียน และด้านการออกแบบรูปเล่มและการนำเสนอ (กระทรวงศึกษาธิการ)

คำจำกัดความ

1. หนังสือเรียนศิลปศึกษา หมายถึง หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาจัดอยู่ในหมวดวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีเนื้อหา กิจกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา การออกแบบจัดวางมีรูปแบบเฉพาะ กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้นำมาใช้เป็นเครื่องมือครูประกอบการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา

2. หนังสือคู่มือครู หมายถึง หนังสือที่ให้ความรู้ เสนอวิธีสอนแนวการจัดกิจกรรมประกอบบทเรียน แนะนำแหล่งความรู้เพิ่มเติม รวมทั้งเสนอแนวการวัดผลแก่ครู ซึ่งให้ความสะดวกแก่ครู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจาก เอกสาร ตำรา หนังสือ หลักสูตรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งของไทยและต่างประเทศ ศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

2. ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ครูศิลปศึกษา และนักวิชาการสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 7 มีจำนวนครูผู้ทำหน้าที่สอน 29,722 คน นักวิชาการในสำนักงานการประถมศึกษา 370 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ใช้นักวิชาการที่ทำงานทางด้านศิลปศึกษาในทุกอำเภอของเขตการศึกษา 7 จำนวน 85 อำเภอ เป็นจำนวน 85 คน มีประสิทธิภาพ ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศวิชาศิลปศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 จำนวน 8 จังหวัด มีโรงเรียนทั้งหมด 2,556 โรงเรียน แยกได้เป็น จังหวัดกำแพงเพชร 298 โรงเรียน จังหวัดตาก 240 โรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ 372 โรงเรียน พิจิตร 299 โรงเรียน พิษณุโลก 368 โรงเรียน เพชรบูรณ์ 472 โรงเรียน สุโขทัย 352 โรงเรียน อุตรดิตถ์ 239 โรงเรียน ใช้ครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ในแต่ละอำเภอ อำเภอละ 2 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 170 โรงเรียน เป็นจำนวน 170 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 85 คน ครูศิลปศึกษาจำนวน 170 คน ทั้งหมดรวม 255 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและนักวิชาการศิลปศึกษา สำหรับครู 1 ชุด นักวิชาการ 1 ชุด แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา และนักวิชาการเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครู ระดับประถมศึกษาในด้านเนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบ ภาษา และการเขียน การออกแบบรูปเล่ม และความคิดเห็นเพิ่มเติม

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ ทั้งนี้มีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

1. เป็นผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
2. นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร จำนวน 2 ท่าน
3. นักวิชาการทางศิลปศึกษาที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเรื่องศิลปศึกษา จำนวน 2 ท่าน

4. การเก็บข้อมูล ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (check list)วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนและหนังสือคู่มือครู (Rating scale)วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) และในส่วนของความคิดเห็นเพิ่มเติม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความคิดเห็นจากครูศิลปศึกษาและนักวิชาการ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา
2. ทราบความคิดเห็นจากครูศิลปศึกษา นักวิชาการ เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา
3. นำผลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการสอนและเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาต่อไป



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาของนักวิชาการทางศิลปศึกษา และครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษาที่ 7 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูล เอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. การเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
2. หนังสือเรียนศิลปศึกษา
3. คู่มือครูศิลปศึกษา
4. เกณฑ์ของหนังสือเรียนและคู่มือครูที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
5. แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนและคู่มือครูศิลปศึกษา
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศิลปะนั้นมีส่วนช่วยให้มนุษย์มีความสุขในการดำรงชีวิต มองสิ่งต่างๆ ในมุมมองที่ต่างออกไป ช่วยให้ผู้มองผ่อนคลายและมีจิตใจอ่อนโยนมากขึ้น เพราะจากโลกทัศน์ของศิลปะเป็นการแสดงออกที่สร้างสรรค์และจินตนาการที่ลึกซึ้ง มีคุณค่าต่อจิตใจของมนุษยชาติ ศิลปะอาจกล่าวได้อีกก็คือ สิ่งใหม่ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยใช้แนวคิดที่มีอยู่แล้ว ประกอบกับเหตุผล อารมณ์ และความคิดริเริ่ม และสร้างขึ้นโดยมุ่งแสดงให้เห็นความงาม น่าชมหรือน่าพอใจ และในบางกรณีผลงานนั้นทำให้ผู้ได้เห็นเกิดความคิดอารมณ์ และความสว่างไสวทางปัญญาได้ด้วย(นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร;2525)

จากรูปแบบศิลปศึกษาของไทยนั้น ดั้งเดิมไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เป็นเหมือนการถ่ายทอดจากรุ่นพ่อสู่รุ่นลูก ด้วยวิธีการเฉพาะของแต่ละบุคคลแต่ละครอบครัว ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของวินัย โสมดี(2528) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะในอดีตนั้น ไม่มีระบบการเรียนที่แน่นอน ไม่มีการจัดลำดับเนื้อหา หรือเวลาเรียน เป็นลักษณะการเรียนแบบช่างฝึกหัด ผู้สอนจะถ่ายทอดวิชาที่ตนถนัดและวิธีการสอนก็แตกต่างกันไปตามแบบเฉพาะตนของครู โดยไม่ได้คำนึงถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้หลักหรือทฤษฎีใดๆ จนพุทธศักราช 2503 จึงมีการเรียนการสอนวิชาที่เรียกว่า ศิลปศึกษา

ศิลปศึกษา นับเป็นการนำศาสตร์ 2 สาขา มารวมกัน ได้แก่ศาสตร์ด้านการศึกษา และ ศาสตร์ด้านศิลปะ ทำให้การศึกษาด้านศิลปะเป็นระบบมากขึ้น(มะลิฉัตร:ม.ป.ป.) ทำให้ศิลปศึกษาของไทยเป็นรูปเป็นร่างขึ้นและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ศิลปศึกษาจึงนับเป็นวิชาที่ ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่างๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสกับสภาพความเป็นจริง เพื่อเด็กจะได้มีประสบการณ์ในด้านสุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์และเทคนิคของการทำงานจะเป็นการช่วยให้เด็กได้เจริญในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และความคล่องแคล่วในการใช้ส่วนต่างๆของร่างกาย ให้สัมพันธ์กับความคิด และการแสดงออก (วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์:2520)

ในความหมายของศิลปศึกษา มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายโดยมีความหมายในทำนองเดียวกัน ดังเช่นจากทัศนะของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538) ได้กล่าวถึงความหมายของศิลปศึกษาว่าเป็นการให้การศึกษาด้านศิลปะกับเด็ก มุ่งเน้นการเสริมสร้าง ศิลปะนิสัยให้เกิดกับผู้เรียน รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ประสบการณ์ทางศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมมากขึ้น และนอกจากนี้แล้วในทัศนะของ เลิศ อานันท์ (2523) ได้กล่าวถึงความหมายไว้อีกว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เด็กทุกเพศ ทุกวัย ได้แสดงออกอย่างเสรี ตามความคิดสร้างสรรค์ ตามจินตนาการ ซึ่งเหล่านี้สอดคล้องกับทัศนะของ สังคม ทองมี อีกเช่นกันที่เน้นให้ศิลปศึกษาช่วยพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจต่อเด็กและมีความสุขในชีวิต

วิรุณ ตั้งเจริญ (2532) กล่าวว่า ศิลปศึกษา เป็นคำที่ใช้เรียกกระบวนการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะ ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยส่งเสริมให้นักเรียนมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ มีความชื่นชมในผลงานศิลปกรรม และมีความสำนึกในความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบศิลปะที่นำมาประยุกต์ใช้ โดยไม่มุ่งหวังจะให้นักเรียนเป็นศิลปินโดยตรง

ฉะนั้นหากจะสรุปความหมายของศิลปศึกษา ให้เป็นรูปธรรมนั้นศิลปศึกษาจึงน่าจะหมายถึง “วิชาที่จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา เป็นวิชาที่สอนด้านศิลปะ ให้เด็กได้สามารถฝึกความคิด จินตนาการ ตลอดจนทักษะฝีมือ โดยการแสดงออกอย่างเสรีและสร้างสรรค์ ซึ่งศิลปศึกษาจะช่วยพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ให้ผู้เรียนมีความคิดที่ดี จิตใจที่ดีมีความสุขในการดำรงชีวิต”

การเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

ประเทิน มหาจันทร์ (2531) กล่าวว่า ศิลปะ เป็นความงดงามที่แสดงออกมาจากจิตใจ โดยผ่านการกระทำ ซึ่งเป็นการกระทำที่สร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกด้วยการวาดเขียน การปั้น การเรียงความ การเขียนบทกลอน การขับร้อง การรำ การจัดดอกไม้ ตลอดจนการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องเล่นต่างๆ ในขณะที่เด็กกำลังประกอบกิจกรรมทางศิลปะอยู่นั้น เด็กจะได้ประสบการณ์

อย่างกว้างขวาง เด็กได้พัฒนาทั้งทางการร่างกาย (Physical Growth) คือ จะมีพัฒนาการในการใช้เครื่องมือ มีความชำนาญ คล่องแคล่ว ศิลปะมุ่งเน้นให้เด็กเป็นคนดีพร้อมกันทุกด้าน มีการใช้เทคนิคต่างในการปฏิบัติงานอย่างแม่นยำ และได้พัฒนาทางด้านอารมณ์ (Emotional Growth) คือ ผู้เรียนได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ สนุกสนานเพลิดเพลินจากการทำงาน ได้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคม (Lowenfeld:1987)

สำหรับศิลปะเด็กในชั้นประถมศึกษาชั้นนั้น ต้องเปิดโอกาสให้มีการเลือกอย่างอิสระ ให้เด็กได้แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งเสริมให้เด็กคิด รู้สึก และทำในแง่สุนทรียภาพ (ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล :2533) ทำให้เด็กมีความสุขมีความพอใจ เกิดความนับถือตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในทางศิลปะซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างแยกกันไม่ออก ศิลปะในชั้นประถมศึกษาชั้นนั้น ยังไม่ต้องสลับซับซ้อน เท่าของผู้ใหญ่ แต่พิจารณาความสมบูรณ์ของผลงานแทน (ประเทิน มหาจันทร์:2531) และถือการแสดงออกเป็นหลัก กล่าวคือต้องเป็นการแสดงออกจากความรู้สึกนึกคิดอันเป็นความคิดริเริ่มของตนเอง ประสบการณ์ และกระบวนการต่างๆที่เกิดขึ้นในโรงเรียนประถมเหล่านี้ ช่วยสนับสนุนให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนขึ้น(Task:n.d.) ศิลปะระดับประถมช่วยให้เด็กคิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง อย่างง่าย ๆ ได้ เกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน มีความคิดยืดหยุ่นในการใช้วัสดุในการปฏิบัติงาน อีกด้วย(Bates:2000) ฉะนั้นในการจัดศิลปะสำหรับเด็กชั้นประถมจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1.การกระตุ้น ครูหรือผู้ปกครองจะต้องหาสิ่งที่มากระตุ้น เพื่อให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการวาดรูปหรือการประดิษฐ์ สิ่งที่เด็กแสดงออกมาจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น พ่อ แม่ บ้าน เป็นต้น ถ้าหากครูไปกำหนดกฎเกณฑ์กับเด็ก เด็กจะไม่เกิดความสนใจในการสร้างสรรค์งาน

2.จินตนาการ หากเด็กได้สร้างสรรค์งานอย่างอิสระ เด็กจะถ่ายทอดจินตนาการของตนลงไปด้วย ผลงานก็จะสื่อออกมาว่าเด็กคิดเกี่ยวกับเรื่องใดอยู่ ทำให้ครูทราบถึงความเจริญงอกงามในด้านจินตนาการของเด็กแต่ละคนได้

3.การระบายออก เด็กจะได้ระบายความรู้สึกที่ค้างค้ำอยู่ในจิตใจออกมาระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะถือเป็นจุดมุ่งหมายหลักของศิลปะในชั้นประถมศึกษาชั้นก็ได้(ประเทิน:2531) เมื่อเด็กได้ระบายออก ก็เกิดความรู้สึกสบายใจ

4.ผลงานของเด็ก ครูไม่ควรตำหนิผลงานของเด็ก โดยใช้มาตรฐานของผู้ใหญ่ตัดสิน เพราะผลงานของเด็กในทางศิลปะแล้วเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ที่สุดในทัศนะของเจ้าของงาน

5.ความภูมิใจ เกิดจากการสร้างสรรค์งานขึ้นมา แล้วได้รับการชมเชยหรือได้รับกำลังใจจากครูและคนรอบข้าง ซึ่งจะกระตุ้นให้เด็กอยากทำงานขึ้นไป ครูจึงควรชมเชย ให้กำลังใจ ไม่ควรติ อย่างตรงไปตรงมา

ศิลปะสำหรับเด็กประถม นั้น หาใช่ศิลปะบริสุทธิ์ที่เรียนกันได้เฉพาะแต่ผู้ที่มีหัวทางศิลปะเท่านั้น หากเป็นศิลปะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องเรียน จุดประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อส่งเสริมความงอกงามในเด็กทุกๆด้าน กระบวนการพัฒนาการต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld:1987) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1.พัฒนาการทางร่างกาย เด็กจะได้ใช้เครื่องมือและวัสดุอย่างชำนาญและมีความแม่นยำ ผลงานที่สร้างออกมาแสดงถึงความสัมพันธ์กับความรู้สึกรู้สึกความคิดของเด็ก

2.พัฒนาการทางอารมณ์ การสร้างสรรค์ผลงานก่อให้เกิดการงอกงามทางด้านอารมณ์ มีกระบวนการภายในจัดการภาวะทางอารมณ์ สร้างสรรค์ผลงานได้อย่างอิสระและสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

3.พัฒนาการทางด้านสังคม การสร้างสรรค์ผลงานแสดงถึงประสบการณ์ที่เด็กได้ประสบมา ไม่ว่าจะกับตนเองหรือผู้อื่น เปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมทำงานกับผู้อื่น และรู้จักการปรับตัว

4.พัฒนาการทางด้านสติปัญญา การทำงานทำให้เด็กได้แสดงออกถึงความสามารถในการที่จะสร้างผลงาน รู้ในหลักของการทำงาน รู้จักทำงานอย่างละเอียดเรียบร้อย รู้จักการแก้ปัญหาในการทำงาน

5.พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ เด็กสามารถสร้างงานอย่างอิสระ ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น เกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เกิดความมั่นใจในตนเอง

6.พัฒนาการทางสุนทรียภาพ จากประสบการณ์ทางด้านศิลปะ ทำให้เกิดความเข้าใจชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะ สุนทรียภาพ ทำให้เกิดพัฒนาการทางด้านความรู้สึก ความคิด

7.พัฒนาการทางการรับรู้ เมื่อเด็กได้ฝึกฝนทางด้านทักษะ และสุนทรีย เด็กจะเกิดความสนใจในการแสดงออก การอธิบาย มีความเข้าใจและพิจารณางานศิลปะได้อย่างเหมาะสม และเกิดการรับรู้ถึงความงามของงานศิลปะ

ในห้องเรียนหรือโรงเรียน ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับศิลปะศึกษา ครูเป็นคนกลางที่อยู่ระหว่างเด็กกับกิจกรรมศิลปะ บทบาทของครูคือ การช่วยพัฒนาจิตใจส่วนลึกของเด็ก (Hurwitz:1977) ครูจะเป็นผู้ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ความหมายและคุณค่าประสบการณ์ทางศิลปะ (ชัยณรงค์:2533) ครูจึงต้องมีการเตรียมพร้อม ฝึกฝนเพื่อเพิ่มประสบการณ์เสมอๆ (Task:n.d.) ครูเป็นบุคคลที่สำคัญในการปลูกฝังความสามารถในการตอบสนองทางศิลปะ ทั้งนี้เพราะครูจะต้องมีลักษณะเป็นผู้นำในการตอบสนองต่องานศิลปะของเด็ก ครูจะต้องเป็นผู้นำในการอธิบาย การแปล

ความหมาย การวิพากษ์วิจารณ์ การประเมินคุณภาพ ผลงานทางศิลปะแม้ว่าการตีความหมายทางศิลปะออกมาเป็นคำพูดจะเป็นงานยาก แต่ครูก็ต้องทำให้ได้ และจะเป็นต้องทำ เพราะจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในงานศิลปะได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น การที่ครูสามารถอธิบายถึงจุดต่างๆของผลงานทางศิลปะได้ทุกแง่มุมนั้นจะช่วยให้เด็กมองเห็นและเกิดความเข้าใจโดยสมบูรณ์ เมื่อเด็กเกิดความเข้าใจ เด็กก็จะพยายามแปลความหมายออกมาเป็นคำพูดโดยเลียนแบบครูบ้าง เลียนแบบจากเพื่อนบ้าง เด็กจะพยายามแสดงออกซึ่งความรู้สึกในสิ่งที่ได้เห็นออกมาเป็นคำพูด ซึ่งครูต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ห่างๆ (ประเทิน:2531)

ตามสภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทยนั้น ไม่ได้มีครูศิลปศึกษาทุกโรงเรียน ครูที่ทำหน้าที่สอนศิลปศึกษาในห้องเรียนโดยทั่วไปมักจะเป็นครูประจำชั้นที่สอนเอง(ไพโรจน์:2540) ซึ่งครูเหล่านี้ไม่ได้จบจากสาขาศิลปศึกษา จึงมีความพร้อมและความชำนาญในการสอนศิลปศึกษาได้ไม่เท่าผู้ที่จบมาโดยตรง นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้แยกครูศิลปศึกษาตามลักษณะความสนใจและเข้าใจจุดมุ่งหมายการศึกษาศิลปะในระดับประถมศึกษาไว้ 3 ประเภทคือ

ประเภทที่ 1 ครูที่สนใจการสอนศิลปศึกษาและเข้าใจในจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา

ประเภทที่ 2 ครูที่สนใจในการสอนศิลปศึกษาแต่ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา

ประเภทที่ 3 ครูที่ไม่สนใจการสอนศิลปศึกษาและไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษา

ซึ่งครูในประเภทที่ 3 จะเป็นผลทางลบมากหากปฏิบัติหน้าที่สอน ให้ความรู้แก่เด็ก ครูจึงควรได้รับการฝึกฝนอบรมอยู่เสมอๆเพื่อพัฒนาคุณภาพการสอน สำหรับครูผู้ที่ไม่มีโอกาสได้เข้ารับการอบรมบ่อยนัก ควรจะช่วยตนเองในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม (ชัยณรงค์:2533)

หนังสือเรียนศิลปศึกษา

ศิลปศึกษาของไทยเรานั้นว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จากการถ่ายทอดอย่างไม่เป็นระบบ มาสู่ระบบโดยอาศัยหนังสือเรียน ตำราต่างๆ เป็นตัวถ่ายทอด ร่วมกับการปฏิบัติ ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญของหนังสือเรียนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน การศึกษาของลัมเพลา (Lampela:1990) ชี้ให้เห็นว่าครูยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้นหนังสือเรียนประกอบในการสอน สอดคล้องกับโดฟ (Dove:1998) ซึ่งพบว่าครูกำหนดการบ้านหรือกิจกรรมจากหนังสือเรียน ใช้นหนังสือเรียนเพื่อพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมและข้อความรู้มาสอนเด็ก แสดงให้เห็นว่า แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญที่สุด แทบจะกล่าวได้ว่า การสอนวิชาต่างๆแทบทุกวิชาต้องอาศัยแบบเรียนเป็นคู่มือ (ก่อ สวัสดิพานิชย์:อ้างใน การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน)

หากพิจารณาสำนักพิมพ์ต่างๆที่พิมพ์หนังสือเรียนวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยและศิลปศึกษา พบว่ามีผู้ผลิต และมีรายละเอียดดังนี้

1. สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ(ศสว.)

หนังสือชื่อ หนังสือเรียนแบบเบ็ดเสร็จกลุ่ม สร้างเริ่มลักษณะนิสัย

ผู้แต่ง รศ.ดร. สวัสดิ์ ประทุมราช, สุเทพ จิตรชื่น, ธเนศ ธนโชคทวีพร

ไม่ปรากฏพ.ศ.ที่พิมพ์ ราคา 60 บาท

ภายในเล่มประกอบด้วย ลักษณะหนังสือเน้นการประเมินด้านพุทธิพิสัย, จิตพิสัย, ทักษะพิสัย แสดงจุดมุ่งหมาย, หลักการ, คุณลักษณะของหนังสือ, คำนำ, คำแนะนำในการใช้หนังสือมีตารางแสดง “ใบบันทึกผลการประเมินจุดประสงค์ การเรียนรู้ ป.02 ที่ส่วนหน้าของหนังสือ

สารบัญ → แยกเป็นหน่วยๆ

หน่วยที่ 1 มั่นใจในการเคลื่อนไหว

2 ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

3 สนุกกับจินตนาการ

4 พัฒนาความสามารถของตนเอง

5 ครอบครัวยุคใหม่

6 โรงเรียนดีมีวินัย

7 ลูกเสือเนตรนารี

ในส่วนศิลปะ → ชี้แจงจุดประสงค์

ใช้ตัวอักษรตัวโตเหมาะสำหรับเด็ก ภาพตัวอย่างเป็นสีขาว, ดำ ซึ่งเป็นพิมพ์แบบขาวดำ มีกิจกรรมให้นักเรียนวาดภาพลงในกรอบสี่เหลี่ยม มีแบบฝึกแบบ ก ข ค ง ให้นักเรียนทำ มีการประเมินท้ายกิจกรรม โดยครูผู้สอน แบ่งเป็นเกณฑ์ ดี ปานกลาง ควรแก้ไข

2. สำนักพิมพ์องค์การคำคุณสุภา

หนังสือชื่อ ศิลปศึกษาแนวใหม่

ผู้แต่ง ผดุง ศิริรัตน์, ยศนันท์ แยมเมือง, ผศ.ฉันทนา สุรัสวดี, ประพันธ์ บุญเลิศ,

เลิศ อานันทนะ

พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2537 ราคา 70 บาท ครั้งที่ 1 ป.1 , ป.3= 75 บาท

ภายในเล่มประกอบด้วย คำนำ, คำชี้แจงการใช้หนังสือ, ตารางการวัดผล ซึ่งแบ่งเป็นหน่วยต่างๆในการเรียน, มีภาพผลงานเด็ก ใช้กระดาษปอนด์ในการพิมพ์ ภาพภายในเล่มเป็นภาพถ่ายพิมพ์สี, และการ์ตูนพิมพ์สี ในส่วนของกิจกรรม มีกรอบความคิดรวบยอดแสดงให้ดู, บอกจุดประสงค์การเรียนรู้, มีคำอธิบายในการปฏิบัติกิจกรรม, ใช้ตัวอักษรตัวโต หน้าขาวเป็นกรอบสี่เหลี่ยม ให้เด็กได้ทำกิจกรรม ตรงท้ายหน้าเป็น ตารางการประเมินผล หน้าปกสีสดใส

3. สำนักพิมพ์ MAC Modern Academic Center

หนังสือชื่อ สร้างเสริมลักษณะนิสัย

ผู้แต่ง ส่งขวัญ ทองพรหมราช, รุ่งทิพย์ สมานรักษ์, อัญชลี จันละมุด, วิจัย ลพเกิด,
สารภี แสงจักร์, พัชรา แก้วศิริ, จันทา มีสิทธิ์

พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2543 ราคา 70 บาท

ภายในเล่มประกอบด้วย คำนำ, จุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่ม สร้างเสริมลักษณะนิสัย. ใน
ป.02 ใช้ภาพการ์ตูนเพื่อสร้างความเข้าใจ, บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่น่าสนใจคือมี คำใหม่-
ใครรู้ เป็นการอธิบายคำศัพท์ทางศิลปะ เช่น เงาม, มิติ, เปลว พิมพ์บนกระดาษบุฟ มีคำอธิบาย
ในกิจกรรมเรื่องนั้นๆ มีตัวอย่าง เป็นภาพ ขาวดำ บอกวัตถุประสงค์, วิธีทำ มีพื้นที่สี่เหลี่ยมในนัก
เรียนทำกิจกรรม มีกรอบแนวคิดของกิจกรรมต่างๆ เช่น ในกิจกรรมประดิษฐ์ เศษวัสดุ หน้าปก
เป็นภาพถ่ายพิมพ์สี ตกแต่งด้วยคอมพิวเตอร์

4. สำนักพิมพ์สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

หนังสือชื่อ หนังสือชุดพัฒนากิจกรรมเชิงกระบวนการ สร้างเสริมลักษณะนิสัย. ซีรีส์ 5

ผู้แต่ง ฝ่ายนวัตกรรมทางการศึกษา สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ

ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ราคา 75 บาท

ได้รับการปรับปรุงใหม่สอดคล้องกับ พรบ. 2542

ภายในเล่มประกอบด้วย คำนำ มีกิจกรรมก่อนเข้าเนื้อหาเหมือนกับ PRE-TEST ภาพ
ภายในเป็นภาพเขียน, การ์ตูน พิมพ์ขาวดำ ภาพตัวอย่างขนาดค่อนข้างเล็ก พิมพ์บนกระดาษบุฟ
มีกิจกรรมให้นักเรียนฝึกในกรอบสี่เหลี่ยม กรณี่วาดภาพ มีกิจกรรมประเมินตนเองให้นักเรียน
ประเมินตนเอง โดยอิงเกณฑ์ดังนี้ ความพึงพอใจ มาก น้อย ปานกลาง , ความสนุกสนาน ,
ประโยชน์ที่จะนำไปใช้ต่อไป มีตัวอย่างวงจรสีให้นักเรียนศึกษา แต่เป็นขาวดำแล้วใช้วิธีการพิมพ์
ตัวอักษรสีแทน มีแบบประเมินผลการปฏิบัติผลงานสำหรับครู ใช้เกณฑ์ดังนี้

- ภาพตรงกับหัวข้อที่กำหนด
- การเน้นจุดเด่นของภาพ
- ความสมดุลของภาพ
- ขนาดของภาพ
- การให้สี
- ความคิดสร้างสรรค์
- ความประณีต
- ความสะอาด

มีแบบฝึกแบบ ก ข ค ง ให้นักเรียนตอบคำถาม

5. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช

หนังสือชื่อ ศิลปศึกษา

ผู้แต่ง เสิศ อานันทนะ

พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2534 ราคา 35 บาท

ภายในเล่มประกอบด้วย ปกในซ้าย มีคำแนะนำสำหรับครูและผู้ปกครองให้อ่านก่อนใช้หนังสือนี้ ภาพในเล่ม เป็นภาพถ่ายพิมพ์สี, ใช้ภาพถ่ายอย่างของศิลปิน ภาพผลงานเด็ก, มีภาพในการอธิบายมาก ลักษณะพิมพ์สีทุกหน้า มีตัวอย่างเกณฑ์การพิจารณาผลงาน มีตัวอย่างผลงานที่ควรปรับปรุง, ปานกลาง, ดี สารบัญแยกเป็นหน่วยต่างของการเรียน มีแนวทางการจัดกิจกรรม มีหมายเหตุ : กิจกรรมทุกรายการเปลี่ยนแปลงได้ หนังสือพิมพ์บนกระดาษปอนด์ มีหน้าขวาเว้นให้เด็กทำกิจกรรมในพื้นที่สีเหลือง, มีการประเมินผลส่วนท้ายของหน้าปกท้ายเล่ม มีหลักการวัดและประเมินผล มีตารางสำหรับประเมิน

6. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช

หนังสือชื่อ หนังสือเรียนสมบูรณแบบ สร้างเสริมลักษณะนิสัย

ผู้แต่ง สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ และคณะ

พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2536, ราคา 45 บาท

ภายในเล่มประกอบด้วย คำนำ, คำชี้แจงการใช้, มีการตรวจสอบการผ่านจุดประสงค์ ตามการเรียนรู้อิง ป.02 มีจุดประสงค์การเรียนรู้ อยู่ส่วนแรกของเล่ม ภาพตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นการ์ตูน ภาพตัวอย่างที่เป็นภาพถ่ายพิมพ์แบบไลโทน(น้ำหนก) ลักษณะการเป็นพิมพ์แบบสองสีในแต่ละหน้า พิมพ์บนกระดาษบุฟ มีแบบฝึกหัดแบบ ก, ข, ค, ง ให้นักเรียนได้ทำ มีพื้นที่สีเหลืองให้ทำกิจกรรมประเภทวาดรูป นอกจากนี้มีแบบทดสอบจุดประสงค์ในท้ายกิจกรรม มีการประเมินผลการเรียนให้สำหรับครู

7. สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด

หนังสือชื่อ แนวหน้า ฉบับบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้ สร้างเสริมลักษณะนิสัย

ผู้แต่ง ดร. รุจิร ภูสาระ, เอกรินทร์ สีมหาศาล, นลินี ณ นคร, ประจง พูลสวัสดิ์

ไม่ปรากฏ พ.ศ.ที่พิมพ์ ราคา 78 บาท พิมพ์ครั้งที่ 11

ภายในเล่มประกอบด้วย คำนำ ,สารบัญแบ่งตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นปีที่ 4-6 แยกเป็นกลุ่มๆ วิชา สังคมศึกษา, ศิลปะ, สุขศึกษา, พลศึกษา จุดประสงค์การเรียนรู้ ป.02, ตาราง

วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มรายวิชา, ตารางวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตามกลุ่มรายวิชา, ตารางวิเคราะห์มาตรฐาน ป.02, ตารางแสดงผลการประเมินพัฒนาการ ตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชา สร้างเสริมลักษณะนิสัย. แล้วเข้าสู่หน่วยต่าง ๆ อันประกอบด้วย จริยศึกษา, ศิลปศึกษา, พลศึกษา, ดนตรีและนาฏศิลป์, พระพุทธศาสนา, ลูกเสือเนตรนารี, ยูวกาชาด, มีแบบทดสอบท้ายหน่วย ภาพในเล่ม เป็นภาพถ่าย, การ์ตูน ภาพวาด พิมพ์แบบขาวดำ มีการแสดงกรอบของความคิดรวบยอด, บอจุดประสงค์การเรียนรู้, สาระจากภาพนำสู่บทเรียน ใช้ตัวอักษรตัวโต มีกิจกรรมลงปฏิบัติให้นักเรียนลงทำ บอกอุปกรณ์และวิธีทำ มีกรอบข้อความ"นำคิดนำรู้" เพื่อบอกเทคนิคการทำกิจกรรม มีการประเมินผลตนเองให้นักเรียน มีแบบฝึกแบบ ก ข ค ง มีกิจกรรมให้เพื่อนติชมผลงาน อภิปรายหน้าชั้น มีตอบคำถาม "ลองตอบหน่อย" มีข้อสอบท้ายเล่มแบบเรียงกลับหัวกับส่วนแรก

8. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด

หนังสือชื่อ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย. ศิลปศึกษา

ผู้แต่ง ชวลิต ดาบแก้ว

ไม่ปรากฏ พ.ศ.ที่พิมพ์ ราคา 19 บาท

ภายในเล่มประกอบด้วย คำชี้แจงการสอน มีกิจกรรมบูรณาการกับวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กิจกรรมเฉพาะเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา บางหน้าเป็นพิมพ์ 4 สี มีพื้นที่สี่เหลี่ยมให้เด็กทำกิจกรรม รูปตัวอย่างเป็นขาวดำเป็นภาพถ่าย, ภาพวาด, ภาพผลงานเด็ก พิมพ์บนกระดาษปอนด์ บอกจำนวนเวลาเรียน, บอกสื่อการเรียน

หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษานับว่าเป็นหนังสือที่ต้องมีความพิถีพิถัน ค่อนข้างยากในการผลิต เพราะต้องพิจารณาถึงสีสัน ความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การคัดเลือกภาพมาประกอบเป็นต้น อีกทั้งผู้ที่จะเรียบเรียงจะต้องมีความชำนาญเฉพาะในด้านศิลปศึกษาอีกด้วย หากจะพิจารณาในความหมายของหนังสือเรียนนั้นมันนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527) กล่าวว่า หนังสือเรียน คือ หนังสือที่ใช้สอนเป็นหลักในวิชาที่เรียนของเด็กแต่ละระดับชั้น หนังสือเรียนจะต้องมีการจัดลำดับเนื้อเรื่องให้เหมาะสมและถูกต้องเพื่อเป็นอุปกรณ์การเรียนอันสำคัญสำหรับวิชาที่กำหนดให้

นพคุณ คุณาชีวะ (2530) กล่าวว่า หนังสือเรียน คือ หนังสือที่เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้วิชาใดวิชาหนึ่งที่มีเนื้อหาสาระครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

บันลือ พุกษวัน (2536) กล่าวว่า หนังสือเรียน คือ หนังสือที่กระทรวงประกาศบังคับใช้ โดยกำหนดว่าผู้เรียนในระดับชั้นนั้นๆ จำต้องมี เพื่อจะได้ใช้ฝึกอ่านเป็นพื้นฐานของวิชานั้นๆ ตามที่เนื้อหาของหลักสูตรได้กำหนด

วิชัย ราชบุรีศิริ (2526) กล่าวว่า หนังสือเรียนคือ หนังสือที่เขียนขึ้นตามแนวของหลักสูตรแต่ละระดับ ใช้เป็นหลักในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ระหว่างครูกับนักเรียน หนังสือเรียนจะไม่มีรายละเอียดมากเหมือนตำรา หนังสือเรียนมีใช้มากในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทยหนังสือเรียนจะจัดพิมพ์จำหน่ายได้ต้องได้รับการตรวจและอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ

สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์ (2523) กล่าวว่า หนังสือเรียนคือ หนังสือที่มีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ อนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียนในโรงเรียนได้ ผู้แต่งอาจจะเป็นคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ และอาจเป็นบุคคลในกรมวิชาการ หรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับแต่งตั้งในการทำ หนังสือเรียนก็ได้

สุพัตรา ชุมเกต (2522) กล่าวว่า หนังสือเรียนคือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการ อนุญาตให้ใช้สอนในโรงเรียนได้ตามหลักสูตรของแต่ละชั้นและวิชาที่เรียน หนังสือเรียนในวิชาเดียวกันอาจมีหลายสำนวน และผู้แต่งหลายคน ซึ่งหนังสือเหล่านั้นกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียนได้ทุกเล่ม

อรสา ปราชญ์นคร (2525) กล่าวว่า หนังสือเรียนคือ หนังสือที่บรรจุเนื้อหาตามหลักวิชาและกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักสำหรับการเรียนการสอนระหว่างครูกับนักเรียน

Hummel (1988) กล่าวว่า หนังสือเรียน คือ วัสดุสิ่งพิมพ์ที่มี โครงสร้างและการออกแบบ เพื่อใช้ในกระบวนการเรียนการสอนซึ่งอาจเป็นหนังสือเรียนประจำวิชา หรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ เช่นหนังสือพิมพ์บทกวี เป็นต้น ที่มีการจัดทำอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับการเรียนการสอน

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าว **สรุป** ได้ว่าหนังสือเรียนคือ สื่อการเรียนการสอนที่ใช้เป็นหลักสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีเนื้อหาสาระครอบคลุมจุดประสงค์ของหลักสูตร มีการลำดับเนื้อหาอย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้แต่งอาจเป็นคนเดียว เป็นกลุ่มหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งขึ้นก็ได้ อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุด และผ่านการตรวจสอบและอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียนจากกระทรวงศึกษาธิการ

ดังนั้นเมื่อเป็น**หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา** จึงมีความหมายว่า หนังสือเรียนที่ใช้เป็นหลักสำหรับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในห้องเรียน มีเนื้อหาสาระตรงกับจุดประสงค์ของหลักสูตร มีการลำดับเนื้อหาถูกต้องเหมาะสม ซึ่งผู้แต่งอาจเป็นคนเดียว เป็นกลุ่มหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งขึ้นก็ได้ อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่นหรือเป็นชุด และผ่านการตรวจ

สอบและอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียนจากกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งข้อสรุปนี้สอดคล้องกับเสรี
ชีวคำ(2540) ที่ให้ความสำคัญกับหนังสือเรียนว่าเป็นสื่อที่ใช้เป็นตัวหลักในชั้นเรียน
เดล(Dale:1969) ได้กล่าวว่าแบบเรียนหรือหนังสือเรียน เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งและถือเป็นแกน
กลางในด้านความคิด นับว่าเป็นการให้ความสำคัญกับแบบเรียนเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นการ
สอนโดยใช้หนังสือเรียน (Textbook Method) จึงเป็นวิธีที่ใช้มาตั้งแต่โบราณและยังใช้ได้ในปัจจุบัน
ซึ่งจะใช้ได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีใช้แบบเรียนของคุณ

แบบเรียนมีบทบาทต่อการสอนมากทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีสอน ดังเช่นการศึกษาในระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้แบบเรียนเป็นหลักในการสอนมาตั้งแต่ต้นและยัง
คงใช้อยู่ในปัจจุบัน สำหรับในประเทศไทย แบบเรียนสำหรับครูและนักเรียนใช้เพื่อศึกษาในโรงเรียน
ยังมีปริมาณไม่เพียงพอ เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการด้านการศึกษาของประเทศไทย ปัญหา
ความขาดแคลนแบบเรียนถูกหยิบยกขึ้นเป็นปัญหาสำคัญยิ่ง รัฐบาลได้แก้ปัญหาโดยจัดโครงการ
งานผลิต และส่งเสริมการผลิตแบบเรียนขึ้น นอกจากนี้ปัญหาความขาดแคลนแบบเรียนได้มีผลต่อ
เนื่องทำให้ คุณภาพการเรียนของนักเรียนด้อยกว่าที่ควร ดังเช่นจากการศึกษาของ กมล
สุดประเสริฐ (5231) ที่พบว่า อัตรานักเรียนตกชั้น มีสาเหตุหนึ่งมาจากความขาดแคลนแบบ
เรียนเครื่องเขียนที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นที่ห่างไกลการคมนาคม นักเรียนที่มี
แบบเรียนเครื่องเขียนครบบริบูรณ์ มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาต่างๆสูงกว่าพวกที่ไม่มีแบบเรียน
เครื่องเขียน มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของแบบเรียน เพราะในสังคมไทย
นั้นแบบเรียนนับยังมีความสำคัญมาก เป็นอุปกรณ์ที่สะดวกที่สุดของครูผู้สอน และเป็นเสมือนตัว
แทนของหลักสูตร จากผลการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านแสดงผลที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของ
หนังสือเรียน ดังเช่นจากการศึกษาของ จำนง พรายแย้มแซ ซึ่งครูผู้สอนจะถือว่าหนังสือเรียนที่
กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้คือ ตัวแทนของหลักสูตร เพราะได้ผ่านการตรวจแก้มาแล้ว ถ้า
ครูสอนได้ครบทุกหน้าก็จะได้อ่านครบตามหลักสูตร ครูจะยึดมั่นในตำรา หนังสือเรียนอย่างแน่น
แน่น เพราะเชื่อว่าได้ตรวจมาดีแล้ว ให้ความรู้แบบอ่านเอาเรื่องแก่นักเรียนจากหนังสือเรียน โดย
ไม่คำนึงถึงกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้แบบอื่นๆเลย(การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน : ม.ป.ป.) หนังสือ
เรียนจึงมีบทบาทและความสำคัญในอันที่จะช่วยให้การศึกษาสำเร็จผลดังจุดมุ่งหมาย หนังสือเรียนที่
ดีจะช่วยเสริมบทเรียนของคุณได้ และช่วยให้นักเรียนเรียนดีขึ้น มีสติปัญญาเฉียบแหลมเกิดความ
คิดสร้างสรรค์ ทั้งยังช่วยผ่อนแรงครูในการสอน

ธาดาศักดิ์ วชิรปริษาพงษ์ และ ประทีป จรัสรุ่งรวีร์ ได้ศึกษาถึงบทบาทและ
ความสำคัญของแบบเรียนได้ผลเป็นที่สอดคล้องกัน คือ

1. ช่วยจัดลำดับและรวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน

2. เป็นอุปกรณ์ที่มีเนื้อหาวิชาตามแนวหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ ได้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการเรียนการสอน
3. เป็นคู่มือแนะนำการทำกิจกรรมเพิ่มเติมและช่วยวางโครงการการทำงานของนักเรียนในห้องเรียน แนะนำวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียน
4. ช่วยให้ครูตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม สื่อความหมายให้ครูและนักเรียน เข้าใจเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน
5. กระตุ้นให้นักเรียนคิดหาเหตุผล พิจารณาเปรียบเทียบ ฝึกทักษะในการอ่านเพิ่มเติมและฝึกนักเรียนให้คิดหาเหตุผล วิจาร์ณเปรียบเทียบ ส่วนใดของหนังสือเรียนเป็นความคิดเห็นของผู้แต่ง ส่วนใดเป็นความจริง
6. ช่วยแนะแนวทางให้นักเรียนได้ทดลอง ทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้วว่าเป็นความจริงหรือไม่
7. ช่วยเสริมให้มีแหล่งความรู้ เป็นศูนย์กลางให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้ร่วมเรียนเรื่องเดียวกันและเข้าใจเรื่องราวในแนวเดียวกัน

นอกจากนี้ ธีรศักดิ์ อัครบวร(2514) ได้กล่าวถึงคำกล่าวของ เจมส์ ดับบลิว บราวน์ ไว้ในวิทยานิพนธ์ของเขาถึงประโยชน์ของแบบเรียนว่า

บุคลากรในโรงเรียนทุกคนยอมรับว่า แบบเรียนเป็นสิ่งที่มีความหมายมากมาใช้ในการเรียน ในชั้นเรียนประโยชน์ที่สำคัญๆของแบบเรียนมี

1. เป็นอุปกรณ์ ราคาถูก ใช้ได้นาน คือใช้แล้วใช้อีกได้ตามต้องการ
2. เป็นที่ยอมรับกันว่า แบบเรียนเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้เด็กศึกษาเป็นรายบุคคลได้ เด็กสามารถเรียนคนละสิ่งได้ในเวลาเดียวกัน ทั้งยังเรียนซ้ำอีกก็ครั้งก็ได้ตามอัธยาศัยนอกจากนี้ครูสามารถมอบหมายงานต่างๆตามกำลังของเด็กแต่ละคนได้โดยใช้แบบเรียน
3. แบบเรียนช่วยสร้างหน่วยขึ้นในห้องเรียนได้ แบบเรียนส่งเสริมกิจกรรมการเรียน ให้ประสบการณ์การอ่าน และในแบบเรียนมีคตินิยมใหม่ๆ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเขียนไว้ในแบบเรียนนั้นๆ
4. แบบเรียนช่วยให้นักเรียนเรียนรู้วิธีการศึกษาเป็นแหล่งหลักฐาน และช่วยแก้ปัญหาต่างๆให้เด็กได้ สำหรับครูนั้นแบบเรียนช่วยปรับปรุงทักษะของครู เพราะแบบเรียนเขียนขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญหรือ ครูที่มีประสบการณ์มากๆ ผู้เริ่มเป็นครูจึงได้ประโยชน์มาก

Wesley และ Wronski (1973) ได้ให้ความคิดเห็นในหนังสือ Teaching social studies in high school ไว้ว่า "แบบเรียนเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาผู้เรียน" นอกจากนี้ยังย้ำให้เห็นอิทธิพลของแบบเรียนไว้อีกว่า... "the textbook has probably exerted a more direct

and extensive influence upon the curriculum and upon teaching methods in the united states than any other single factor...." นั่นคือ แบบเรียนมีอิทธิพลเหนือหลักสูตรและวิธีสอนแบบต่างๆ

จากการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปความสำคัญของแบบเรียนได้ดังนี้

1. แบบเรียนหรือหนังสือเรียน เป็นแหล่งข้อมูลที่ให้เนื้อเรื่องและคำตอบในปัญหาต่างๆอย่างมีขอบเขตในวิชานั้นๆและเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน
2. หนังสือเรียนเป็นแหล่งกิจกรรมและแนะแนวทางให้เกิดการศึกษาทดลอง ตรวจสอบผลการทดลอง กฎเกณฑ์หรือทฤษฎีต่างๆว่าตรงกับการทดลองจริง หรือแหล่งอื่นหรือไม่
3. หนังสือเรียนมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือที่กระตือรือร้น ช่วยสรุปช่วยย้ำ ความรู้ความเข้าใจอย่างมีระเบียบ ทั้งยังมีกิจกรรมหรือแบบฝึกหัดเสริมสร้างความเข้าใจให้พัฒนาสูงขึ้นเรื่อยๆตามระดับชั้นเรียน
4. หนังสือเรียนเป็นพื้นฐานสำคัญ ที่ช่วยสร้างความคิดอันดับแรกอันทำให้นักวิชาการหลายท่านเกิดแรงบันดาลใจ สร้างสรรค์หนังสืออย่างอื่นติดตามออกมาอย่างเช่นหนังสือคำแนะนำการใช้หนังสือเรียนเล่มนั้น หนังสือวิจัยกิจกรรมหนังสือเรียนเล่มนั้น และหนังสืออ่านประกอบหรืออ่านเพิ่มเติมที่ให้เนื้อหาละเอียดขึ้นไปอีก หนังสือเรียนจึงมีความสำคัญในฐานะเป็น พื้นฐานหรือเป็นบันไดทางวิชาการ

นอกจากนี้แบบเรียนยังมีอุปกรณ์ต่างๆ รูปภาพ กิจกรรมเสนอแนะ แบบฝึกหัด บทสรุป ฯลฯ ที่บรรจุไว้ในแบบเรียน นับว่าเป็นเครื่องมือและเป็นอุปกรณ์ที่เป็นประโยชน์มากสำหรับครูทุกคน เพราะครูสามารถนำไปใช้ในการตั้งจุดมุ่งหมายในการสอน และนำไปใช้ในการมอบหมายให้นักเรียนได้ทำแบบ ฝึกหัด หรือให้นักเรียนอ่านหนังสือมาล่วงหน้าเพื่อเป็นการเตรียมบทเรียนในคราวต่อไป

บทบาทของแบบเรียนตามที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าและเสนอความสำคัญไว้นั้น ทำให้เห็นได้ชัดว่าแบบเรียนมีส่วนที่เหมือนกันคือ **แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่รวบรวมเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน ตลอดจนจุดมุ่งหมายของการเรียน และช่วยแนะนำกิจกรรมรวมทั้งโครงการสอนของครู ที่จะช่วยให้ นักเรียนได้รับความรู้** มีเหตุผล สามารถสรุปความจริงด้วยตนเองได้ว่าทฤษฎีที่เรียนมาเป็นความจริงหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่ช่วยสื่อความหมายให้ครูและนักเรียนเข้าใจเนื้อหาในเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไป และประสบผลสำเร็จ

คู่มือครูศิลปศึกษา

นอกจากหนังสือเรียนแล้ว หนังสืออีกเล่มที่มีความสำคัญต่อครูไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ หนังสือคู่มือครู ในหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษานั้นควรมีรายละเอียดของการปฏิบัติกิจกรรมเสนอแก่ครู เพื่อช่วยในการสอนของครู ซึ่งครูสามารถใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนได้ ออร์ (Orr:1989) หนังสือคู่มือครุนั้นเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการสอนและแก้ปัญหาที่พบจากการสอนของครู หนังสือคู่มือครูจึงควรได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ หนังสือคู่มือครุนั้นหากให้ความหมายตามคำจะหมายถึง หนังสือที่ใช้คู่ไปกับการทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตถุประสงค์ของคู่มือก็เพื่อให้แนวทางการปฏิบัติแก่ผู้ใช้คู่มือช่วยให้ผู้ใช้สามารถกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ต้องการได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (ปรีชา:2539) หนังสือคู่มือครู ใช้เป็นกุญแจสำหรับไขเมื่อเกิดความข้องใจ ต้องการคำอธิบาย ต้องการให้เฉลยปัญหา หรือต้องการค้นคว้าหาความรู้บางอย่างให้ได้คำตอบอย่างรวดเร็ว กูด (Good :1973) ได้ให้ความหมายของคู่มือครูไว้ว่า “A guide containing teacher's aids,references, and related topics of interest in a given subject matter field, prepared to aid instructor in that field,usually arranged for use with a specific text.” และนอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่า คู่มือครู ก็คือหนังสือที่ให้แนวทางและคำแนะนำแก่ครู เกี่ยวกับสาระ วิธีการ กิจกรรม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิงต่าง ปกติมักใช้คู่กับหนังสือเรียนหรือตำราเรียน(ปรีชา:2539) และความหมายตามทัศนะของ โกชัย (2521) กล่าวว่าหนังสือคู่มือครู หมายถึง หนังสือที่เสนอแนะแหล่งความรู้ เสนอวิธีสอน แนวการจัดกิจกรรมประกอบบทเรียน รวมทั้งเสนอแนวการวัดผลแก่ครู ซึ่งให้ความสะดวกแก่ครูเป็นอย่างมาก สามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะใหญ่ๆคือ

1. ผู้เขียนรวบรวม กฎ สูตรทฤษฎี หรือข้อควรจำต่างๆอย่างมีระบบ
2. ผู้เขียนมุ่งเฉลยคำถาม โดยนำข้อสอบมาเฉลยหรือนำแบบฝึกหัดในแบบเรียน มาแสดงวิธีให้ดู

องค์ประกอบของคู่มือครู (ปรีชา:2539)

จากความหมายที่กล่าวมา คู่มือครูควรประกอบไปด้วยรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

1. **คำชี้แจงการใช้คู่มือ** โดยปกติจะครอบคลุม
 - วัตถุประสงค์ของคู่มือ
 - ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ
 - วิธีการใช้
 - คำแนะนำ

2. **เนื้อหาสาระที่จะสอน** ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระที่จะสอน โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง
3. **การเตรียมการสอน** ประกอบไปด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับ
 - การเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น
 - การเตรียมวัสดุ เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ ข้อสอบ คำเฉลย ฯลฯ
 - การติดต่อประสานงานที่จำเป็น ฯลฯ
4. **กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมการสอน** ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือคู่มือครูจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่างๆ ดังต่อไปนี้
 - คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการดำเนินการสอน
 - คำแนะนำและตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมการสอนที่จะช่วยให้การสอนบรรลุผล
 - คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ และสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการสอน
 - ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักจะมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน ฯลฯ
5. **การวัดและการประเมินผล** คู่มือครูที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการสอนอย่างครบถ้วน การวัดและประเมินผลการสอน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่ง ที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่างๆ เช่น
 - เครื่องมือวัดผล ซึ่งอาจจะเป็นข้อสอบแบบปรนัย ข้อสอบแบบอัตนัย แบบบันทึกผลงาน แบบสังเกต เป็นต้น
 - วิธีวัดผล คู่มือครูควรจะให้คำอธิบายเกี่ยวกับวิธีการในการวัดผล พร้อมทั้งตัวอย่าง ในการดำเนินการ เพื่อความเข้าใจที่กระจ่างชัด
 - เกณฑ์การประเมินผล คู่มือครูอาจเสนอแนะเกณฑ์ในการประเมินผล หรือให้คำแนะนำในการพัฒนาเกณฑ์เพื่อประเมินการเรียนการสอนด้วย
6. **ความรู้เสริม** คู่มือครูที่ดีจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ และคะเนได้ว่า ผู้ใช้จะประสบปัญหาเรื่องใด และจัดหาข้อมูลที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ของครู อันจะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
7. **ปัญหา และคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ปัญหา** ปกติ ผู้เขียนคู่มือ ควรจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนมากพอสมควร ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่า ในการ ดำเนินการในเรื่องนั้นๆ มักจะมีปัญหาในเรื่องใด และจุดอ่อนใน

เรื่องนั้นมีอะไรบ้าง การเป็นผู้มีประสบการณ์และสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาช่วยให้ผู้ใช้หรือผู้อ่านในสามารถกระทำกิจกรรมนั้นๆ ได้อย่างราบรื่น ไม่เกิดปัญหา นับว่าเป็นจุดเด่นของคู่มือ ผู้เขียนสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกัน และแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

8. แหล่งข้อมูล และแหล่งอ้างอิงต่างๆ หนังสือที่ดีไม่ควรขาดแหล่งอ้างอิงข้อมูล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ต่อผู้อ่านในการไปศึกษาค้นคว้าต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่มือคู่นั้นเป็นแนวทางในการสอน หากครูได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสอน

หากคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาเล่มใด สามารถจัดรายละเอียดดังกล่าวครบถ้วน ไม่ว่าจะในเรื่องของการจัดกิจกรรม การนำเสนอการประเมินผลก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้ใช้ และถือได้ว่าทำหน้าที่ของหนังสือคู่มือครูได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด นอกจากนี้แล้วยังมีหนังสือเล่มอื่นๆอีกที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ หนังสือที่มีใช้ในโรงเรียนนั้นมีค่อนข้างหลากหลาย แล้วแต่ว่าครูจะเลือกหนังสือประเภทไหนมาประกอบการสอนเพิ่มเติม เพื่อผลการเรียนที่สูงขึ้น เหตุที่มีหนังสือหลายประเภทใช้ในโรงเรียนนั้น มาจากความไม่เพียงพอของหนังสือ ดังเช่นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 นั้นมีเฉพาะหนังสือเรียนในกลุ่มทักษะ ส่วนหนังสือเรียนในกลุ่มอื่นๆไม่มี (ศศิวิมล:2532) สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 หนังสือเรียนที่จัดทำขึ้นทำเป็นลักษณะหนังสืออ่านเพิ่มเติม จึงไม่ครอบคลุมเนื้อหาของหลักสูตรได้ทั้งหมด กรมวิชาการจึงได้แก้ปัญหาด้วยวิธี ให้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมโดยเฉพาะใช้ชื่อว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรืออาจเป็นหนังสืออื่นที่จะใช้เสริมความรู้ได้ นอกจากนี้แล้ว จากการสำรวจของกระทรวงศึกษาธิการ (2527) พบว่าครูมีความต้องการให้จัดทำหนังสืออื่นเพิ่มเติมเป็นอย่างมาก ต้องการให้ทำในทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยในกลุ่มที่มีความต้องการสูงได้แก่ กลุ่มประสบการณ์ชีวิต รองลงมาคือกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

หนังสือที่ใช้ในโรงเรียน

จำแนกตามประเภทตามลักษณะของหนังสือได้ดังต่อไปนี้

1.1 หนังสือเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่ง เรื่อง ให้ใช้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้และการควบคุมการใช้หนังสือสำหรับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อให้การใช้หนังสือในโรงเรียนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรและนโยบายการศึกษาของชาติ เกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียนซึ่งแต่เดิมเคยเรียกว่า หนังสือแบบเรียน นั้น ได้กำหนดให้เรียกเสียใหม่ว่าหนังสือเรียน ดังนั้นความหมายของหนังสือแบบเรียน จึงมีความหมายเช่นเดียวกับหนังสือเรียน (กรมวิชาการ:2538) ในเรื่องการเปลี่ยนชื่อเรียกนี้ สมศักดิ์ ศรีมาโนชน ได้ให้ความ

เห็นว่า เพื่อจะแก้ปัญหาไม่ให้ครูยึดแบบเรียนเป็นตำราตายตัว หรือเป็นคัมภีร์ให้นักเรียนท่องจำทุกตัวอักษร นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหนังสือเรียนไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ: 2538) กล่าวว่า หนังสือเรียน คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจจะมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุดก็ได้ หนังสือเรียนอาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ดังนี้ หนังสือเรียน แบบเรียน แบบสอนอ่าน หนังสืออ่าน หนังสือประกอบการเรียน

จากพจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster) ได้ให้ความหมายของหนังสือเรียนว่า "textbook : n. a book on which a teacher lectures or comments; hence, any manual of instruction; a book containing a presentation of the principles of a subject intended to be studied by the pupil and used as a basis of instruction by the teacher" หมายถึงหนังสือ ที่บรรจุเนื้อหาตามหลักวิชาและกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักสำหรับการเรียนและการสอนระหว่างครูกับนักเรียน

ในพจนานุกรมของกู๊ด (Good) ให้ความหมายว่า

1. หมายถึงหนังสือใดๆ ก็ตามที่ใช้ในการสอน
2. หมายถึงหนังสือที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่กำหนดไว้ในการเรียน มีการจัดเรียงลำดับเรื่องอย่างมีระเบียบ มุ่งหมายสำหรับใช้ในการสอนในระดับเฉพาะและใช้เป็นอุปกรณ์การเรียนที่สำคัญสำหรับวิชาที่กำหนดให้

ไดตัน (Deighton) กล่าวถึงหนังสือเรียนว่าเป็นการเสนอข้อมูลในวิชานั้นๆ ในด้านความคิดรวบยอด กฎ และหลักการต่างๆ หนังสือเรียนอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับเวลา ขนาด สาเหตุ และผล ความเหมือน และความแตกต่างการจัดความสัมพันธ์ของความรู้ อาจกว้างและลึกซึ้ง ทั้งนี้ขึ้นกับความสามารถและวุฒิภาวะของผู้เรียน การเสนอความสัมพันธ์อาจเป็นในรูปแบบของแผนภูมิ แผนภาพ รูปภาพ และรูปวาด

นอกจากนี้ ชอร์ (Shore อ้างใน : การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน) ยังกล่าวถึงหนังสือเรียนว่าเป็นเครื่องมือที่ครูกับนักเรียน ใช้สื่อความหมายซึ่งกันและกัน เป็นศูนย์กลางให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลได้เรียนเรื่องเดียวกัน เพื่อความเข้าใจเรื่องราวต่างๆไปในแนวเดียวกัน

วิธีการต่างๆ ในโรงเรียนนั้น ทักษะจัดว่าเป็นวัตถุประสงค์อันพึงปรารถนา การพัฒนาทักษะจึงต้องมีในแบบเรียนหนังสือเรียนย่อมประกอบด้วยแบบฝึกหัด คำถาม และบทปฏิบัติ นวนิยายหรือชีวประวัติอาจใช้เป็นแบบเรียนในวิชาวรรณคดีหรือสังคมศึกษา ถ้าหนังสือเหล่านี้มีคำถามและลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการสอน ก็จัดว่าเป็นหนังสือเรียน ต่อมาการใช้นวนิยาย ชีวประวัติผลงาน

อื่นๆ ในทำนองนี้จัดพิมพ์เป็นหนังสือปกอ่อนและนำมาใช้กัน แต่ถ้าขาดแบบฝึกหัดก็จะไม่จัดว่าเป็นหนังสือเรียน

หนังสือแบบเรียนไม่จำเป็นต้องทันสมัยเท่าหนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสอน มีขอบข่ายเนื้อหาวิชาซึ่งให้ข้อมูลในเบื้องต้น การเรียงลำดับเนื้อหาเป็นสิ่งสำคัญ จะต้องเรียงจากง่ายไปหายาก จากสิ่งที่เหมือนกันไปสู่สิ่งไม่เหมือนกัน และจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม วัตถุประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งของหนังสือเรียนคือ ต้องการให้นักเรียนได้เตรียมพร้อมในแง่ของข้อเท็จจริงเบื้องต้น ความคิดรวบยอดและหลักการ เพื่อจะได้ศึกษาต่อไป หนังสือเรียนพยายามให้นักเรียนมีวิธีการทบทวนและเรียบเรียงความรู้ความจำด้วยการพิมพ์หน้า มีดรรชนี มีสารบัญเป็นเครื่องช่วยประกอบ

1.2 หนังสือเสริมประสบการณ์ คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาต ให้ใช้ในโรงเรียนได้ แต่ไม่ได้กำหนดให้เป็นหนังสือเรียน หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครูและ นักเรียนในโรงเรียนได้โดยคำนึงถึงประโยชน์ในแง่ของ

- การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
- ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา
- การเสริมสร้างทักษะ และนิสัยรักการอ่าน
- การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น

สำหรับหนังสือเสริมประสบการณ์ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำหรือกำหนดขึ้นโดยจำแนกประเภทดังนี้

ก.หนังสืออ่านนอกเวลา คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่าการเรียนเกี่ยวกับหนังสือในส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

ข.หนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ

ค.หนังสืออุทิศ คือ หนังสือสำหรับใช้ค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับการเรียน การเรียบเรียงหนังสือประเภทนี้เป็นเชิงวิชาการ

ง.หนังสือส่งเสริมการอ่าน คือ หนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เน้นไปทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ฯลฯ ที่มีลักษณะไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติและมีสาระประโยชน์

1.3 **แบบฝึกหัด** คือ สื่อการเรียนสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน แบบฝึกหัดที่ใช้ในโรงเรียนได้นั้น กระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้กำหนด

ลักษณะหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาในต่างประเทศ

การศึกษาศิลปะศึกษาในต่างประเทศมีการนำวิทยาการทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อทาง Electronic แต่อย่างไรก็ตามสิ่งตีพิมพ์ผลงานศิลปะหนังสือเรียน ก็ยังเป็นสิ่งที่ต้องใช้ต่อไป (Hubbard,1990) หนังสือเรียนวิชา ศิลปะศึกษาในต่างประเทศก็มีการพัฒนามาโดยลำดับ ซึ่งก็พอที่จะสรุปลักษณะทั่วไปของหนังสือเรียนในต่างประเทศได้ดังนี้ คือ

หนังสือเรียนวิชาศิลปะในประเทศญี่ปุ่นระดับประถมศึกษา มีลักษณะเป็นหนังสือเป็นหนังสือปกแข็งขนาดใหญ่ โดยส่วนใหญ่เป็นหนังสือเล่มเล็กๆ ภายในเล่มประกอบไปด้วยภาพตัวอย่างผลงานเด็ก การเลือกผลงานลงในหนังสือก็เหมาะสมกับวัยของเด็กที่ใช้หนังสือ หนังสือมีการเรียบเรียงอย่างดึงดูดใจ ในแต่ละระดับชั้นก็จะสอดคล้องกับมาตรฐานของหลักสูตรที่มีการปรับปรุงอยู่เสมอ หนังสือเรียนศิลปะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทักษะการสร้างภาพ งานประติมากรรม และผลงานประเภทอื่นๆ มีการถ่ายทอดความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ตีพิมพ์งานศิลปะชิ้นเยี่ยมของศิลปินตะวันตก อาทิ Vincen Van Gogh และ Paul Cezanne รวมทั้งศิลปินชาวญี่ปุ่น อาทิ Hiroshige และ Hokusai ในแต่ละบทเรียนจะมีบทสรุป หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของญี่ปุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทุกๆ 10 ปี และมีการปรับปรุงทุกๆ 3 ปี (Foster,1990) โดยภาพรวมแล้วหนังสือเรียนศิลปะศึกษาของญี่ปุ่นมีลักษณะที่เน้นคุณภาพการพิมพ์โดยพิมพ์สีสี่ กระดาษคุณภาพดี ส่วนภาพประกอบผลงานศิลปะก็มีหลากหลายทั้งภาพผลงานของศิลปินยุโรป ญี่ปุ่น รวมทั้งผลงานของเด็กที่เหมาะสมกับวัย ส่วนเนื้อหาที่มีทั้งวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะ องค์ประกอบศิลป์ การออกแบบสุนทรียศาสตร์ การประเมินผลงานศิลปะ เป็นต้น นอกจากนี้ในแต่ละบทเรียนจะมีภาพประกอบผลงานศิลปะชิ้นนำมามากมายทั้งสี และขาวดำ และมีข้อนำสังเกตก็คือ ในส่วนท้ายเล่มยังมีการรายการอ้างอิง การอธิบายคำศัพท์ ประวัติผลงานศิลปิน อันเป็นแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม สำหรับนักเรียนที่มีความสนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติมได้

Gregory (1989:อ้างในเสรี :2540) ได้ศึกษาลักษณะหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในสหรัฐอเมริกาในหนังสือ Art in Action, Art Talk และ Understanding and Creating โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ ดังนี้

1. หนังสือ Art in Action แต่งโดย Guy Hubbard ในปีค.ศ. 1986 เป็นหนังสือปกแข็ง มีประมาณ 95 บทเรียน และแต่ละบทเรียนจะแบ่งออกได้เป็น 4 ส่วนหลัก คือ

1.1 ความคิดสร้างสรรค์และการสังเกต (Observing and Thinking Creatively) จะจบภายในหนึ่งหน้า ซึ่งจะนำเสนอคำศัพท์ศิลปะ ข้อมูลทางการวิจารณ์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ศิลปะ หรือข้อมูลทางศิลปปฏิบัติ

1.2 การสอนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ (Instruction for Creating Art) จะนำเสนอขั้นตอนการสร้างสรรค์งานศิลปะ

1.3 วัสดุทางศิลปะ (Art Materials) จะเสนอวิธีการยัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานศิลปะ

1.4 แผนภูมิ (Strand Diagram) เสนอโครงร่างเนื้อหาอย่างเป็นลำดับขั้นตอนในรูปของแผนภูมิ

ทุกบทเรียนจะมีภาพประกอบ ในส่วนหลังของหนังสือจะประกอบด้วยโครงร่างของผลสัมฤทธิ์ในการเรียนศิลปะ รายละเอียดอภิธานศัพท์ ประวัติผลงานศิลปิน ดัชนี และนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างเป็นขั้นตอนด้วยเทคนิค วิธีการที่หลากหลาย

2. หนังสือ Art Talk แต่งโดย Rosalind Ragans ในปี ค.ศ.1988 เป็นหนังสือปกแข็ง มี 12 บทเรียน ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนได้แก่

2.1 ความซาบซึ้งในทัศนศิลป์ (Appreciating The Visual Art)

2.2 องค์ประกอบศิลป์ (The Elements of Art)

2.3 หลักการออกแบบ (The Principles of Design)

เนื้อหาแรกสรุปศิลปะตะวันตก ลำดับเหตุการณ์โดยกว้างๆ เนื้อหาที่สองแต่ละบทประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของการเรียนศิลปะ คำศัพท์ศิลปะที่ได้รับจากกิจกรรมต่างๆ พร้อมข้อควรระวัง กิจกรรมเสริม เทคนิคเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปปฏิบัติ กิจกรรมศิลปปฏิบัติ ศิลปวิจารณ์ และทักษะการคิด กล่าวถึงประวัติศิลปินที่เด่นๆ และก็เป็นบทบทวน

3.หนังสือ Understanding and Creating Art แต่งโดย Ernest Goldstien,Robert, Saundess,Jo D. Kowalchuk และ Theodore H. Katz ในปี ค.ศ.1986 เป็นหนังสือปกแข็งมีเนื้อหาแบ่งออกได้ดังนี้

3.1 การตอบสนองต่อผลงานศิลปะ (Responding to Works of Art)

- 3.2 ความเข้าใจในเนื้อหาศิลปะ (Understanding The Content of Art)
- 3.3 การผลิตผลงานศิลปะ (Producing Art)
- 3.4 ความเข้าใจในความสำคัญของศิลปะและขยายไปสู่กฎของศิลปิน (Understanding The Importanc of Art and Expanding The Role of The Artist)
- 3.5 การประเมินผลงานศิลปะ (Making Judgments in Art)

ลักษณะทั่วไปของหนังสือจะแบ่งออกเป็นส่วนๆ และตอนท้ายของแต่ละบทจะเสริมข้อมูลในหัวข้อต่างๆนอกจากนี้ยังมีคำถามย่อสรุป และกิจกรรม อภิธานศัพท์ ดัชนี ภาพประกอบ ขาวดำ ภาพถ่ายสีธรรมชาติ ผลงานศิลปะชิ้นเยี่ยมของโลก และผลงานศิลปะเด็ก มีแผนภูมิ แผนภาพลายเส้น รายละเอียดของผลงานชิ้นเยี่ยมต่างๆ และกิจกรรมศิลปะ

การศึกษาวិชาศิลป์ศึกษาในต่างประเทศมีการนำวิทยาการทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อทาง Electronic แต่อย่างไรก็ตามสิ่งดีพิมพ์ผลงานศิลปะหนังสือเรียน ก็ยังเป็นสิ่งที่ต้องใช้ต่อไป (Hubbard,1990) รูปแบบของหนังสือมีการพัฒนาให้ดึงดูดความสนใจเด็กมากกว่าเดิม อย่างเช่น หนังสือสามารถออกเสียงได้เมื่อกดที่ส่วนใดๆของหนังสือ

การเรียนการสอนในอนาคตนับวันจะเปลี่ยนแปลงสู่ระบบ Electronic มากขึ้น มีการเรียนการสอนทางเว็บไซต์ (Web site) มากขึ้น การสอนทางเว็บไซต์นั้น ผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้เอง โดยผู้เรียนจะศึกษาเมื่อไร ที่ไหนก็ได้ (Glenda and Randy:1998) โดยมีคู่มือประกอบ หรือไม่มีก็ได้ ซึ่งการเรียนผ่านทางเว็บไซต์นั้น ผู้เรียนสามารถเลือกตามหัวข้อที่ตนเองสนใจศึกษาได้จากหัวข้อต่างๆอีกด้วย โดยการ download ข้อความรู้ที่เด็กสนใจ การศึกษาจากเว็บไซต์นั้นบางครั้ง เด็กจะมีความรู้สึกเหมือนเล่นเกมมากกว่ากำลังอ่านหนังสือหรือหาความรู้อยู่ เพราะมีการตอบสนองซึ่งกันและกันระหว่างเด็กและเว็บไซต์

ลักษณะหนังสือเรียนที่ดี

หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ยังคงดำรงบทบาทหลักในการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นหนังสือเรียนจึงต้องมีคุณภาพ สมบูรณ์แบบในด้านต่างๆ เพราะหนังสือเรียนเป็นตัวแทนของหลักสูตรที่ได้ผ่านการตรวจสอบแก้ไขมาแล้ว และกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้

สอนในโรงเรียนได้ มีนักวิชาการหลายท่านได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของหนังสือเรียน ในอุดมคติ ในการอภิปรายเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2533 ณ ห้องประชุมศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ (จินตนา ไบกาชฎี:ม.ป.ป.) ซึ่งควรมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. เนื้อหาสาระสมบูรณ์ตามที่หลักสูตรกำหนด มีระบบการจัดโครงสร้างของเนื้อหา อย่างแน่นอน (Knowledge Structure) มีลำดับขั้นตอน (Sequence) ตามวิชา ตามทฤษฎีและตามหลักสูตรที่กำหนดไว้แล้ว การเสนอมีสัมพันธภาพ (Coherence) และเอกภาพ (Unity) รวมทั้งมีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้ใช้ โดยเฉพาะนักเรียน

2. ความน่าสนใจ หนังสือเรียนควรเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยรูปแบบที่สวยงาม แต่ควรอยู่ที่การเสนอเนื้อหาภายในซึ่งนอกจากจะอำนวยความสะดวกในการใช้สอยตามบทบาทพื้นฐานแล้ว ควรจะสามารถสร้างบรรยากาศให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านได้เสมือนผู้เขียนพูดคุยกับผู้เรียนโดยตรง

3. การเขียนทั้งระดับจุลภาค (Micro) และมหภาค (Macro) หนังสือเรียนควรมีการเขียนทั้งในระดับจุดเล็กๆแคบๆ จนกระทั่งถึงระดับใหญ่ โดยการเขียนจะต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างการเขียนในระดับจุลภาค และมหภาคของเรื่องแต่ละเรื่องอย่างชัดเจน จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเข้าใจได้

4. ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด เกิดทักษะกระบวนการในด้านการตัดสินใจ และประเมินคุณค่าเกิดการพัฒนาด้านนิยมนำไปเป็นไปตามระบอบสังคมนั้นๆ

5. ชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา คำประโยค และสำนวนภาษา

6. ความทันสมัยในเนื้อหา เนื้อหาต้องเป็นปัจจุบันทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง นอกจากนี้จะต้องมีแหล่งข้อมูล และหนังสืออ้างอิงที่ทันสมัย สามารถให้นักเรียนได้ค้นคว้าอ่านเพิ่มเติมได้

7. ใช้คำถามนำในการกระตุ้นความคิด เพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบในเนื้อหาของหนังสือเรียน อาจมีกรอบความคิดรวบยอด หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ตอนต้นของบทจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่ตนกำลังอ่านมากขึ้น

8. มีคู่มือครู หรือคู่มือการใช้หนังสือเรียน เพื่อที่จะให้ครูผู้สอนได้ใช้หนังสือเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสมได้มาตรฐาน

นอกจากนี้ สมพร จารุณฎ (2538) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า หนังสือเรียนที่มีคุณภาพนั้นควรมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ

1. หนังสือเรียนควรสะท้อนให้เห็นแนวทางการเรียนและแนวทางการสอน จุดประสงค์ และเนื้อหาของหนังสือต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร มีการเลือกสรรเนื้อหา

หาในแต่ละบทให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์ย่อยในบทนั้นๆ เสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมความเข้าใจ มีคำถามท้ายบทและ กิจกรรมเสนอแนะซึ่งเมื่อนักเรียนทำความเข้าใจครบทุกบททุกตอนแล้วจะสามารถบรรลุจุดประสงค์รวมของหนังสือ และจุดประสงค์ของหลักสูตร

2. มีการเสนอแนะหนังสือและสื่ออื่นๆ สำหรับนักเรียน มีหน้าบรรณานุกรมหรือหนังสือที่ผู้เขียนใช้ศึกษาอ้างอิง มีการประมวลผลคำศัพท์และความหมาย

พรทิพย์ สิงห์โตทอง (2528) ได้สรุป ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีไว้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

1. ตรงตามหลักสูตรกำหนด และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชา
 2. ถูกต้องและเที่ยงตรงในเรื่องของข้อเท็จจริง
 3. การเสนอเนื้อหา มีความเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียนในระดับชั้นนั้นๆ มีลักษณะการเขียนที่ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย
 4. เนื้อหาของหนังสือเรียนได้มาตรฐานตามหลักวิชาการ
 5. การนำเสนอเนื้อหาสนับสนุนความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสังคม
 6. เนื้อหาช่วยพัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ
 7. การเสนอเนื้อหาให้สาระทางด้านความคิดและสติปัญญาเป็นอย่างดี
 8. เนื้อหา มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นอย่างดี
2. ผู้เขียนมีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการมีคุณวุฒิดีและการเขียนเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน
 3. วิธีการเขียนมีการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่น่าสนใจชวนให้อ่าน ใช้ศัพท์เหมาะสมกับระดับของผู้ใช้และมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของนักเรียนการเรียบเรียงเนื้อหาและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ผู้เรียบเรียงได้มีการเรียบเรียงอย่างมีหลักเกณฑ์เหตุผล และแสดงแนวคิดที่สำคัญๆ ไว้อย่างชัดเจน
 4. ความสัมพันธ์ของเนื้อหาในบทเรียนมีการเรียงลำดับตามความสำคัญของเนื้อหาวิชา
 5. อุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพพอที่จะช่วยกระตุ้นครูและนักเรียน เช่น ภาพประกอบ มีความชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาและมีจำนวนภาพที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง คำถามในแบบฝึกหัดกระตุ้นให้ ใช้ความคิดมิได้ถามแต่ข้อเท็จจริงหรือความจำเท่านั้น คำนำ สารบัญ อภิธานศัพท์เชิงอรรถ ดัชนี และบรรณานุกรม เป็นสิ่งที่ควรมีเพื่อช่วยให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในหนังสือเรียนยิ่งขึ้น
 6. การเข้าเล่มและการเย็บเล่ม ทนทานเหมาะกับการใช้ของเด็ก คือ ขนาดไม่ใหญ่และหนาเกินไป

7. กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์มีความทนทานต่อการใช้ไม่เปื่อยง่าย
8. การพิมพ์ชัดเจนถูกต้องในเรื่องตัวสะกดการันต์ตัวอักษรมีขนาดเหมาะสมกับสายตาของเด็ก มีการใช้ตัวอักษรขนาดพิเศษเมื่อต้องการเน้นข้อความที่สำคัญ

ซึ่งสอดคล้องกับ สิริินทร์ ช่างโชติ และอรสา กุมาริ ปุกหุด (อ้างใน: การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน) แบบเรียนที่ดีต้องให้ความรู้และสาระด้านสติปัญญา และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

จากการบรรยายของ อาจารย์ประภาศรี สีหอำไพ (อ้างใน: การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน) เรื่อง การ พิจารณาหนังสือเรียนว่า ดร.ก้อง สวัสดิพานิชย์ ได้กล่าวถึงลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีไว้หลายประการ คือ

1. ถูกต้อง เพียงตรงในเรื่องของข้อเท็จจริง สำนวนภาษา ตัวสะกดการันต์การแบ่งวรรคตอนย่อหน้า
2. ความยากง่ายของภาษาที่ใช้ในการเขียนหนังสือเรียนสำหรับเด็ก ต้องใช้ภาษาที่ง่าย ถ้อยคำจะต้องเป็นคำที่ได้กใช้ในชีวิตรประจำวันมากที่สุด และเป็นประโยคสั้นๆ
3. การจัดรูปของหนังสือเรียน จะต้องแบ่งออกเป็นบทแต่ละบทแบ่งออกเป็นตอน แต่ละตอนต้องให้มีความยาวพอเหมาะแก่การสอนของครู การออกแบบปกนอกต้องให้ดูสวยงาม ปกในต้องบอกเรื่องราวที่สำคัญให้ครบถ้วน สารบัญและคำนำ ต้องวางรูปให้ถูกที่
4. ภาพประกอบหนังสือเรียนสำหรับเด็กเล็ก ต้องมีภาพประกอบมากกว่าเด็กโต ภาพต้อง ชัดเจนและสวยงาม การพิมพ์ภาพประกอบให้ถูกเป็นสิ่งสำคัญ สีควรให้ตรงกับความเป็นจริง ขนาดภาพพอเหมาะ แผนภาพ แผนที่ควรมีตามความจำเป็น
5. ความมั่นคงแข็งแรงของหนังสือ ควรจะใช้กระดาษดี การเย็บเล่มที่แน่นหนา และมั่นคง
6. ราคา ควรจะถูกพอสมควร
7. ให้ความรู้ที่ทันสมัย

จะเห็นได้ว่าแบบเรียนที่ดีจะพิจารณาถึงคุณลักษณะ 2 ประการคือ คุณลักษณะภายนอกเกี่ยวกับการจัดรูป เล่ม และคุณลักษณะภายในเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาและความเหมาะสมของสำนวนภาษาที่ใช้

หลักการเลือกหนังสือเรียนที่ดี

นอกจากจะต้องรู้ลักษณะที่ดี เหมาะสมของหนังสือเรียนแล้ว ในการเลือกหาหนังสือเรียนที่ดีสักเล่มมาใช้ก็มีข้อควรพิจารณาหนังสือนั้นๆตามที่มีนักวิชาการนำเสนอไว้ดังนี้

จากแนวคิดของ อินโลว์ (Inlow อ้างใน: การวิเคราะห์แบบเรียน) กล่าวถึงลักษณะหนังสือเรียนที่ดีคือ

1. เป็นหนังสือเรียนที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ต่างๆ
2. ผู้แต่งมีความรู้และความสามารถในระดับชั้นเรียนนั้นๆ เป็นอย่างดี
3. เนื้อหาวิชาของหนังสือเรียนได้มาตรฐานตามหลักวิชาการและเป็นที่ยอมรับในด้านต่างๆ ได้แก่
 - มีจุดมุ่งหมายและวิธีการเสนอเนื้อหาที่ดี
 - เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของนักเรียน
 - มีบทอภิปรายแสดงความคิดเห็นและให้ความคิดรวบยอด
 - มีการขยายความและให้ความหมายของข้อความสำคัญ
 - มีการกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ
4. แนวการเขียน (Style) ตรงตามมาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน
 - มีข้อความมีความหมายแจ่มแจ้ง
 - ใช้ถ้อยคำน่าสนใจชวนอ่าน
 - ใช้ศัพท์เหมาะกับระดับผู้ใช้แบบเรียน
 - ให้ความคิดรวบยอดที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย
 - มีการวางแผนการเสนอเนื้อหาอย่างเหมาะสม
5. หนังสือเรียนควรมีรูปเล่มสวยงาม เช่น กระดาษมีคุณภาพดี ตัวพิมพ์อ่านง่าย ขนาดรูปเล่มน่าอ่าน ปกมีสีสวยงาม
6. มีเอกสารอ้างอิงและบอกที่มาของข้อมูล
7. มีสารบัญ คำนำ อภิธานศัพท์ ดรรชนี

นับว่าอินโลว์ (Inlow) ให้ความสำคัญในการพิจารณาหนังสือเรียนทั้งคุณลักษณะภายนอก และภายใน

เวสเลย์ (Wesley) ได้กล่าวไว้ดังนี้คือ

1. ควรมีเนื้อเรื่อง คำอธิบาย รูปภาพ กิจกรรม แบบฝึกหัด สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิชานั้นๆ
2. ควรมีเนื้อหาครบถ้วนตามหลักสูตร ข้อความกระชับรัด คำอธิบายชัดเจน เข้าใจง่าย
3. สำนวนภาษาที่ใช้สละสลวยเหมาะกับบุคลิกภาวะของผู้เขียน มีการจัดระเบียบ วางลำดับบทเรียนก่อนหลังตามหลักวิชา เพื่อความสะดวกต่อการเรียนการสอน แบ่งบทเรียนออกเป็นหน่วย มีเนื้อหาวิชาเหมาะสมที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจ

ใจในแต่ละหน่วยได้ในเวลาอันสมควร มีเวลาทบทวนและหาความรู้เพิ่มเติมได้

นอกจากนี้จากหลักในการพิจารณาหรือหลักในการเลือกหนังสือเรียนของ ดักลาส (Douglass), ริด(Reid), บรอดเบลท์ (Brodbelt) (อ้างใน:ไพโรจน์ :2540) สามารถสรุปได้อย่างสอดคล้องกันดังนี้

1. ผู้พิมพ์โฆษณา เป็นแหล่งพิมพ์ที่มีชื่อเสียงน่าเชื่อถือเพียงใด
2. เวลาพิมพ์พิมพ์ตั้งแต่เมื่อใด
3. ผู้แต่งมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์น่าเชื่อถือเพียงใด
4. เนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตร และมีการจัดลำดับตามความยากของเนื้อหา
5. เนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาและตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่
6. ศัพท์เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
7. ภาพประกอบช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสนใจเรื่องได้ดีขึ้นอีกเพียงใด
8. บทช่วยการสอนมีแบบฝึกหัด หัวข้ออภิปราย กิจกรรม คำถามที่ยั่วให้ศึกษากว้างขวาง ขึ้นหรือไม่
9. ลักษณะพิเศษ เช่น ในหนังสือมีอะไรพิเศษที่จะส่งเสริมความแตกต่างของนักเรียนหรือไม่ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี และภาษา
10. ลักษณะทางวัตถุ เช่น รูปแบบ เนื้อกระดาษ การเย็บเล่ม การพิมพ์ รูปภาพเหมาะสมเพียงใด รวมถึงขนาดตัวอักษร ช่องไฟ
11. มีเครื่องช่วยประกอบ เช่น แผนที่ แผนที่ แผนผัง บทนำ สารบัญ ดรรชนี ภาคผนวก อภิธาน ศัพท์ เียงอรรถ บทสรุป และบรรณานุกรม

รัญจวน อินทรกำแหง (อ้างใน :การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน) ได้ให้เกณฑ์การเลือกหนังสือเรียนโดยพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

1. เนื้อหาวิชาและสาระของหนังสือ ว่ามีสาระเป็นแก่นสารที่แน่นอน มีความสมบูรณ์และสมดุล เหมาะสำหรับผู้อ่านระดับใด เช่นสำหรับบุคคลทั่วไปนักศึกษา ครูอาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญ
2. วิธีเสนอหนังสือ ชวนให้อ่าน เข้าใจง่าย สำนวนภาษาสละสลวย ความยากง่ายเหมาะสมกับผู้อ่านในระดับที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนให้อ่าน
3. การวางเค้าโครงลำดับเรื่อง ไม่ซับซ้อนจนจับเรื่องหรือใจความไม่ได้ เรียงลำดับความยากง่ายที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจและความคิดต่อเนื่องเป็นอันดี

4. คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้เขียน เป็นที่เชื่อถือได้ เพราะมีความรู้จริง และประสบการณ์ในเรื่องนี้มาจริง

5. ส่วนประกอบต่างๆ ของหนังสือ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านให้สามารถเข้าใจสาระของเรื่องได้เร็ว ค้นคว้าเรื่องที่ต้องการจากหนังสือเล่มนี้ได้รวดเร็วขึ้น และกว้างขวางขึ้น ส่วนประกอบดังกล่าวได้แก่ สารบัญ วรรชนี บรรณานุกรม อภิธานศัพท์ เป็นต้น

6. ลักษณะรูปเล่มและคุณภาพของการพิมพ์หมายถึงความถูกต้องชัดเจนในการพิมพ์ทั้งตัวหนังสือและภาพประกอบ

7. สำหรับหนังสือประเภทนี้ ความถูกต้องแม่นยำของเนื้อหาสาระของหนังสือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้าหากสาระของหนังสือคลาดเคลื่อนข้อเท็จจริงหนังสือทำตำราวิชาการเล่มนั้นก็หมดความหมาย

นอกจากนี้ วรรณะ ประสงค์ธรรม (2511) ได้ให้หลักในการพิจารณาหนังสือเรียนไว้ว่า

1. เนื้อหาครบถ้วนตามหลักสูตร และเหมือนตามความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ความถูกต้องของเนื้อหาตามหลักวิชา
3. น้ำหนักของแต่ละเนื้อเรื่อง
4. ความยากง่ายของภาษาเหมาะสมกับวัยของนักเรียนในชั้นนั้นๆ
5. การเรียบเรียงเนื้อเรื่องให้สัมพันธ์ตามลำดับขั้น
6. การอธิบายและคำจำกัดความถูกต้องชัดเจน
7. ให้ความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง
8. การเน้นให้เห็นหลักและหัวข้อที่สำคัญ
9. ตัวอย่างแจ่มแจ้ง และเรียงตามลำดับขั้น
10. มีวิธีการกระตุ้นความสนใจ
11. แบบฝึกหัดเหมาะสมตามลำดับขั้นจากง่ายไปหายาก
12. ลักษณะของแบบฝึกหัดและปัญหา
13. มีแบบฝึกหัดอย่างเพียงพอ
14. การเสนอแนะอุปกรณ์การสอน

จากการศึกษาคุณลักษณะของหนังสือเรียนจากแหล่งอ้างอิงต่างๆ ดังที่นำเสนอมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ผู้เขียนหนังสือเรียนวิชาใดๆ ควรมีความรู้ ประสบการณ์ด้านวิชาการในสาขาวิชานั้นๆ เป็นอย่างดี

2. เนื้อหาสาระครบตามหลักสูตร มีความถูกต้องตามหลักวิชา มีความทันสมัย ช่วยกระตุ้นความคิด สติปัญญา มีการเรียงลำดับเหมาะสมกับวัยผู้อ่าน
3. การเขียน ต้องน่าสนใจมีการอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน
4. เครื่องช่วยอ่าน หนังสือเรียนควรมีเครื่องช่วยอ่าน ช่วยอธิบายเนื้อหาที่มีความซับซ้อนทำ ความเข้าใจได้ยาก ให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้มากขึ้น เครื่องช่วยอ่านได้แก่ ภาพประกอบ แผนภูมิ กราฟ การอ้างอิง ฯลฯ เครื่องช่วยอ่านเหล่านี้ยังเป็นการส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเองของผู้อ่านได้อีกด้วย
5. รูปเล่มหนังสือมีขนาดเหมาะสม การพิมพ์มีคุณภาพดี และมีความทนทาน
6. มีคู่มือการใช้หนังสือ หรือคู่มือครู เพื่อเป็นแนวทางการใช้หนังสือเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาพสูงสุด และยังเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของครูอีกด้วย

จากข้อสรุปทำให้สามารถจัดองค์ประกอบที่สำคัญของหนังสือเรียน ได้ดังนี้

โครงสร้างของหนังสือเรียนที่สำคัญจะประกอบด้วย

1. เนื้อหาวิชา
2. กิจกรรมศิลปะ
3. ภาพประกอบ
4. ภาษาและการเขียน
5. การนำเสนอและการออกแบบรูปเล่ม

ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ดังนี้

เกณฑ์ของหนังสือเรียนและคู่มือครูที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

1. ด้านเนื้อหา
 - ถูกต้องตามหลักวิชาและสอดคล้องกับจุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชาของหลักสูตร และคาบเวลา
 - ไม่ขัดต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน
 - ยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
2. ด้านการใช้ภาษา
 - สื่อความหมาย อ่านเข้าใจง่าย ถูกต้องชัดเจน
 - ใช้ศัพท์เฉพาะ (ถ้ามี) ถูกต้อง

3. ด้านกิจกรรมประกอบบทเรียน (ถ้ามี)
 - สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
 - ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในบทเรียนและนำไปปฏิบัติได้
4. ภาพ ตาราง แผนภูมิ (ถ้ามี)
 - ถูกต้องชัดเจน และเป็นปัจจุบัน
 - เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา
 - มีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ

คู่มือครู

1. จุดประสงค์ของบทเรียน
 - สอดคล้องกับจุดประสงค์และจุดเน้นของหลักสูตร
 - สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน
2. เนื้อหาที่เพิ่มเติมหรือขยายความจากหนังสือเรียน
 - เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาในหนังสือเรียน
 - ถูกต้องตามหลักวิชา
 - ไม่ขัดต่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
 - สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
 - สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียน
 - เหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ
4. วิธีการและเครื่องมือวัดประเมินผล
 - สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
 - ถูกต้องตามหลักวิชา
5. ความเหมาะสมของอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่เสนอแนะ
ความเหมาะสมของแหล่งและหนังสือค้นคว้าเพิ่มเติม

เมื่อศึกษาในรายละเอียดของโครงสร้างแต่ละด้านตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามีนักวิชาการจำนวนมากได้ให้ทัศนะไว้สอดคล้องแต่ละด้าน ข้าพเจ้าจึงขอนำเสนอข้อมูลตามรายละเอียดดังนี้

ด้านเนื้อหา

เนื้อหาของหนังสือฉบับว่าเป็นด้านที่สำคัญในระดับต้นๆ ควรจะเหมาะสมกับประสบการณ์และภูมิหลังของเด็กที่อ่าน เนื้อหาหนังสือนั้น ควรส่งเสริมเด็กให้รักการอ่าน แสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของมนุษย์ เน้นความมีเมตตา ความยกย่อง ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ เน้นคุณธรรมในการดำรงชีวิต (Horn : 1970) เนื้อหาถือเป็นแกนหลักทางด้านความรู้ที่ครูจะนำไปเผยแพร่ให้นักเรียน หากเนื้อหาไม่สมบูรณ์การเรียนการสอนก็จะไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจะเป็น

เนื้อหาวิชาเป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างมากในหนังสือเรียน ยูเนสโก (Unesco :1986) ได้กล่าวถึงเนื้อหาว่า สามารถแบ่งเนื้อหาออกได้เป็น 2 ส่วน คือ เนื้อหาในส่วนทฤษฎี และเนื้อหาในส่วนของการปฏิบัติ ซึ่งผู้สอนสามารถนำมาปรับปรุง ดัดแปลง ให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้เรียนได้ ดายเมอร์ท (Diemert) กล่าวถึงเนื้อหา ว่าเป็นกระบวนการทางการเรียนรู้และทักษะที่ตรงกับสาขาวิชา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ และประสบการณ์

จินตนา ไบกาซุ่ย (ม.ป.ป.) กล่าวถึงเนื้อหาวิชาไว้ พอจะแยกเป็นข้อๆได้ดังนี้

- 1.เนื้อหาต้องตรงกับหลักสูตรที่กำหนดไว้
- 2.สัมพันธ์กับการเรียนการสอน
- 3.เนื้อหามีความเที่ยงตรงถูกต้อง
- 4.เนื้อหาสอดคล้องกับประสบการณ์ของนักเรียน
- 5.เนื้อหาเหมาะสมกับวัยของนักเรียน

วุฒิ วัฒนสิน (2530) กล่าวถึงเนื้อหาวิชาไว้ว่า เป็นแหล่งของความรู้ และมวลประสบการณ์อันสำคัญ และเป็นส่วนที่ตอบสนองหลักสูตร อีกทั้ง เนื้อหา คือ สิ่งที่กำหนดให้เรียนเป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดประสบการณ์ (บันลือ:2524)

ส่วนเนื้อหาวิชาศิลปศึกษามีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

เนื้อหาต้องมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและสอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา เนื้อหา มีความถูกต้องเป็นข้อมูลที่สามารถพิสูจน์ได้ และเขียนขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ(สงัด :2528) มีประโยชน์และมีความน่าสนใจ(อรสา:2524) มีการแทรกแนวความคิดใหม่ๆทันสมัย และเหมาะกับวัยของผู้เรียน (เอนก :2531)

เกษร ธิตะจารี (2543) กล่าวไว้ว่า เนื้อหา คือสาระสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง

ไพโรจน์ พวงมณี (2540) กล่าวว่าเนื้อหาคือ องค์ประกอบที่เป็นมวลงความรู้หรือประสบการณ์ สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน และสภาพสังคม ทั้งนี้จะประกอบด้วย ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

อินโลว (Inlow:1963) กล่าวไว้ดังนี้

1. เนื้อหาตรงตามจุดประสงค์และความสำคัญของวิชา
2. เนื้อหามีประสิทธิภาพ
3. เนื้อหามีความเหมาะสมกับระดับชั้น
4. เนื้อหา มีการนำเสนอนวัตกรรมใหม่ๆ
5. เนื้อหามีข้อมูลที่ตรงตามข้อเท็จจริง

ครอฟอร์ด (Crowford :1982) กล่าวไว้ดังนี้

1. เนื้อหาเสนอกฎ ทฤษฎี ตรงตามข้อเท็จจริง
2. เนื้อหาเป็นลักษณะเฉพาะทางศิลปะ
3. เสนอเทคนิคกระบวนการศิลปะ
4. มีการสอดแทรก เนื้อหาทางด้าน ศิลปะ ,วัฒนธรรม,ประเพณีดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ
5. เนื้อหาสอดคล้องและมีความสัมพันธ์กับพื้นฐานการเรียนวิชาอื่นๆ

คลาก (Clark:1975) กล่าวไว้ดังนี้

1. กฎ ทฤษฎี ที่ปรากฏในเนื้อหาต้องมีความสัมพันธ์กัน
2. เนื้อหาก่อให้เกิดการสร้างสรรคทางศิลปวัฒนธรรม
3. เนื้อหา มีการแทรกแนวคิด ทฤษฎีของผู้เขียน
4. มีการพัฒนา ทฤษฎี ที่สามารถช่วงให้เกิดความงายต่อการทำความเข้าใจ

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปโครงสร้างด้านเนื้อหาได้ดังนี้

1. เนื้อหาต้องตรงกับหลักสูตรตามสาขาวิชา สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
2. เนื้อหาถูกต้องในเรื่องข้อเท็จจริง
3. เหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียน
4. ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ และประสบการณ์
5. เนื้อหาสัมพันธ์กับสภาพวัฒนธรรมและสังคมไทย
6. สอดคล้องกับภูมิหลังและประสบการณ์ของผู้เรียน

7. เนื้อหาน่าสนใจกระตุ้นการเรียนรู้
8. มีการเสนอเทคนิค หรือนวัตกรรมใหม่ๆ

ด้านกิจกรรม

กิจกรรม เป็นภารกิจของผู้สอนที่ต้องกำหนดให้ผู้เรียนทำ เป็นการฝึกทักษะ และเป็นการประเมินผลของผู้สอนว่านักเรียนเข้าใจเนื้อหามากน้อยเพียงใด ในกิจกรรมนั้นๆ และกิจกรรมนั้นๆจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา อีกทั้งกิจกรรมยังเป็นตัวกระตุ้นความคิดของผู้เรียนอีกด้วย (เกษร : 2543) กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนพัฒนาในด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจและสังคมเป็นสำคัญ (นันทนา:2526)

สุมน อมรวิวัฒน์ (2525:อ้างใน นันทนา) ได้กล่าวถึงกิจกรรมไว้ดังนี้ กิจกรรมการสอนที่ดี ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความเจริญในทุกด้านให้แก่ผู้เรียน ควรเร้าให้ผู้เรียนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียน ให้โอกาสและเห็นความสำคัญของนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองให้แก่แก่นักเรียน และควรมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนานและเป็นกันเอง

กิจกรรมศิลปะ เกษร ธิตะจารี (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง งานศิลปะที่นักเรียนจะต้องฝึกปฏิบัติหลังจากเรียนภาคทฤษฎี หรือภาคปฏิบัติเพื่อฝึกให้เกิดความชำนาญ ฝีมือและความคิด การเรียนศิลปะจะขาดการฝึกปฏิบัติไม่ได้เลย ดังนั้นทุกครั้งที่ยเรียนเนื้อหาจบก็ต้องปฏิบัติกิจกรรมออกมา เพื่อแสดงให้เห็นว่า นักเรียนได้เข้าใจในเนื้อหานั้นๆ โดยแสดงออกมาเป็นผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับโครเซ่ (Croce:อ้างใน เกษร) ที่กล่าวว่า ศิลปะเป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจที่อยู่ภายใน และจะบรรยายให้ผู้อื่นรับรู้ด้วยวิธีอื่นไม่ได้นอกจาก สร้างเป็นผลงานศิลปะออกมา ด้วยเหตุนี้ การจัดกิจกรรมศิลปะให้กับผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สำหรับผู้สอนศิลปศึกษาในระดับโรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่จะเป็นพื้นฐาน ของการศึกษาต่อไปในอนาคต

ประเภทของกิจกรรมทางศิลปะ

อุบล ตูจันดา (2532) ได้แบ่งเป็นประเภทไว้ดังนี้

- 1.กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดและการเขียน เช่น กิจกรรมการวิพากษ์วิจารณ์ การ แสดงความคิดเห็น การอภิปราย การตั้งปัญหา เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสมองในด้านความรู้และความคิด

- 2.กิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เช่นกิจกรรมค้นคว้าด้วยตนเอง การทดลองฝึกปฏิบัติ การฟังอภิปราย เป็นต้น เป็นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

3. กิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกทักษะและความชำนาญเฉพาะด้าน เป็นการปฏิบัติ กิจกรรมศิลปะในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ รวมทั้งกิจกรรมการฝึกงานเพื่อให้เกิดทักษะ ด้านการเขียนรายงาน การตั้งคำถามอีกด้วย

ไพโรจน์ พวงมณี (2540) ได้แบ่งตามความสำคัญของเนื้อหาวิชาได้ดังนี้

1. กิจกรรมศิลปะเป็นส่วนของเนื้อหาความรู้ทั่วไปทางศิลปะ กิจกรรมเกี่ยวกับการ พุดการเขียน การอภิปราย การถามตอบ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปะ และการอธิบาย ซึ่ง สามารถเป็นพื้นฐานในการแสดงออกทางศิลปะต่อไป

2. กิจกรรมศิลปะที่เป็นส่วนของการฝึกปฏิบัติ หรือการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์งานศิลปะ ได้แก่ กิจกรรม 2 มิติ กิจกรรม 3 มิติ และกิจกรรมสื่อผสมหรือเทคนิคต่างๆ เช่นการ วาดภาพระบายสี การปั้น การใช้เทคนิคหรือวัสดุต่างๆ ในการนำมาผสมผสานเพื่อให้เกิดผลงาน

กิจกรรมศิลปะนับว่ามีบทบาทอย่างมาก ในการพัฒนากระบวนการเจริญเติบโตของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสมอง,จิตใจ หรือทางกายภาพ ซึ่งวิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (2521) ได้อธิบายไว้ว่า บทบาทของกิจกรรม ศิลปะสามารถช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1. พฤติกรรมด้านการรับรู้ คือช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาในเรื่องของการสังเกต การ เห็น การจดจำลักษณะเกี่ยวกับความงามของศิลปะ และธรรมชาติที่แวดล้อม และสามารถรับรู้คุณค่าทางด้านสุนทรีย์ได้

2. พฤติกรรมด้านความรู้ ความเข้าใจ คือ ส่งเสริมให้สามารถเกิดความเข้าใจและรับรู้ ในเรื่องของหลักการเกี่ยวกับความงามทางสุนทรีย์ศาสตร์ เนื้อหา,ผลงานทางศิลปะ

3. พฤติกรรมด้านการแสดงออก ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการ ใช้ ความรู้สึก ในการแสดงออกทางศิลปะ โดยการสร้างสรรค์ เป็นผลงานออกมา

4. พฤติกรรมด้านการวิเคราะห์ ช่วยส่งเสริมให้เกิด การอภิปราย ได้เถียง การ บรรยาย เกี่ยวกับหลักการ และทฤษฎีทางศิลปะ สามารถตีความ และใช้วิจารณ์งาน เกี่ยวกับผลงานศิลปะ

5. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ คือ ช่วยส่งเสริมให้เด็กหรือผู้เรียน มี อิสระในการสร้างสรรค์ และเป็นระบบ รู้จักการปรับปรุงแก้ไข รู้จักการใช้อุปกรณ์ปฏิบัติงาน และ ใช้ได้อย่างชำนาญ

การกำหนดกิจกรรมศิลปะ

การกำหนดกิจกรรมศิลปะว่า ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้เป็นสำคัญ กิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนด สอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรมมีความน่าสนใจ มีความท้าทาย ทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น ในการทำกิจกรรมนั้นๆ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ อิสระในการทำงาน ก่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ กิจกรรมนั้นๆ สามารถประยุกต์ได้ตามความเหมาะสม ไม่ยากหรือ ง่ายจนเกินไป สอดคล้อง กับวุฒิภาวะและความสนใจของผู้เรียน (เกษร:2543) กิจกรรมมีความเหมาะสมกับเวลา อุปกรณ์สามารถหาได้ง่าย(บันลือ:2531) สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล และก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน (สุมิตร:2528)

จากข้อมูลข้างต้นในด้านกิจกรรมสามารถสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
2. กิจกรรมไม่ยากหรือง่ายเกินไป เหมาะกับวัยผู้เรียน
3. มีความน่าสนใจ ท้าทาย กระตุ้นความสนใจผู้เรียน
4. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างมีอิสระ เกิดความพึงพอใจแก่ผู้เรียน
5. สามารถประยุกต์ได้ตามความเหมาะสม กับสถานที่ เวลา บุคคล
6. อุปกรณ์สามารถหาได้ง่าย

ด้านภาพประกอบ

ภาพประกอบนับว่าเป็นอีกส่วนที่สำคัญไม่แพ้ด้านอื่นๆ เป็นส่วนที่ก่อให้เกิดจินตนาการแก่ผู้เรียน ภาพประกอบนับว่าเป็นส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ ภาพประกอบคือตัวบอกคุณสมบัติเล่าเรื่องของสิ่งที่ต้องการชี้แนะ บอกเล่าให้รู้กระจ่าง ที่ผู้ดูสามารถดูแล้วรู้เรื่อง เข้าใจกระจ่างชัดในทันที (วรรณรัตน์:2539) สอดคล้องกับ จินตนา ไบกาซุยี (2534) ที่กล่าวว่า ภาพประกอบเป็นสื่อที่มีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการอธิบายเรื่องราว ภาพประกอบที่จัดวางได้อย่างเหมาะสมกับย่อหน้า(mayer:1995) ช่วยให้เกิดความคิดและความเข้าใจ ซึ่งบางครั้งผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ตลอด ภาพประกอบจะเข้ามามีบทบาทในการสื่อสารให้ผู้อ่านจินตนาการตามเนื้อหาเรื่องราว จนเกิดความเข้าใจได้อย่างถูกต้องเป็นอย่างดี

ภาพประกอบมีหน้าที่ในการสร้างจุดสนใจ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้เนื้อหา และการขยายความเข้าใจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยจะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์ วัตถุ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ การกระทำและการพัฒนาการ ด้วยเทคนิควิธีการบรรยาย และวาดให้ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น

อย่างไรก็ตาม การนำภาพประกอบมาประกอบกับเนื้อหา ถือว่าเป็นส่วนช่วยให้เกิดผลสะท้อนที่ชัดเจนและแน่นอน ซึ่งในทางจิตวิทยา เชื่อว่าภาพประกอบหนังสือเรียนสามารถช่วยให้ผู้อ่านเกิดทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา (Schwacre:อ้างในไพโรจน์ :2540)

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของภาพประกอบไว้ ดังนี้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) ให้ความหมายว่าภาพประกอบหมายถึง ภาพที่ใช้แสดงความสัมพันธ์กับเนื้อหา อาจมีลักษณะการสรุปความคิดรวบยอด หรืออาจจะตอนใดตอนหนึ่ง อาจเป็นภาพวาด ภาพระบายสีเหมือนจริง

ภิญญาพร นิตยะประภา (2534) ให้ความหมายว่าภาพประกอบหมายถึง ส่วนที่เป็นภาพเพิ่มเติมในหนังสือ ช่วยอธิบายเนื้อหาให้ชัดเจน, ตกแต่งหนังสือให้สวยงาม อาจเป็นภาพสีหรือขาวดำ

ธวัช ตราชู (2531) ให้ความหมายว่าภาพประกอบหมายถึง ตัวแทนของเนื้อหา ที่สามารถเสนอได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าใช้คำพูด

ไกเนอร์ (Gainer:1982) ภาพประกอบหมายถึง งานศิลปะสำหรับหนังสือ ที่ออกแบบด้วยการใช้หลักการทางศิลปะ แสดงถึงความสมดุลพื้นผิว, จังหวะ โดยเนื้อหาภาพจะแฝงไปด้วย ความคิดและสติปัญญา

ฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า ภาพประกอบช่วยในการอธิบายเรื่องราวของเนื้อหาให้กระจ่างชัด ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น อีกทั้งช่วยตกแต่งหนังสือให้สวยงามและก่อให้เกิดความคิดและจินตนาการที่ดี

รูปแบบของภาพประกอบ

รูปแบบของภาพประกอบสามารถแยกตามลักษณะของภาพได้ 3 รูปแบบคือ

1.รูปแบบเหมือนจริง (Realistic Style) เป็นรูปแบบที่ต้องการความเป็นธรรมชาติ ความถูกต้อง และบรรยากาศของความเป็นจริงขณะนั้น นิยมใช้กับภาพถ่าย ใช้ภาพเป็นภาพประกอบ เพราะต้องการความเข้าใจ ง่ายต่อการรับรู้ของคนทั่วไป (วรรณรัตน์ :2539) ให้ข้อเท็จจริงแก่ผู้ดูได้ดีกว่าภาพในลักษณะอื่น (สิริพงษ์:2537) ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกใกล้เคียงกับการดูของจริง (Knowlton:1962)

2.รูปแบบดัดแปลงธรรมชาติ (Modulation Style) (วรรณรัตน์ :2539) อาจเรียกได้ชื่อได้ต่างกัน เช่น ภาพกึ่งสัญลักษณ์ (สิริพงษ์:2537) หรือภาพเปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปมัย (Knowlton:1962)เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับ เรื่องราว เนื้อหา ซึ่งไม่มีในธรรมชาติ

หรือเป็นภาพที่ดัดแปลง ตัดทอนจากภาพเหมือนจริง ช่วยให้เข้าใจความคิดรวบยอด (Concept) ง่ายขึ้น เกิดอารมณ์ขัน ตลก ล้อเลียน ภาพประเภทนี้ได้แก่ ภาพการ์ตูน ภาพเชิงล้อทั้งหลาย

3.รูปแบบสัญลักษณ์ (Free Style) เป็นรูปแบบที่ไม่แสดงเรื่องราว เนื้อหา อาจจะเป็นเพียงลวดลาย รูปทรงแปลก หรือต้องการความสวยงามของสีเส้นมากกว่าเนื้อหา (วรรณรัตน์ :2539) อาจเป็นรูปเลขาคติมาใช้ในการนำเสนอเนื้อหา เพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันหรือการแสดงระบบการทำงานตลอดจนโครงสร้างขององค์กรต่างๆ ตัวอย่าง เช่น การใช้สัญลักษณ์ในแผนภาพ วงจรไฟฟ้า งานเขียนแบบ ภาพแผนภูมิ แผนที่ กราฟ และแผนผัง เป็นต้น (สิริพงษ์:2537, Knowlton:1962)

การสร้างภาพประกอบ

วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ (2539) ได้กล่าวถึงการสร้างภาพประกอบว่า สามารถสร้างได้ประมาณ 3 วิธี คือ

1. การสร้างภาพประกอบด้วยการวาดรูปด้วยมือ แม้ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีต่างๆ จะนำสมัยไปมากแล้วก็ตาม คุณค่าของภาพประกอบที่เขียนด้วยมือ จะมีความประณีต มีเสน่ห์ของงานศิลปะ และเป็นภาพที่ไม่อาจทำซ้ำได้อีก มีทั้งแบบเหมือนจริง แบบลดตัดทอน เช่น ภาพการ์ตูน
2. การสร้างภาพประกอบจากการถ่ายรูป ความแตกต่างของภาพประกอบที่เป็นภาพเขียนและภาพถ่ายคือ ภาพถ่ายสามารถเห็นความเป็นจริงของสิ่งที่ต้องการได้หมดอย่างละเอียด และเป็นธรรมชาติ ภาพประกอบที่เป็นภาพเขียนสามารถใส่สี ใส่ความรู้สึกของจินตนาการ อาจแสดงควมมีชีวิตชีวาของสี แสงเงาที่สร้างสรรค์ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กับงานลักษณะไหน
3. การสร้างภาพประกอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ในปัจจุบันคอมพิวเตอร์ มีบทบาทมาก มีทั้งรูปแบบที่ออกแบบสำเร็จแล้ว กับรูปแบบที่ต้องสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ภาพประกอบที่สร้างด้วยคอมพิวเตอร์สามารถใช้เทคนิค ตัดต่อ ตกแต่งเพิ่มเติมได้ทำให้ได้ภาพประกอบรูปแบบแปลกออกไป

การเลือกใช้ภาพ

ภาพประกอบมีจำนวนมากมาย ในการที่เราจะเลือกภาพสักภาพมาใช้ในหนังสือเรียนให้เหมาะสมนั้นมีข้อควรคำนึงมากมาย เพราะผู้ที่สัมผัสมากที่สุดคือนักเรียนตัวเล็กๆหรือเยาวชนของเรานั้นเอง ดังนั้นเราควรต้องคำนึงอย่างมาก จากการศึกษารวบรวมคุณสมบัติที่ดีของภาพประกอบจากนักวิชาการหลายท่านเป็นดังนี้

ถวัลย์ มาศจรัส (2538) กล่าวถึงการเลือกภาพประกอบที่มีคุณภาพ ไว้ดังนี้

1. ภาพมีความคมชัด
2. ภาพกับเนื้อหาเป็นเรื่องเดียวกัน และภาพช่วยส่งเสริมเนื้อหาให้ชัดเจน
3. ภาพประกอบที่เขียนขึ้นต้องใช้เทคนิคการเขียนให้ถูกต้องตามความเป็นจริง
4. ภาพประกอบต้องมีหลายลักษณะ ทั้งแนวตั้งและแนวนอน
5. หากเป็นเชิงประวัติศาสตร์ ต้องเป็นภาพที่นำมาจากแหล่งข้อมูลโดยตรง หรือทำการคัดลอกมาจากหนังสือภาพในอดีต
6. มีมุมถ่ายของภาพหลากหลายมุม ในกรณีที่เป็นภาพถ่าย

ทองสุข เกตุโรจน์ (2528) กล่าวถึงการเลือกภาพประกอบที่มีคุณภาพ ไว้ดังนี้

1. ภาพประกอบจะต้องมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
2. ภาพประกอบจะต้องมีความสอดคล้องกับประสบการณ์ และภูมิหลังของผู้เรียน
3. ภาพประกอบสอดคล้องกับทฤษฎีทางจิตวิทยา
4. ภาพประกอบมีรูปแบบเทคนิคการสร้างที่หลากหลาย
5. ขนาดและสัดส่วนของภาพเหมาะสมกับสายตาผู้อ่าน

เมลลอทท์ (Mellott , 1964) กล่าวถึงการเลือกภาพประกอบที่มีคุณภาพ ไว้ดังนี้

1. ภาพประกอบต้องสอดคล้องกับเนื้อหา
2. ภาพประกอบสามารถกระตุ้นความสนใจผู้เรียนได้
3. มีประโยชน์ต่อการนำมาเป็นเครื่องมือ

เฟลมมิง และลีวายส์ (Flemming and Levine , 1993) กล่าวถึงการเลือกภาพประกอบที่มีคุณภาพ ไว้ดังนี้

1. ภาพประกอบที่มีสีสันน่าสนใจ
2. ภาพต้องประกอบไปด้วยกลุ่มคน
3. ภาพประกอบ มีความแปลกใหม่ในเนื้อหา เรื่องราว มีการไล่น้ำหนักของสี

จากข้อกำหนดในการเลือกภาพประกอบของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปการเลือกภาพประกอบมาประกอบหนังสือเรียน ได้ดังนี้

1. ภาพประกอบจะต้องสอดคล้อง, ส่งเสริมเนื้อหาและจุดประสงค์ของการเรียนรู้
2. ภาพประกอบจะต้องมีความเหมาะสมกับวัย และระดับของผู้เรียน
3. ภาพประกอบมีความสอดคล้องกับประสบการณ์ และภูมิหลังของนักเรียน

4. ภาพประกอบใช้เทคนิคที่ถูกต้อง
5. ภาพประกอบมีสีสัน สวยงาม และมีความชัดเจนในรายละเอียด
6. ภาพประกอบมีความแปลกใหม่ กระตุ้นความสนใจและจินตนาการ

ด้านภาษา

มนุษย์มีความจำเป็น ที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสารตั้งแต่เกิดจนตาย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ มีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และภาษาใบ้ ภาษาเขียนจะเข้าใจกันเฉพาะกลุ่ม แต่ภาษาใบ้นับได้ว่าเป็นภาษาสากล แต่มีขอบเขตการใช้จำกัด ภาษาพูดมีข้อจำกัดเรื่องเวลา และระยะทาง มนุษย์จึงเอาชนะโดยคิดภาษาเขียน และเครื่องมือสื่อสารเพื่อเอาชนะข้อจำกัดเหล่านั้น ภาษาเขียนเริ่มต้นด้วยภาษารูปภาพก่อน จากนั้นจึงวิวัฒนาการมาเป็นภาษาความคิด และกลายเป็นภาษาเขียนในที่สุด (เสาวนีย์:2533)

วรรณิ โสมประยูร (2521) กล่าวว่าภาษาเกิดจากคำ เมื่อนำคำหลายๆคำมารวมกันจะกลายเป็นประโยคหรือวลี เมื่อนำประโยคหรือวลีมารวมกันจะกลายเป็นข้อความ หรือเรื่องราว ต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการสื่อความหมาย

ฉะนั้นการที่มนุษย์จะถ่ายทอดเรื่องราวให้ได้ความหมายตรงกัน จำเป็นต้องอาศัยภาษา อันเป็นเครื่องมือสำคัญ

การเขียนเป็นวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ที่มนุษย์สามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริงต่างๆ ตลอดจนจินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เขียนเป็นสำคัญ สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2522) กล่าวถึงการเขียนไว้ว่า การเขียนเป็นทักษะ จะต้องใช้เวลาในการฝึกฝนที่มากพอ

ฉลวย สุรสิทธิ์ (2522) กล่าวว่า การเขียนคือ การนำถ้อยคำที่มีความหมายมาเรียบเรียงเข้าไว้ด้วยกัน ให้เกิดเป็นประโยค เพื่อที่จะแสดงทัศนะ แนวคิด และขยายความให้เป็นที่น่าสนใจชัดเจน อันเป็นสื่อกลางระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียน ให้สามารถสื่อสารและเข้าใจประโยค หรือข้อความได้ชัดเจน

รูปแบบของการเขียน

เสาวนีย์ สิกขามันฑิต (2533) จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ตำรา และบทความทางวิชาการ มีลักษณะเป็นเนื้อหา สารความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิดและความคิดเห็น
2. สารคดี การบันเทิง มีลักษณะเป็นความคิด ความเห็น ความรู้ จินตนาการ
3. บันเทิงคดี นวนิยาย เรื่องสั้น มีลักษณะเป็นจินตนาการ ความคิดและความคิดเห็น

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518) ได้จำแนกออกเป็น 2 รูปแบบดังนี้

1. การเขียนที่เป็นแบบแผน ได้แก่ การเขียนเรียงความ การเขียนบทความ การเขียนราย งานทางวิชาการ การทำบันทึกทางวิชาการ การทำรายงานการประชุม การเขียนจดหมาย การเขียนย่อความ การถอดประพันธ์
2. การเขียนที่ไม่เป็นแบบแผน ได้แก่ การทำบันทึกส่วนตัว การจดคำบรรยาย การตรวจข้อสอบ การแนะนำหนังสือ การวิจารณ์วรรณกรรม การเขียนเรื่องสั้น การเขียนบทละครพูด การเขียนเรื่องสำหรับเด็ก การเขียนสารคดี การเขียนโฆษณา

ฮาร์มอนและดิคคินสัน (1970 : อ้างใน เสาวนีย์ :2533) ได้จำแนกเป็น 4 ประเภทคือ

1. การเขียนที่เป็นแบบแผน
2. การเขียนที่ไม่เป็นแบบแผน
3. การเขียนวิพากษ์วิจารณ์
4. การเขียนบทความหรือเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย

จากการจำแนกดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการเขียนมี 4 ข้อใหญ่ๆคือ แบบแรก เป็นการเขียนตำรา หนังสือเรียน หรือบทความทางวิชาการ แบบที่สอง เป็นงานเขียนส่วนตัวหรือหนังสือส่วนตัว แบบที่สาม เป็นงานเขียนเชิงวิจารณ์ แบบที่สี่ เป็นงานเขียนการรายงานผลงานวิจัย

ระดับของภาษาทางการเขียน

สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2522) ได้แบ่งระดับของภาษาไว้ 3 ระดับ ซึ่งสอดคล้องกับประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518) ดังนี้

1. ภาษาปาก (Vulgar Language) ส่วนใหญ่เป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน ภาษาถิ่น ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาแสลง ภาษาปากไม่นิยมนำมาใช้ในการเขียนหนังสือ แต่เหมาะสำหรับการเขียนหนังสือ ที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับผู้เริ่มเรียนรู้ เช่น เด็กเล็ก หรือผู้ใหญ่ที่เริ่มเรียนรู้

ภาษาปากที่ใช้ในภาษาเขียนก็มี เช่น บทล้อ ข้อเขียนในนวนิยาย ในเรื่องสั้น ในบทละคร ทั้งนี้เพื่อความสมจริง จุดหมายส่วนตัวถึงบุคคลที่สนิทกัน เป็นต้น

2. ภาษากึ่งแบบแผน หรือภาษากึ่งราชการ (Informal Language) เป็นทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น การพูดในที่ประชุมกับผู้ฟังทั่วไป การอภิปราย การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นพิธี วิจารณ์ การแนะนำบุคคล รวมถึงภาษาที่ใช้ในสื่อมวลชน เป็นต้น ภาษากึ่งแบบแผนใช้ในการสนทนาที่มีสุภาพสตรีร่วมอยู่ด้วย

3. ภาษาแบบแผน หรือภาษาราชการ (Formal Language) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และประณีต มักใช้ในภาษาเขียนมากกว่าการพูด หรือเขียนสำหรับพูดอย่างมีพิธีรีตอง เช่น ปาฐกถา โอวาท สุนทรพจน์ คำปราศรัยของบุคคลสำคัญในโอกาสต่างๆ การพูดที่มีพิธีรีตอง การแนะนำสุภาพสตรี การแนะนำบุคคลสำคัญต่อที่ประชุม คำนำหนังสือ ข้อเขียนเกี่ยวกับวิชาการ จุดหมายราชการ ฯลฯ

ดังนั้นในการเขียนหนังสือเรียน เราจึงต้องเขียนแบบวิชาการหรือเรียกอีกอย่างว่าแบบมีแบบแผน เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่ถูกต้องเนื้อหา น่าเชื่อถือ และสะดวกกับผู้เรียน

หลักในการใช้ภาษาเขียน

มีนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดหลักการไว้ เพื่อความเหมาะสมในการที่จะนำไปใช้ในงานเขียนให้เหมาะกับหนังสือเรียน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับหนังสือ และเพื่อความถูกต้องเหมาะสม

เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต (2535)

1. ใช้คำให้ถูกต้องตามตำแหน่งหน้าที่
2. เรียงลำดับคำหรือพยางค์ให้ถูกต้อง
3. ต้องใช้คำให้ถูกต้องตามกาลเทศะ
4. เลือกใช้คำระดับเดียวกัน เช่น ลูกใช้กับพ่อ บุตรกับ บิดา
5. อย่าใช้คำที่ตายแล้ว เช่น อำแดง ตูซ้า
6. ไม่ควรใช้คำในภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็น
7. ใช้คำให้ตรงความหมาย

8. อย่าใช้คำฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น
9. ควรหลีกเลี่ยงคำที่ให้ความรู้สึกไม่ดีต่อผู้อื่น
10. ไม่ควรใช้คำซ้ำซากเกินไป

สุทิววงศ์ พงษ์ไพฑูริย์ (2522)

1. เหมาะกับกาลเทศะและบุคคล
2. ใช้คำให้ตรงความหมาย
3. การเลือกใช้คำให้มีน้ำหนัก ความหมายตรงกับชั้นอารมณ์
4. ควรใช้คำรูปธรรมแทนคำที่เป็นนามธรรม
5. เว้นการใช้คำผิดเสียงและผิดรูป
6. เว้นจากการใช้คำคลาดเคลื่อน
7. การประหยัดถ้อยคำ
8. การใช้คำตรงแทนวลีหรือประโยคที่นิยม ของคำนั้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527)

1. ใช้ภาษาเป็นทางการ ถูกหลักไวยากรณ์
2. คำภาษาต่างประเทศ เขียนเป็นคำไทยและใส่วงเล็บ คำภาษาต่างประเทศ
3. ใช้ภาษาต่างประเทศที่เป็นคำศัพท์ทางวิชาการ มีการเขียนคำทับศัพท์ในกรณีที่ไม่ใช่คำไทยบัญญัติไว้
4. ใช้ภาษาที่เป็นคำศัพท์เฉพาะในทางวิชาการ
5. ใช้ภาษาและสำนวนต่างประเทศและวิธีการเขียนแบบต่างประเทศ เพราะผู้เขียนใช้ ตำราต่างประเทศในการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล
6. เขียนสะกดการันต์ให้ยึดพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวพอสรุปด้านภาษาได้ดังนี้

1. ต้องใช้ภาษาให้ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล
2. ตัวสะกดการันต์ต้องถูกต้อง มีความประณีตในภาษา
3. ใช้ได้ถูกความหมาย
4. เหมาะกับระดับและวัยของผู้อ่านหรือผู้เขียน
5. หลีกเลี่ยงภาษาต่างประเทศ

ด้านรูปเล่มและการจัดหน้าหนังสือ

ความสวยงามของหนังสือนับเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เพื่อความดึงดูดใจให้ผู้อ่าน สนใจหนังสือมากขึ้น การออกแบบไม่ว่าจะเป็นปกหรือภายในเล่ม จำต้องประณีตทั้งสิ้น ทำนอง จันทิมา (2532) ได้กล่าวถึง การออกแบบว่า การออกแบบคือ การใช้ความคิดในการเลือกใช้วัสดุ เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะให้มีหน้าที่ใช้สอยตามความต้องการ ทั้งในด้านอัตตประโยชน์ และความงามในรูปร่างลักษณะตลอดทั้งรูปทรง ซึ่งการออกแบบที่ดีนั้นจะช่วยทำให้หนังสือมีความน่าอ่านมากขึ้น เราสามารถแยกการออกแบบรูปเล่มของหนังสือเป็นส่วนต่างๆได้ดังนี้ (กัญญาพร:2534)

1. การออกแบบปก
2. การจัดภาพ
3. การจัดหน้า
4. ลักษณะการวางหน้าหนังสือ
5. ขนาดหนังสือสำหรับ
6. วิธีเลือกใช้กระดาษ
7. ขนาดตัวหนังสือ
8. หลักการเลือกตัวหนังสือ
9. รูปเล่มของหนังสือ

การออกแบบปก

ปกถือเป็นส่วนแรกของหนังสือ ที่จะดึงดูดความสนใจ ปกจึงต้องทันสมัย สอดคล้องกับเรื่องราวในเล่มหนังสือ การออกแบบปกหนังสือต้องเน้นถึงความกระชับเป็นสำคัญ เพราะลักษณะและรูปแบบเฉพาะของภาพประกอบปกคือ การย่อเรื่องหรือสรุปเรื่องจากหนังสือให้ปรากฏ เป็นภาพที่มีความถูกต้องทั้งในเรื่องของสีและเทคนิควิธีการ เช่น ภาพสีของเส้นผม ภาพวิธีการประกอบรถยนต์ (colyer,1990:อ้างในไพโรจน์:2540)

กัญญาพร นิตยะประภา (2534) ให้เกณฑ์ในการออกแบบปกไว้ดังนี้

1. เลือกเอาตอนที่น่าสนใจที่สุด และเอารายละเอียดมาให้หมด เช่น เรื่องผู้รับใช้ทั้งหก ก็ควรวาดรูปผู้รับใช้ให้ครบทั้ง 6 คน
2. ถ้าเป็นหนังสือชุดมีหลายเล่ม ภาพบนปกแต่ละเล่มไม่ควรออกแบบให้ซ้ำกัน เพราะจะทำให้เด็กเบื่อ
3. สีปก ควรเป็นสีฉูดฉาด เช่น เขียว แดง
4. บนปก ควรเขียนชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง และผู้วาดภาพประกอบ ใช้ตัวหนังสือโต สะดุดตา อักษรเนื้อเรื่อง ไม่ควรใช้อักษรประดิษฐ์ เพราะจะทำให้อ่านยาก

สำนักพิมพ์อาจใส่เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของสำนักพิมพ์ลงไปบนปกหนังสือด้วย เช่น ชมรมเด็ก บรรณกิจ ต้นอ่อน เป็นต้น

5. ปกหนังสือ อาจเป็นปกแข็งหรืออ่อนก็ได้ ถ้าเป็นปกแข็ง หนังสือจะทนทานแต่ราคาแพงถ้าเป็นปกอ่อนก็ราคาถูกลง แต่ถ้าเป็นหนังสือสำหรับเด็กเล็กควรเป็นปกแข็งจะได้ไม่ขาดง่าย

ทำนอง จันทิมา (2532) ให้เกณฑ์ในการออกแบบปกไว้ดังนี้

1. ปกต้องดูง่าย ใช้สีสันสวยงาม อาจมีคามหมายตามเนื้อเรื่องหรือไม่ก็ได้
2. คำนึงวัยและระดับของผู้ใช้หนังสือ

จินตนา ไบกาชฎี (2534) กล่าวไว้ว่า ปกหนังสือจะต้องทำให้เด่น เพื่อเรียกความสนใจ สมศักดิ์ ศรีมาโนช (2523) ให้เกณฑ์ในการออกแบบปกไว้ดังนี้

1. ชื่อเรื่องและภาพต้องสอดคล้องกับโครงเรื่องภายใน
2. มีลักษณะเด่น สะดุดตา
3. ชื่อเรื่องอ่านง่าย ชัดเจน และมีชื่อผู้แต่งและผู้เขียนภาพประกอบด้วย
4. การออกแบบจัดวาง การเว้นที่ว่าง ระยะห่างมีความสวยงาม ดูแล้วมีความสมดุล

จากหลักดังกล่าวสามารถสรุปการออกแบบปกได้ดังนี้

1. การออกแบบจะต้องมีสีสันสวยงามสะดุดตา
2. ปกและชื่อเรื่อง ต้องสอดคล้องกับเนื้อหาภายในเล่ม
3. ตัวอักษร ต้องอ่านง่าย
4. เหมาะกับวัยของผู้อ่าน

การจัดภาพ

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในหนังสือคือการใช้ภาพ และสีประกอบในหนังสือ (วิภา:2526) สีของภาพเป็นเรื่องสำคัญ ความแตกต่างระหว่างภาพสีกับภาพขาวดำ ขึ้นอยู่กับวัยของผู้อ่านด้วย ข้อสำคัญคือภาพนั้นจะต้องชัดเจน ไม่มีดมัว เลือน หรือมีรายละเอียดมาก หรือภาพมีลักษณะยุ่งเหยิง หรือมีเนื้อหาในภาพมากเกินไป เด็กจะดูไม่รู้เรื่อง หรือใช้ลักษณะภาพของผู้ใหญ่ เด็กจะรับไม่ได้ (จินตนา:2534) ภาพประกอบเหล่านี้บางภาพจะต้องมีการใช้สีในการพิมพ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เนื้อหาได้ถูกต้อง เช่น ภาพพิมพ์ ภาพถ่ายที่เป็นภาพจำลองผลงานศิลปะ และภาพอื่นๆ จำเป็น

ต้องพิมพ์ด้วยสีสี่สี โดยเฉพาะหนังสือเรียน (Textbook) ที่ทันสมัยจะมีการพิมพ์ภาพสีกันอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจและทำให้ภาพมีความถูกต้องในเรื่องของเนื้อหา ความรู้ (Hummell:1988)

ภิญญาพร (2534) ให้หลักการจัดภาพดังนี้

1. ดูว่าเป็นหนังสือประเภทใด
2. ดูว่าเขียนให้วัยใดอ่าน
3. คำนึงถึงลักษณะภาพที่เด็กเข้าใจได้ง่าย
4. ภาพต้องเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา
5. ภาพต้องสมจริง สอดคล้องกับเนื้อหา
6. คำบรรยายสอดคล้อง ชัดเจนต่อภาพ
7. ใช้เทคนิคทันสมัย

เมื่อได้ภาพประกอบแล้ว จึงสังเกตโดยจัดทำดัมมี่ขึ้นมา การจัดดัมมี่โดยการสังเกตหาค่า จังหวะของตัวอักษรและรูปภาพคือ การจัดองค์ประกอบของหนังสือว่าจะให้มีจังหวะช่องว่าง ช่องไฟ หรือรูปมากน้อยแค่ไหน ซึ่งสอดคล้องกับวิชา ตระกูลสิน (2526) ที่กล่าวถึงการจัดวางรูปภาพดังนี้

1. เลือกภาพที่ดีที่สุดมาใช้
2. เมื่อจัดวางแล้ว ภาพต้องไม่ข่มเนื้อเรื่อง
3. ในกระบวนการอ่าน รูปภาพนั้นอิสระแก่กันกับข้อความ แต่เด็กเล็กไม่อาจถอดความออกได้พร้อมกัน การเรียบเรียงภาพและเรื่องจึงต้องระมัดระวัง โดยอย่างแรกต้องให้เป็นไปตามจุดหมายที่จะได้ในการอ่าน แล้วจึงพิจารณาความสำคัญของการมองเห็น
4. ลำดับของรูปภาพต้องเป็นไปตามลำดับของเนื้อหาอย่างมีเหตุผล
5. ถ้ารูปภาพนั้นสามารถปลุกความสนใจได้ (กรณีหนังสือเด็ก) จำต้องเน้นรูปภาพ ถ้ามีพื้นที่มากก็อาจวางไว้ในหนึ่งซ้ายทั้งหน้าแล้วข้อความอยู่หน้าขวา แต่เป็นวิธีที่ค่อนข้างสิ้นเปลือง
6. มีคำอธิบายภาพกำกับ อาจมีวิธีการวางที่ซับซ้อน เช่น ในหนังสือประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยกำหนดให้

คอลัมน์ ซ้าย บอกใจความหลัก

คอลัมน์ กลาง พุดถึงภาพที่จะทำให้เนื้อหาชัดเจน

คอลัมน์ ขวา เป็นคำบรรยายและอ้างอิง

เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและตัวอักษรไปพร้อมๆกัน

การจัดหน้า

การจัดวางหรือการจัดหน้า (Lay out) หมายถึง การกำหนดพื้นที่ของหนังสือในแต่ละหน้า ว่าควรประกอบไปด้วยองค์ประกอบอะไรบ้าง เช่น ตัวอักษร ภาพประกอบ ว่าควรอยู่ในบริเวณใดและตำแหน่งใด โดยคำนึงถึงความสวยงาม (ศิริพงษ์:2537)

กำธร สติรกุล (2515) กล่าวว่า การออกแบบจัดวาง (Lay out) หมายถึง การจัดวางหน้าหนังสือ ด้วยการนำเอาปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของหนังสือ เช่น ตัวพิมพ์ ภาพประกอบสี มากำหนดตำแหน่งและจัดวางลงบนหน้ากระดาษ

ภิญญาพร นิตยะประภา (2534) กล่าวว่า การจัดหน้านับเป็นงานสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่กระทบสายตา และความรู้สึกของผู้อ่าน องค์ประกอบของหน้าหนังสือประกอบด้วย

1. ภาพ จะต้องมีความเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน
2. สี มีความสำคัญในการช่วยสร้างบรรยากาศ หรือสร้างเหตุการณ์ให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก สีสามารถช่วยสร้างลักษณะพิเศษให้เกิดขึ้นในภาพ จนเกิดการรับรู้ (วิรัตน์:2528) นอกจากนี้ยังต้องให้สีทั้งภาพและตัวอักษร
3. ตัวหนังสือ ค่อนข้าง มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง โกล่อม สายใจ (2537) กล่าวว่า ตัวอักษรที่นำมาใช้ในการจัดหน้ากระดาษควรมี 3 ลักษณะดังนี้
 - ตัวหัวเรื่อง สร้างความสนใจ
 - ตัวกลาง ดำเนินเรื่อง
 - ตัวเน้น ขนาดเท่ากับตัวกลางแต่ลักษณะหรือรูปแบบต่างกัน

แบบและขนาดของตัวอักษรก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน จึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับการจัดวาง และวัยของผู้อ่าน (ภิญญาพร:2534, ณรงค์:2535, ทองสุข:2528)

4. พื้นที่ รัตนา พุ่มไพศาล (2538) กล่าวว่า พื้นที่ว่างนับว่ามีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับหนังสือเรียน เพื่อให้เกิดเป็นบริเวณว่างในหน้ากระดาษ โดยปราศจากตัวอักษรหรือรูปภาพประกอบ อันจะมีผลทำให้ผู้อ่านมีเวลาหยุดพักสายตาบ้าง เป็นระยะเวลาตามสมควร และช่วยให้หนังสือมีความน่าอ่านมากกว่าการพิมพ์ตัวอักษรเต็มหน้ากระดาษ
5. หมายเลขหน้า การเว้นบรรทัด การเว้นขอบว่าง
6. หัวข้อเรื่องของเนื้อหาภายในหน้าหนังสือ ชัดเจนโดดเด่น

7. ส่วนอื่นๆเช่น ตาราง สถิติ ตัวเลข แผนที่ แผนผัง ฯลฯ

หลักการจัดหน้าหนังสือ มีดังนี้

1. ดุลยภาพ (Balancing) ภิญญาพร (2534) ได้กล่าวไว้ว่า คือการสร้างความรู้สึกที่สมดุลของผู้อ่าน คือ มีแกนกลางของเนื้อหา ทั้งซ้ายและขวา มีน้ำหนักถ่วงดุลทั้งซ้ายและขวา มีการจัดเว้นของว่างริมหน้าหนังสือ เฉลิม นาศิริรักษ์ และคณะ ได้แบ่งความสมดุลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความสมดุลแบบสองข้างเหมือนกัน (Symmetrical Balance) คือทั้งสองข้างเหมือนกัน ทั้งการจัดภาพ รูปร่าง รูปทรง สี
2. ความสมดุลแบบสองข้างไม่เหมือนกัน (Asymmetrical Balance) ด้านซ้ายและขวาแตกต่างกัน แต่มองดูแล้วมีการถ่วงน้ำหนักทำให้ดูแล้วเท่ากัน
 สุชาติ เกาทอง แบ่งความสมดุลแบบสองข้างไม่เท่ากันออกเป็น 2 แบบคือ
 - ความสมดุลที่ทั้งสองข้างมีรูปทรงและสัดส่วนไม่เหมือนกันแต่น้ำหนักเท่ากัน
 - ความสมดุลที่ทั้งสองข้างมีรูปทรง สัดส่วนและน้ำหนักไม่เท่ากันทั้งสองข้าง

2. ความกลมกลืน (Harmony) ภายในหน้าหนังสือมีความกลมกลืนกัน ไม่ขัดความรู้สึกหรือขัดต่อสายตาผู้อ่าน เช่น รูปต่อรูป และตัวหนังสือควรมีความต่อเนื่องกัน มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันหมด ตั้งแต่หน้าแรกจนหน้าสุดท้าย สีต่างๆไม่ควรให้มีการขัดกัน (contrast) (ภิญญาพร :2534)

สุชาติ เกาทอง (2538) กล่าวว่า จะต้องให้ส่วนใหญ่มีความกลมกลืน ตัดกันในส่วนน้อย เทคนิคในการสร้างความกลมกลืนสามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

1. สร้างความกลมกลืนด้วยขนาด (Harmony of size)
2. สร้างความกลมกลืนด้วยรูปร่าง รูปทรง (Harmony of Form and Shape)
3. สร้างความกลมกลืนด้วยเส้น (Harmony of line)
4. สร้างความกลมกลืนด้วย พื้นผิว (Harmony of texture)
5. สร้างความกลมกลืนด้วยสี (Harmony of color)

3. เอกภาพ (Unity) เฉลิม นาศิริรักษ์ และคณะ (2535) กล่าวว่า เอกภาพ คือการจัดภาพให้มีความสัมพันธ์เป็นหน่วยหรือเป็นกลุ่มเดียวกัน ไม่กระจายหรือเกิดความสับสนภายในภาพนั้นๆ สอดคล้องกับภิญญาพร(2534) ที่กล่าวว่า เนื้อหาภายในหนังสือต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4. จุดเด่น (Gaze motion) ภิญญาพร (2534) กล่าวว่าภายในหนังสือต้องมีจุดน่าสนใจ ซึ่งสะดุดตาผู้อ่าน จุดดึงดูดความสนใจ อาจดึงดูดด้วยภาพ สี หรือเครื่องหมายในหน้ากระดาษนั้น กล่าวว่า จุดสนใจของสายตา จะอยู่ที่กึ่งกลางครึ่งบนของหน้าหนังสือ จึงควรเอาภาพไว้ด้านบน ตัวหนังสืออยู่ด้านล่าง ของภาพ

ไพโรจน์ พวงมณี (2540) กล่าวว่า เป็นเทคนิควิธีการในการออกแบบจัดวางหน้าหนังสือให้ เกิดเป็นทิศทางนำสายตาเกิดการเคลื่อนย้ายของสายตาไปตามเนื้อหาที่ต้องการให้เห็นโดยใช้ภาพ ตัวอักษร สี หรือบริเวณว่างของหน้ากระดาษ มาเน้นให้มีลักษณะที่เป็นจุดเด่นหรือจุดสนใจ การสร้างจุดสนใจสามารถสร้างจากองค์ประกอบต่างๆดังนี้คือ ภาพประกอบ สี อักษร หรือแม้แต่ บริเวณว่าง

สุชาติ เกาทอง (2538) ได้ให้หลักในการสร้างจุดสนใจไว้ดังนี้

1. โดยการใช้สี ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆ
2. โดยการใช้เส้น อาศัยองค์ประกอบโดยรอบในการส่งเสริมให้เด่น

หลักในการจัดวางหน้าหนังสือ มีดังนี้

จินตนา ไบกาชฎี (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การออกแบบจัดวางหน้าในหนังสือเรียนนิยมจัดดังนี้

1. หน้าแรกนับต่อจากหน้าปกใน อาจจะเป็นหน้าเนื้อหาจะนับเป็นหน้า 1 มีเลขกำกับอยู่มุมขวาบนหรือล่าง หรือกลางก็ได้ หากหนังสือแบ่งเป็นบท ให้ใช้หลักดังนี้
 - 1.1 ชื่อบท ควรจะอยู่ที่กึ่งกลางหน้า หรือริมขวาสุดหรือซ้ายสุด แต่ต้องทำให้เหมือนกันทุกบท
 - 1.2 ชื่อบทและหัวข้อ ตำแหน่งของหัวข้อใหญ่ หัวข้อเล็กและหัวข้อย่อย ต้องให้เหมาะสมสวยงามและเหมือนกันตลอดทั้งเล่ม
 - 1.3 ขนาดตัวอักษร ชื่อบทควรเป็นตัวหนา ขนาดควรพิจารณาหัวข้อใหญ่ ประกอบ เพื่อกำหนดให้เหมาะสม
 - 1.4 ใช้ภาพก่อนขึ้นต้นบทหรือจบบท
 - 1.5 ใช้ตัวอักษรของย่อหน้าแรกและช่องไฟระหว่างย่อหน้า อาจใช้ตัวอักษรตัวใหญ่ตัวเดียววางอยู่บน หรือห้อยลงมาจากบรรทัด ส่วนการเว้นระยะก็กำหนดให้เหมาะสม แต่ต้องเหมือนกันทุกบท
2. หน้าต่อไปของเนื้อหา มักอยู่ทางซ้ายมือ (หน้าเลขคู่)
3. การจัดภาพในหน้าเนื้อหา มีจุดเน้นที่สำคัญ ภิญญาพร (2534) ได้ให้หลักในการจัดภาพและตัวอักษรว่าควรมีลักษณะดังนี้คือ

3.1 ภาพกับตัวหนังสืออยู่ในหน้าเดียวกัน

- ภาพกับตัวหนังสือแยกกัน โดยภาพอยู่ด้านบน ตัวหนังสืออยู่ด้านล่าง หรือภาพอยู่ด้านหนึ่ง ตัวหนังสืออยู่ด้านหนึ่ง
- ตัวหนังสือแทรกอยู่ระหว่างภาพ
- ภาพกับตัวหนังสือทับกัน

3.2 ภาพกับตัวหนังสืออยู่คนละหน้า โดยธรรมชาติของการไล่สายตา จุดแรกของสายตา จะมองด้านขวาก่อน จึงมักวางภาพไว้ทางขวามือเสมอ ส่วนทางซ้ายมือเป็นตัวหนังสือ แต่บางครั้งอาจกลับภาพไว้หน้าซ้ายบ้าง เพื่อให้ตัวหนังสือน่าสนใจ จินตนา (ม.ป.ป.) กล่าวถึง ภาพกับตัวหนังสืออยู่คนละหน้าว่า ต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างหน้าหน้าหนึ่งของภาพ และตัวอักษรต้องอยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความสมดุล

3.3 การจัดภาพและตัวหนังสือควบสองหน้า (Double-page spread) เป็นที่นิยมในหนังสือยุคใหม่ ภิญญาพร (2534) และจินตนา (ม.ป.ป.) กล่าวสอดคล้องกันว่า จะช่วยให้ผู้อ่านใช้สายตาได้เสรีมากขึ้น รู้สึกโปร่งตา ไม่อึดอัด ไม่ควรวางตำแหน่งสำคัญให้อยู่ตรงกลางรอยต่อของสองหน้า ส่วนการจัดเนื้อหาข้อความควรจัดจากหน้าหนึ่งก่อน แล้วจึงไปจัดอีกหน้าหนึ่ง

3.4 การจัดภาพมิติ (Dimension Picture) โดยประดิษฐ์ภาพให้แยกตัวออกจากหน้าบนของหนังสือด้วยการตัดต่อให้เห็นภาพหนาขึ้น หรือปะทับให้สูงขึ้น หรือ พับเมื่อปิดและคลี่ออกเมื่อเปิด สำหรับตัวหนังสือก็ยังคงวางอยู่บนพื้นราบของหน้าหนังสือ (ภิญญาพร:2534)

ขนาดหนังสือ ภิญญาพร (2534) กล่าวว่า รูปทรงของหนังสือส่วนใหญ่จะเป็นทรงสี่เหลี่ยม ที่นิยมกันนั้นแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แบบความยาวในแนวตั้ง
2. แบบความยาวในแนวนอน

กระดาษ

องค์การ Unesco (อ้างใน ไพโรจน์: 2540) กล่าวถึงกระดาษว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีความสำคัญในกระบวนการการผลิตหนังสือโดยเฉพาะหนังสือเรียน (Textbook) ควรใช้กระดาษที่มีความขาวนวลไม่สว่างเกินไปเพราะมีผลต่อสายตาผู้อ่าน

ส่วนกฎหมายพร (2534) กล่าวถึงกระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือดังนี้

1. กระดาษปก (Cover paper) มีลักษณะเหนียวหนา ทนทานใช้ทำปกหนังสือ โดยเฉพาะ มีขนาดประมาณ 160-360 แกรม /ตารางเมตร (ศักดิ์:2527)
2. กระดาษปอนด์ (Bong paper) เป็นกระดาษคุณภาพดี สีขาวเหนียว ทนทาน ใช้พิมพ์หนังสือ
3. กระดาษปรีฟ (Newprint) เป็นกระดาษผลิตจากเยื่อไม้ปน คุณภาพต่ำ สีไม่ ค่อยขาว ไม่ทนทาน นิยมใช้พิมพ์ต้นฉบับหนังสือก่อนผลิตหนังสือตัวจริง ใน ปัจจุบัน กระดาษปอนด์มีราคาแพง จึงนิยมใช้กระดาษปรีฟ

ขนาดตัวหนังสือ

ขนาดมาตรฐานของตัวหนังสือเรียกว่า พอยท์ (point) (กฎหมายพร:2534) ขนาดตัวหนังสือมี ผลต่อสายตาผู้อ่าน ตัวอักษรขนาด 24 พอยท์เป็นขนาดที่อ่านง่าย ขนาดใหญ่ 40-72 พอยท์จะดึงดูด ความสนใจได้ดี เหมาะจะเป็นหัวข้อ (โกสุม:2537)

หลักการเลือกตัวหนังสือหรือตัวพิมพ์ (กฎหมายพร:2534) ใช้หลักสองประการคือ

- 1.อ่านง่าย
- 2.อ่านออกได้

ซึ่งทั้งสองประการนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบ 5 ประการดังนี้

- 1.รูปแบบของตัวพิมพ์
- 2.ขนาดตัวพิมพ์
- 3.สีของตัวพิมพ์
- 4.ความตัดกันของสีตัวพิมพ์และพื้นหลัง
- 5.ช่องไปของตัวพิมพ์

รูปเล่มของหนังสือ

จินตนา (2534) และกฎหมายพร (2534) กล่าวสอดคล้องกันว่า จะประกอบด้วยส่วนต่างๆดัง

1. ใบบ่มปก หรือปกหุ้ม (Jecket หรือ dust cover) คือส่วนที่ทำหน้าที่หุ้มปก หนังสือปกแข็ง บนใบบ่มปกนี้ จะมีภาพสวยๆซึ่งตรงกับเนื้อเรื่องในหนังสือ มี ชื่อผู้แต่งและชื่อผู้เขียนภาพประกอบอยู่ด้วย หนังสือที่พิมพ์อย่างประณีตราคาสูง มักจะมีปกหุ้ม ซึ่งมีลักษณะเหมือนปกหน้า แต่ใช้กระดาษบางกว่า หุ้มคลุมด้าน นอกเพื่อป้องกันปกนอกอีกทีหนึ่ง

2. ปกนอก หรือหน้าปก (Cover หรือ front cover) หน้าปก เป็นสิ่งแรกที่ชักจูงใจให้ผู้อ่าน ควรให้มีสีสันสะดุดตา ง่ายๆ อยากให้เปิดดูภายใน อาจเป็นปกแข็งหรือปกอ่อนก็ได้ บนปกนอกจากจะมีภาพแล้วจะมีชื่อผู้เขียน และผู้วาดภาพประกอบ ผู้แปล และสัญลักษณ์ของสำนักพิมพ์
3. ไบรอนปก (End papers) มีทั้งด้านหน้าด้านหลัง จะเป็นหน้าว่าง นิยมทำในหนังสือปกแข็ง
4. หน้าภาพพิเศษ (Frontspicecs) หน้านี้จะมีภาพขนาดใหญ่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง ส่วนมากมีในหนังสือศิลปะ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น
5. หน้าชื่อเรื่อง (Half title page) หน้านี้จะมีชื่อหนังสือปรากฏอยู่เท่านั้น หนังสือบางเล่มจะตัดส่วนนี้ออกไปเพื่อประหยัดกระดาษ
6. หน้าปกใน (Title page) หน้านี้อยู่ด้านขวามือเสมอถือเป็นหน้าแรกของหนังสือ หากไม่นับหน้าชื่อเรื่อง หน้าปกในประกอบด้วยรายการต่างๆ ดังนี้
 - ชื่อหนังสือ
 - ชื่อผู้แต่ง, ผู้แปล, ผู้รวบรวม
 - ชื่อผู้วาดภาพประกอบ
 - ชื่อชุด (Series)
 - ผู้จัดพิมพ์ หรือสำนักพิมพ์
 - สถานที่พิมพ์
 - ปีที่พิมพ์
 - ครั้งที่พิมพ์
 - ราคา
7. หน้าลิขสิทธิ์ (Copyright page) บอกให้ทราบว่าหนังสือเล่มนี้ได้จดทะเบียนลิขสิทธิ์เมื่อ ไດ เช่น พิมพ์ครั้งแรก ชื่อผู้แต่ง ฯ ซึ่งจะอยู่ด้านหลังของปกใน
8. หน้าคำนำ (Preface , introduction) บอกสาระและประโยชน์ของหนังสือ ตลอดจนจุดมุ่งหมายของหนังสือ ทำให้ผู้อ่านรู้จักหนังสือ
9. หน้าคำอุทิศ (Dedication) ในหน้านี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงผู้มีอุปการะคุณที่ช่วยให้หนังสือสำเร็จลุล่วงด้วยดี
10. หน้าสารบัญ (Content) ในหน้านี้บรรจุหัวข้อเรื่อง หรือบทที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพร้อมทั้งระบุหน้าไว้ด้วย เพื่อสะดวกแก่ผู้อ่าน สามารถค้นหาสิ่งที่ต้องการได้รวดเร็ว หน้านี้อาจมีหลายหน้า ซึ่งแบ่งออกเป็นสารบัญภาพ แผนที่ แผนภูมิ ตาราง

11. เนื้อเรื่อง (Text) เป็นหน้าแรกของหนังสือ จะเป็นหน้าขวามือ แต่หนังสือที่พิมพ์ 2 หน้าให้เป็นหน้าเดียวกัน จะเริ่มจากหน้าด้านซ้ายมือ
12. อภิธานศัพท์ (Glossary) สำหรับหนังสือที่มีคำศัพท์เฉพาะจำนวนมาก ควรอธิบาย คำศัพท์ เรื่อยตามลำดับตัวอักษรไว้ด้วย เพื่อช่วยให้ผู้อ่าน อ่านเนื้อเรื่องได้เข้าใจดียิ่งขึ้น หรืออาจจะมีภาพประกอบคำอธิบายก็ได้
13. หน้าแสดงกิจกรรม เป็นหน้าที่ให้เด็กได้ฝึกเขียนรูป ฝึกระบายสี หรือมีแบบฝึกหัด ช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องดีขึ้น อาจอยู่ท้ายบทแต่ละบทหรือท้ายเล่มก็ได้
14. บรรณานุกรม (Bibliography) สำหรับรายชื่อหนังสืออ้างอิง ภาคผนวกความรู้ต่างๆ คำอธิบายศัพท์ อภิธานศัพท์ ดัชนีเรื่อง ดัชนีภาพ หน้าเหล่านี้ต้องใส่เลขหน้า
15. หน้าดัชนี (Index) สำหรับหนังสือสารคดีและหนังสืออ้างอิงทั้งระดับประถม และมัธยมจะอยู่ตอนท้ายเล่ม
16. หน้าภาคผนวก (Appendix) หน้านี้อาจจะรวมเรื่องที่น่าสนใจไว้เช่น ประวัติบุคคลสำคัญ

จากลักษณะหนังสือเรียนและเกณฑ์ต่างๆในการตัดสินใจเลือกหนังสือเรียนที่กล่าวข้างต้น เป็นประโยชน์สำหรับครูอย่างมาก ในการจะจัดหาหนังสือเรียนสำหรับใช้ในการเรียนการสอนกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้จัดพิมพ์หนังสือเรียนในรายวิชาศิลปศึกษา ครูจึงต้องมีวิจารณญาณ ในการที่จะเลือกหนังสือจากสำนักพิมพ์เอกชนมาสอนให้กับเด็ก เพื่อประโยชน์สูงสุดของนักเรียน ด้วยความมีลักษณะ เฉพาะของวิชาศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาต้องพึงพาหนังสือเรียนและหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาในการสอน ในส่วนของหนังสือคู่มือ นั้น บางสำนักพิมพ์เอกชนแจกมาพร้อมกับหนังสือเรียนที่มีการจัดซื้อ แต่ยังไม่พอเพียงกับความต้องการ หนังสือคู่มือคู่นั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะพัฒนาครูให้ก้าวสู่มืออาชีพในวิชาศิลปศึกษาได้ (Orr:1989) การเรียนการสอนในระดับประถมนั้น เป็นการเรียนในระยะแรกเริ่ม เป็นการสอนเพื่อปูพื้นฐานให้เด็กอ่านออกเขียนได้ หนังสือมุ่งให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน ซึ่งเป็นการเพิ่มทักษะการอ่าน ไปในตัว(ถวัลย์:2535) อีกหนึ่งความจริงที่เราต้องยอมรับ คือ การขาดแคลนครูในแต่ละสาขา โรงเรียนในประเทศไทยยังไม่สามารถมีบุคลากรครบได้ในแต่ละสาขา ครูคนเดียวจึงต้องมีความสามารถสอนได้ 2-3 วิชา ซึ่งครูแต่ละคนจะมีความถนัดที่สุดเพียงวิชาเดียว ทำให้การเรียนการสอนวิชาอื่นได้ประสิทธิภาพไม่เต็มที่ รายวิชาที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานี้มากคงหนีไม่พ้น ศิลปศึกษา หนังสือเรียนและคู่มือครูจึงมีความจำเป็นอย่างมากเพราะจะเป็นทางสว่างแก่ครูผู้สอน ช่วยให้การสอนมีความหมายมากขึ้น ไม่ใช่เป็นแค่การให้ได้กวาดรูปให้ครบชั่วโมง แล้วให้คะแนน

นอกจากครูผู้สอนที่แสนสำคัญแล้วนั้นนักวิชาการสังกัดการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังมี ส่วนช่วยเหลือครูประถมศึกษาได้มาก เป็นเสมือนพี่เลี้ยงให้แก่ครู นักวิชาการจะช่วยแนะนำในการ สอน ช่วยแนะนำเทคนิคหรือวิธีการสอนใหม่ๆให้ ช่วยแก้ปัญหาให้กับครูเมื่อมีปัญหาในการสอน ซึ่งเมื่อมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือ มีข่าวใหม่ๆเกี่ยวกับการเรียนการสอน นักวิชาการจะต้อง เป็นผู้รู้ก่อนและต้องทำความเข้าใจในเรื่องนั้นๆอย่างถ่องแท้ เพื่อที่จะได้ไปแนะนำแก่ครูได้อย่างถูก ต้องอีกทอดหนึ่ง นักวิชาการนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากนักวิชาการเข้าใจอะไรผิด พลาดไป จะก่อให้เกิดผลเสียที่ตามมากับครูและนักเรียน แมคฟี (McFee:1961) กล่าวว่าศิลปะ ศึกษาสัมพันธ์กับสังคม ครูศิลปะและ นักวิชาการต่างก็มีส่วนสำคัญในการร่วมกันแก้ไขต่อ สังคม นอกจากนี้ ศิลปะยังมีส่วนสำคัญในการติดต่อสื่อสารและสะท้อนถึงควมมีวัฒนธรรมของ มนุษยชาติ ถ้าหากคนมีความรู้เรื่องสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์และทฤษฎีศิลปะ โดยผ่านการรับรู้ไปสู่การสร้างงานศิลปะแล้ว จะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคนในสังคมและพัฒนาสิ่ง แวดล้อมอีกด้วย

การเรียนการสอนในวิชาศิลปะศึกษาตามแผนการปฏิรูปการศึกษา และการปรับจำนวนปี การศึกษาภาคบังคับนั้น เป็นการรับจากระดับชั้นประถมศึกษาเดิมกับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงทำให้ต้องมีการปรับหนังสือเรียนเดิม ให้มีความต่อเนื่องกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาหรือความ ทันสมัย อีกทั้งรูปแบบการนำเสนอให้มีความเหมาะสม ซึ่งจากการศึกษาของ พีระศักดิ์ เทพ ไตรรัตน์ (2534) พบว่าครูศิลปะศึกษายังขาดความเข้าใจเนื้อหาศิลปะศึกษาในหลักสูตรและแผนการ สอนซึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งคือ สื่อการเรียน ครูผู้สอนศิลปะ ศึกษาในระดับประถมศึกษามีความต้องการส่งเสริมด้านสื่อการเป็นจำนวนมาก (พิภพ :2533,บรรจง :2532) ซึ่งถ้าหนังสือเรียนศิลปะศึกษามีคุณภาพพอเพียงก็จะทำให้การเรียนการสอนมีคุณภาพมาก ยิ่งขึ้น

ในยุคปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาและวิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและ สังคม และคาดหวังที่จะให้การศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของประชา กร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืนและเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่มาอย่างรวดเร็วกับกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจสังคมแห่งความรู้ แต่ศักยภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทย ยังอยู่ในระดับต่ำ ยังเป็นการยากที่ประชากรไทยจะเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดย ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ยิ่งไปกว่านั้น ระบบการศึกษาไทย ยังมิได้ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริย ธรรม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเท่าที่ควร ทำให้สังคมไทยขาดความภาคภูมิใจในความเป็น

ไทย และขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเคยเป็นสำนึกร่วมของคนในชาติและสภาพปัญหาเหล่านี้ได้นำไปสู่วิกฤตในทางเศรษฐกิจในที่สุด

ทางรอดของสังคมไทย และวิกฤตการศึกษาไทย ได้แก่ การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ต้องมุ่งมั่นในกระบวนการพัฒนาให้คนไทยเป็นคนเก่งและคนดี ก้าวสู่ สหัสวรรษใหม่ด้วยวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ มีจิตวิญญาณใฝ่รู้ใฝ่เรียน สร้างองค์ความรู้ใหม่ (รายงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา : 2544)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ได้ปรับปรุงหลักสูตรต่างๆมากมาย ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางการศึกษาได้ทั่วถึงขึ้น อีกทั้งกำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ดี นอกจากนี้ พระราชบัญญัติจะเป็นตัวกำหนดหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งสอดคล้องตามมาตรา 27 ที่กล่าวว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” พระราชบัญญัติใหม่นี้มีการกำหนดมาตรฐานทางการศึกษาเป็นแกนหลัก มาตรฐานการศึกษานั้นหมายถึง ผลสำเร็จที่ผู้เรียนจะต้องรู้และปฏิบัติได้ เมื่อจบช่วงชั้น ตามหลักสูตรใหม่ การศึกษาจะถูกแบ่งเป็นช่วงชั้น ดังนี้ 1-3, 4-6, 7-9, 10-12 มาตรฐานของแต่ละวิชา จะต้องดำเนินการตามสาระที่กำหนดไว้ให้ต้องเรียนรู้ โดยในช่วงชั้นวิชาที่ต้องเรียนจะเป็นสาระการเรียนรู้แกนร่วม และสาระการเรียนรู้แกนเลือก ประกอบด้วย 8 กลุ่มรายวิชาดังนี้

- | | |
|---------------------------------|----------------------------|
| 1. สุขศึกษาและพลศึกษา | 5. คณิตศาสตร์ |
| 2. ทัศนศิลป์ ดนตรี ละครนาฏศิลป์ | 6. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี |
| 3. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม | 7. การงานและอาชีพ |
| 4. ภาษาไทย | 8. ภาษาต่างประเทศ |

ซึ่งสื่อต่างๆ หนังสือเรียน ต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาใหม่แทบทั้งหมด เพื่อสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 สอดคล้องกับมาตรา 64 “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้ โดยเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม” ซึ่งจะเปิดโอกาสให้สำนักพิมพ์เอกชนเข้ามามีบทบาทใน

การผลิตหนังสือและสื่อต่างๆ เกิดการแข่งขันด้านคุณภาพซึ่งน่าจะเป็นผลดี แต่ทั้งนี้จะมีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพ

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนและคู่มือครูศิลปศึกษา

ในด้านการผลิตสื่อ สื่อที่สำคัญที่สุดคงไม่พ้นหนังสือเรียน ซึ่งกรมวิชาการร่วมกับคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและผู้เกี่ยวข้อง ได้จัดการประชุมสัมมนา ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดหนังสือเรียนและสื่อการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนา เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2544 ซึ่งได้ข้อสรุปดังนี้

1. ที่ประชุมเห็นชอบที่รัฐจะเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตสื่อ สามารถผลิตสื่อการเรียนการสอนได้โดยเสรีทุกกลุ่มวิชา และทุกระดับชั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตทั้งรายใหญ่และรายย่อย เป็นการส่งเสริมให้แข่งขันกันพัฒนาด้านคุณภาพ
2. ที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นชอบที่จะให้มีการควบคุมคุณภาพ แต่วิธีการในการควบคุมคุณภาพยังมีความเห็นแตกต่างกัน กล่าวคือ ส่วนหนึ่งเสนอให้ควบคุมคุณภาพ โดยการตรวจสอบสื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะหนังสือเรียน ก่อนจัดพิมพ์จำหน่ายเพื่อรองรับคุณภาพให้กับผู้ใช้แต่อีกส่วนหนึ่งเสนอให้ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนการสอนหลังจากจัดจำหน่ายแล้วโดยเพิ่มมาตรการในการดูแลคุณภาพที่ผู้ผลิต เช่น กำหนดคุณสมบัติของผู้เขียน กำหนดให้สำนักพิมพ์มีคณะกรรมการฝ่ายวิชาการดูแลด้านคุณภาพ รวมถึงมาตรการในการลงโทษเมื่อคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ตั้งแต่ขั้นต่ำ เช่น ตักเตือนให้แก้ไข ไปจนถึงขั้นรุนแรง เช่น การตัดสิทธิ์ในการจำหน่าย เป็นต้น
3. ที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นชอบที่จะให้มีการควบคุมราคาจำหน่ายสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค โดยให้มีคณะกรรมการควบคุมราคา ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐและเอกชน แต่บางส่วนก็เสนอให้ราคาเป็นไปตามกลไกการตลาด
4. แม้ว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะกำหนดมาตรฐาน การเรียนรู้ไว้เป็นช่วงชั้น แต่ผู้ผลิตส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะกำหนดให้สื่อที่ผลิตจากส่วนกลางจัดทำเป็นช่วงชั้น (โดยเฉพาะหนังสือเรียน) ในขณะที่ผู้ใช้(ครูจากสถานศึกษา) ให้ข้อมูลว่าหากผลิตสื่อเป็นช่วงชั้นก็ไม่มีปัญหาในการใช้
5. หากรัฐจะกระจายอำนาจให้เขตพื้นที่/ สถานศึกษาผลิตสื่อการเรียนการสอนขึ้นใช้เอง ผู้แทนจากเขตพื้นที่/ สถานศึกษา ให้ข้อมูลว่า สามารถปฏิบัติได้ แต่การกำหนดให้คณะกรรมการเขตพื้นที่มีอำนาจในการประเมินคุณภาพและราคาสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตเพื่อใช้ในระดับเขตพื้นที่ และคณะกรรมการสถานศึกษามีอำนาจในการประเมินคุณ

ภาพและราคาสื่อการเรียนการสอน ที่ผลิตเพื่อใช้ในระดับสถานศึกษา จะมีปัญหาในการดำเนินงาน เพราะเขตพื้นที่/ สถานศึกษา ขาดผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา กรณีที่ต้องปฏิบัติจริงๆ รัฐควรสนับสนุนงบประมาณ และจะต้องอบรมให้เขตพื้นที่/ สถานศึกษา มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

(เอกสารการประชุม สื่อการเรียนการสอน :2544สำเนา)

หนังสือเรียนและสื่ออื่นๆของการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีคุณภาพ กล่าวคือ จะต้องมื่อนี้อาสาจะถูกต้องตามหลักวิชา จูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ให้ข้อมูลเบื้องต้นที่เพียงพอสำหรับที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ตามศักยภาพ เมื่อในแต่ละท้องถิ่นสามารถผลิตหนังสือได้อย่างเพียงพอและมีคุณภาพยิ่งขึ้น เด็กก็จะมีหนังสือใช้อย่างทั่วถึง ทำให้ครูจัดการเรียนการสอนไปในทิศทางเดียวกันได้มากขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ในรายวิชาศิลปศึกษานับเป็นแกนหลักในการเรียนรู้ สามารถแยกได้เป็น 3 สาขา คือ ก.ทัศนศิลป์ ดนตรี และค.นาฏศิลป์ ในสาขา ก. หากจะกล่าวถึงสื่อที่มีคุณภาพนั้นนับว่ายังมีน้อย หากจะต้องปรับปรุงควรจะทำสื่อให้ชักจูงใจแก่ผู้เรียน หากใช้ภาพก็ควรสีสันสดใส ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อาจารย์ประเทศ สุขสถิตย์ (สัมภาษณ์ 26 มิ.ย.2544) กล่าวว่าสื่อทางศิลปะต้องมีภาพที่สวยงาม สามารถชักจูงใจก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถสนองต่อการเรียนรู้แบบ child center ได้ด้วยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 สื่อนอกจากจะให้ผู้เรียนได้ศึกษาดูด้วยตนเองได้แล้ว ยังต้องเป็นประโยชน์แก่ครูได้ด้วยในฐานะ หนังสืออ้างอิง หรือคู่มือครู

ฉะนั้นในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลที่สนองต่อความต้องการของการใช้หนังสือเรียนและคู่มือครูที่สอดคล้องกับการศึกษาหลังการปฏิรูปนั้น ข้าพเจ้าจึงนำโครงสร้างหลักของหนังสือเรียนและคู่มือครูโดยยึดเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการมาศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล ซึ่งก็คือโครงสร้างในด้านของเนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบในหนังสือ ภาษาที่ใช้และการออกแบบรูปเล่มเพื่อนำเสนอที่น่าสนใจ จากข้อมูลอ้างอิงในด้านต่างๆที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ข้าพเจ้าได้นำไปประมวลเป็นพื้นฐานของข้อคำถามต่างๆที่จะใช้เก็บ ข้อมูลในงานวิจัยนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอ ดังนี้

ไพโรจน์ เบาลี 2536 ทำการวิจัยองค์ประกอบทางกายภาพของหนังสือที่เป็นสาเหตุให้เด็กเลือกหนังสือเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1.แบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรี

นครินทร์วิโรฒประสานมิตร 2.แบบสอบถามแสดงองค์ประกอบของหนังสือสร้างโดยผู้วิจัย
 3.หนังสือแบบเรียน เพื่อให้เด็กได้ศึกษาองค์ประกอบของหนังสือเพื่อให้เข้าใจได้ถูกต้อง ใช้หนังสือ
 สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หนังสือเรียนภาษาไทย พจนานุกรมนักเรียน หนังสือเสริมทักษะวิทยา
 ศาสตร์ และหนังสือธรรมชาติสิ่งแวดล้อม 4.แบบทดสอบความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบย่อย โดย
 จะทดสอบเฉพาะองค์ประกอบด้านรูปภาพ สี แบบตัวอักษร ขนาดตัวอักษร และการจัดหน้า กลุ่ม
 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1410
 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนเลือกภาพประกอบแบบภาพวาดเหมือนจริง มีสีสันเป็นธรรมชาติ แบบ
 ของตัวอักษรเป็นแบบ กรีน 3 ขนาด 20 ปอยท์ ความหนาของหนังสือกว่า 80 หน้า ขนาด 16 ยก
 ปกแข็ง จัดหน้าแบบเต็มหน้า ลักษณะรูปเล่มเป็นแนวตั้ง ใช้กระดาษอาร์ตในการจัดพิมพ์เย็บเล่มด้วย
 ลวด ราคาปานกลาง และพิมพ์ในปีปัจจุบัน

ไพโรจน์ พวงมณี (2540) ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับ
 หนังสือ เรียนศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
 กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรเป็นครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 289 คน ได้ข้อสรุปว่า ครูเลือกใช้
 หนังสือเรียนศิลปศึกษาของสำนักพิมพ์เอกชน รองลงมาใช้ของกระทรวงศึกษาธิการครูศิลปศึกษา
 ส่วนใหญ่ ประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา โดยปัญหาที่ครูศิลปศึกษาส่วน
 ใหญ่ประสบ คือ เนื้อหาไม่ชัดเจน เนื้อหาน้อยเกินไป ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา
 และเนื้อหาขาดความต่อเนื่องสัมพันธ์ตามลำดับ

พิน เพชรรัตน์ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสนใจของเด็กที่มีต่อตำแหน่งของภาพ
 ประกอบหนังสือแบบเรียน และจัดลำดับตำแหน่งนั้นๆ ตามความสนใจของเด็ก ตำแหน่งที่ศึกษา
 ประกอบด้วย เมื่อเปิดหนังสือดูหน้าเดียว ศึกษาตำแหน่งของภาพ 2 ขนาด คือ $\frac{1}{2}$ หน้า และ $\frac{1}{4}$
 หน้า แต่ละขนาดมีลักษณะของตำแหน่งเป็นแนวนอนกับแนวตั้ง และเมื่อเปิดหนังสือออกดู 2 หน้า
 พร้อมกัน ศึกษาตำแหน่งของภาพ 3 ขนาด คือ เต็มหน้า $\frac{1}{2}$ หน้า และ $\frac{1}{4}$ หน้า แต่ละขนาดมี
 ลักษณะของตำแหน่งเป็นแนวนอนกับแนวตั้ง มีที่ตั้งของตำแหน่ง 3 ที่ดี หน้าซ้ายมือ หน้าขวามือ
 แลคาบหน้า กับทั้งเพื่อศึกษาว่าตำแหน่งของภาพที่มีขนาด และลักษณะเดียวกัน ที่ตั้งอยู่ในหน้าซ้าย
 มือกับหน้าขวามือได้รับความสนใจจากเด็กแตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ มาจากนักเรียนชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 980 คน ผลการวิจัยพบว่า การเปิดหนังสือ
 ออกดูหน้าเดียว เด็กสนใจตำแหน่งของภาพขนาด $\frac{1}{2}$ หน้า แนวนอน และแนวตั้งไม่แตกต่างกัน
 เด็กสนใจตำแหน่งของภาพขนาด $\frac{1}{4}$ หน้า ทั้งลักษณะแนวนอนและแนวตั้ง ไม่แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เปิดหนังสือคู่มือสองหน้าพร้อมกัน เด็กสนใจตำแหน่งของภาพขนาดเต็ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กสนใจในตำแหน่งของภาพขนาดเต็มหน้าแนวนอนคานหน้าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กสนใจตำแหน่ง และที่ตั้งของภาพขนาด $\frac{1}{2}$ หน้าแนวตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เด็กสนใจตำแหน่งและที่ตั้งของภาพขนาด $\frac{1}{4}$ หน้าแนวนอน และแนวตั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชัยรัตน์ ชลวิที (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบ การออกแบบกราฟฟิก หนังสือแบบเรียนไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่างสำนักพิมพ์เอกชนและรัฐบาล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 540 คน ผลการวิจัยพบว่า หนังสือแบบเรียนที่ใช้อยู่ มีการใช้ศิลปะทางด้านการออกแบบกราฟฟิกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ขนาดรูปเล่มที่นักเรียนชอบคือ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบแนวตั้ง ขนาด 8 หน้ายก ภาพประกอบเป็นภาพวาดหรือภาพถ่ายขนาดครึ่งหน้ากระดาษ และควรมีการกำหนดเฉพาะภาพที่จำเป็น การใช้สีพิมพ์ควรพิมพ์เฉพาะภาพที่สำคัญ สีของตัวอักษรควรเป็นสีดำ ส่วนคุณภาพของกระดาษอยู่ในเกณฑ์ปานกลางพอใช้ และผลการเปรียบเทียบระหว่างสำนักพิมพ์รัฐบาลและเอกชน พบว่า การออกแบบกราฟฟิกของสำนักพิมพ์เอกชนมีคุณภาพดีกว่าของรัฐบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

เทวินทร์ เอี่ยมมี (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบเรียนทางศิลปศึกษาเรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เครื่องมือที่ใช้คือแบบเรียนที่พัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่สอนโดยการใช้แบบเรียนที่พัฒนาขึ้น กับกลุ่มควบคุมที่สอนแบบปกติ พบว่า 1)คุณภาพของแบบเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพมีคุณภาพเหมาะสมตามเกณฑ์การพัฒนาหนังสือทั้ง 4 ด้าน 2)แบบเรียนมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 3)ผลการทดลองสอนด้วยแบบเรียนที่พัฒนาพบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ 4)ผลการสอนโดยใช้แบบเรียนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ธวัช ตราฐู (2531) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบ ผลการวิเคราะห์งานออกแบบในตำราศิลปะ ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาศิลปะสภวิทาลัยอีสานใต้ เพื่อวิเคราะห์งานออกแบบกราฟฟิกในตำราศิลปะภาษาไทย ที่ใช้เป็นส่วนใหญ่วิศวกรรมศิลปะของสภวิทาลัยอีสานใต้ในด้านการออกแบบจัดวาง ภาพประกอบ ตัวอักษร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ

แบบสอบถามการวิเคราะห์งานออกแบบกราฟิก มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ แบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นอาจารย์ 20 คน นักศึกษา 226 คน ภาควิชาศิลปะ มหาวิทยาลัยอีสานใต้ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ผลงานกราฟิก ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่สนใจงานกราฟิกในตำราศิลปะมาก โดยเฉพาะปกตำรา เพราะช่วยให้อ่านเนื้อหาได้เข้าใจรวดเร็ว อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นต่องานออกแบบกราฟิกในตำราศิลปะ โดยเฉพาะตำราบรรยายสีน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี

วิไลศักดิ์ เห่งบุญมา (2535) ได้ศึกษาการสร้างหนังสือการ์ตูนประกอบการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง บุคคลสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยนี้เพื่อ 1.สร้างและหาประสิทธิภาพของหนังสือการ์ตูนประกอบการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง บุคคลสำคัญ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2.ศึกษาความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการเรียนและกลุ่มที่เรียนโดยการบรรยาย 3.เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ และความคงทนของนักเรียนที่เรียนทั้งสองกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนทักษิณ จังหวัดชัยภูมิ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2534 จำนวน 130 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 65 คน กลุ่มควบคุม 65 คน กลุ่มทดลองเรียนโดยใช้หนังสือการ์ตูนประกอบการเรียน กลุ่มควบคุมเรียนโดยวิธีการแบบบรรยาย ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 3 คาบ แล้วทำการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย, t – test และ f – test ผลการวิจัยพบว่า 1. หนังสือการ์ตูนประกอบการเรียนมีประสิทธิภาพ 80.25 2.กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3.กลุ่มทดลองมีความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วุฒิ แตรสังข์ (2514) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาแบบและสี และขนาดของภาพประกอบแบบที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายชอบ โดยใช้ภาพที่จัดเตรียมโดยผู้วิจัย เพื่อต้องการทราบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชอบภาพประกอบแบบเรียนที่มีลักษณะเช่นไร โดยศึกษากับนักเรียน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 300 คนให้แต่ละกลุ่ม ดูภาพซึ่งมีเนื้อหากลุ่มละเนื้อหา แต่ แบบสี และขนาดของภาพ เป็นทำนองเดียวกันทั้งสองกลุ่ม แล้วแสดงความคิดเห็น พบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่ม ชอบภาพถ่ายมากกว่าภาพวาดแรเงา หรือภาพวาดลายเส้น ชอบหลายสีมากกว่าสีเดียว หรือสีขาวดำ ชอบภาพใหญ่ อิทธิพลของ แบบ สีและขนาดของภาพ มีต่อการเลือกภาพของนักเรียน

วรัญญา สวัสดิบุตร (2531) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนวิชา สังคมศึกษา ส 605 เพื่อ 1. วิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 605 ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 เล่ม ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียน 2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้ใช้นักเรียนวิชาสังคมศึกษา ส 605 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอน ปลาย ในเขตกรุงเทพ โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนกับแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า 1. การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา พบว่าอยู่ใน เกณฑ์ดี 2. ครูผู้ใช้นักเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา ส 605 มีความคิดเห็นว่า หนังสือเรียนของ ห้างหุ้นส่วน เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส มีคุณภาพในเกณฑ์ดี และของสำนักพิมพ์อื่นๆอยู่ในเกณฑ์ดี

เรวัต การพจน์ (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการเขียนภาพประกอบสำหรับเด็ก ของศิลปินที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องของหนังสือแต่ละประเภท รวมทั้งศึกษาประวัติและวิวัฒนาการของ ภาพประกอบหนังสือภาษาไทยสำหรับเด็ก ตลอดจนศึกษาชีวประวัติและผลงานของศิลปินร่วมสมัย ผู้เขียนภาพประกอบหนังสือภาษาไทยสำหรับเด็ก จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็น แบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นศิลปินผู้เขียนภาพประกอบ จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบความแตกต่างของมัธยฐานและค่าเบี่ยงเบนที่ระดับความมีนัย สำคัญทางสถิติที่ .01 ผลการวิจัยพบว่า ภาพประกอบประเภท ภาพการ์ตูนมีความเหมาะสมกับเนื้อ เรื่องประเภทขบขันมากที่สุด ส่วนภาพประกอบประเภทภาพลายเส้น ศิลปินมีความเห็นว่ามี ความเหมาะสมกับเนื้อเรื่องประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ชีวประวัติ และนิทานสอนคติธรรม และ ภาพประกอบประเภทสีน้ำมัน ศิลปินมีความเห็นว่ามี ความเหมาะสมกับเนื้อเรื่องประเภทจินตนิยาย มากที่สุด

สมทรง สีสลายน (2516) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะหนังสือที่เด็ก ชอบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 144 คน ใช้หนังสือเป็น เครื่องมือในการทดลอง 10 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชอบรูปเล่ม 6" x 8.5" แบบแนวตั้ง มากที่สุดทุกระดับชั้น เพราะมีความกระชับรัด เปิดอ่านง่าย ตัวอักษรที่ชอบ คือตัวอักษร ขนาด 20 พอยท์ ตัวเรียงห่างมากที่สุด เพราะมีความชัดเจนดี

เสรี ชิวคำ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจเนื้อหาเครื่องช่วยการเรียนรู้ และลักษณะทั่วไปของหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ.2533) เพื่อสำรวจเนื้อหา เครื่องช่วยการเรียนรู้ และลักษณะทั่วไปของหนังสือเรียน วิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน ได้แก่ หนังสือเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด และสำนักพิมพ์ประสานมิตร จำกัด โดยใช้เครื่องมือการศึกษาหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า 1.ด้านเนื้อหาของหนังสือ เนื้อหาความรู้ความเข้าใจพื้นฐานศิลปะ ร้อยละ 64.82 เนื้อหาความซาบซึ้งในศิลปะ ร้อยละ 15.35 เนื้อหาศิลปปฏิบัติ ร้อยละ 10.81 และเนื้อหาการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 8.99 2.ด้านเครื่องช่วยการเรียนรู้ ลักษณะโครงสร้างเนื้อหาประกอบด้วยบทนำ เนื้อหา กิจกรรม มากที่สุด ลักษณะการนำเสนอบทนำประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้มากที่สุด ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาประกอบด้วย ข้อความตามด้วยภาพประกอบ ตัวอักษรมีขนาด 16 ปอยท์ ภาพประกอบเป็นภาพสีมากกว่าภาพขาวดำ ชนิดของภาพประกอบเป็นภาพฮาล์ฟโทนมากกว่าภาพลายเส้น ภาพประกอบมีหน้าที่ส่งเสริมเนื้อหาให้เด่นชัดมากที่สุด จำนวนหน้าของภาพประกอบมีมากกว่าจำนวนหน้าของเนื้อหา และแหล่งข้อมูลอ้างอิงเป็นหนังสือภาษาไทยมากที่สุด 3.ด้านลักษณะทั่วไปของหนังสือ หนังสือมีขนาด 8 หน้ายกพิมพ์ (18.5 x 26 ซม.) มากที่สุด แบบรูปเล่มเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง ปกหนังสือเป็นกระดาษอาร์ตเคลือบมัน กระดาษเนื้อในเป็นกระดาษขรุขระมากที่สุด การพิมพ์ตัวอักษรมีความคมชัด การพิมพ์รูปภาพมีลักษณะไม่ชัดเจนบางภาพ การเรียงลำดับเลขหน้าถูกต้อง และวิธีการเข้าเล่มแบบไสสันตากาว

อลิสสา ชัยอิสราการ (2532) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้จากหนังสือการ์ตูนที่เสนอเนื้อหาแบบสนทนาพร้อมกับแบบบรรยาย โดยใช้แบบตัวอักษรต่างกัน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้จากหนังสือการ์ตูนที่เสนอเนื้อหาแบบสนทนาพร้อมกับแบบบรรยาย โดยใช้แบบตัวอักษรต่างกัน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดม่วง จำนวน 120 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน โดยวิธีสุ่ม ดังนี้ กลุ่มทดลอง 1 ศึกษาจากหนังสือการ์ตูนที่ใช้ตัวอักษรแบบเขียนด้วยลายมือทั้งในบทสนทนา และบทบรรยาย กลุ่มทดลอง 2 ศึกษาจากหนังสือการ์ตูนที่ใช้ตัวอักษรแบบเครื่องพิมพ์ทั้งในบทสนทนา และบทบรรยาย กลุ่มทดลอง 3 ศึกษาจากหนังสือการ์ตูนที่ใช้ตัวอักษรแบบเขียนด้วยลายมือในบทสนทนา และตัวอักษรแบบเครื่องพิมพ์ในบทบรรยาย หลังจากเรียนหนังสือการ์ตูนจบลงแล้วให้ทั้ง 4 กลุ่ม ทำแบบทดสอบทันที การวิเคราะห์ข้อมูล Analysis of Variance และ Multiple Comparisons โดยวิธีการของ Newman – Keuls ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลอง 3 มีผลการ

เรียนรู้สูงกว่ากลุ่มทดลอง 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มทดลองอื่น มีผลการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

ต่างประเทศ

Anderson (1998) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Children's interpretations of illustrations and written language in picture books (children's literature) การวิจัยนี้ต้องการศึกษากระบวนการสร้างความรู้การตอบสนองหนังสือ ของเด็กที่ผ่านทางภาษาและศิลปะ โดยศึกษาในเด็กระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในการวิจัยครั้งนี้ว่า 1) สิ่งแวดล้อมมีส่วนช่วยในการที่เด็กตอบสนองต่อหนังสือภาพอย่างไร 2) เด็กตอบสนองหนังสือภาพอย่างไร 3) อะไรคือสิ่งที่เด็กตอบสนองต่อภาพประกอบในหนังสือภาพ และ 4) เด็กเกิดการตีความอย่างไรกับภาพและภาษาในหนังสือภาพ ซึ่งการใช้ภาษาและการใช้ภาพประกอบในหนังสือภาพสามารถเตรียมความพร้อมของเด็กสู่การเรียนรู้ในระดับต่อไปได้ เด็กจะเข้าใจเมื่อได้อ่านอย่างหลากหลายได้ตอบสนองในด้านภาษาและได้รับประสบการณ์ทางด้านศิลปะ

Chesner (2000) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Invitation for interpretation and appreciation :How five-year-olds construct meaning through response to picture book illustration and design. จุดประสงค์คือ ต้องการศึกษากการตอบสนองต่อศิลปะ การจัดวางและการออกแบบหนังสือภาพของเด็กอนุบาลในเมือง จากการศึกษาที่เด็กได้อ่านเงียบอย่างอดทนหรืออ่านออกเสียงนั้น เป็นการตอบสนองต่อหนังสือภาพเล่มนั้นๆ ซึ่งจัดหมวดหมู่จากการตอบสนองได้ 4 ลักษณะ คือ เกี่ยวกับถ้อยคำที่แสดงออก เกี่ยวกับพฤติกรรมเคลื่อนไหว เกี่ยวกับการเล่นละครและการแสดงความรู้สึก และการซ่อนเร้นไม่แสดงออก หากจะพิจารณาจากหนังสือแล้วสามารถจัดวางองค์ประกอบของหนังสือแบ่งได้เป็น 1.เรื่องของสี 2.สัดส่วน 3.เส้น 4.รายละเอียด 5.พื้นที่ว่าง 6.รูปทรง 7.ความต่อเนื่อง 8.ความสมดุล และ 9. จุดเด่น ซึ่งเด็กจะได้ฝึกการรับรู้จาก 9 องค์ประกอบที่กล่าวมา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทางด้านภาษาต่อไป

Clark (1975) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Modern Theoretical Foundations of Appreciation and Creation in Art Education Textbooks 1960-1970" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าหนังสือประกอบการเรียนการสอนของครูศิลปะที่สอนเด็กในวัย 11-14 ปี ซึ่งพิมพ์ในระหว่างปี ค.ศ.1960-1970 จำนวน 10 เล่ม มีเนื้อหาที่มาจากทฤษฎีความซาบซึ้งในศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ด้านศิลปะเป็นพื้นฐานหรือไม่และมีสัดส่วนเช่นไรโดยศึกษาจากเกณฑ์ทฤษฎี 8 ทฤษฎีคือ

- 1) ทฤษฎีของ John Dewey และทฤษฎีด้านสังคมศาสตร์ (The Sociological Theories)
- 2) ทฤษฎีของ Benedetto Croce และ R.G. Coolingwood และทฤษฎีด้านการแสดง ออกและการสื่อความหมาย (Expression and Communication)
- 3) ทฤษฎีของ Clive Bell และทฤษฎีรูปทรงนิยม (Formalistic)
- 4) ทฤษฎีของ Susane K. Langer และทฤษฎีการเลียนแบบสัญลักษณ์(Symbolic Imitation)
- 5) ทฤษฎีของ Morris Weitz และทฤษฎีปรัชญาวิเคราะห์(Aalytical Philosophy)
- 6) ทฤษฎีของ Sigmund Freud และทฤษฎีจิตวิเคราะห์(Phycholanalytic Theories)
- 7) ทฤษฎีของ Rudolf Arnheim และทฤษฎีเกสทอลท์(Gestalt Theories)
- 8) ทฤษฎีอื่นๆ อาทิ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic Theories) ทฤษฎีมนุษย์วิทยา(Anthropological Theories) ทฤษฎีประวัติศาสตร์ (Art History Theories) ทฤษฎีศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art Theories) ทฤษฎีจิตวิทยา (Psychological Theories) หรือสมมติฐานที่ได้รับจากงานวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้แต่งหนังสือโดยส่วนมากจะอ้างถึงทฤษฎีของ John Dewey และเกี่ยวกับทฤษฎีสังคมศาสตร์ ตามด้วยทฤษฎีการแสดงออกและการสื่อความหมาย ทฤษฎีรูปทรงนิยมตามลำดับ 2) สังเกตได้ว่าขาดการอ้างอิงถึงทฤษฎีศิลปะร่วมสมัยและศิลปะสมัยใหม่เป็นพื้นฐาน 3) ผู้แต่งหนังสือหลายท่านจะอ้างถึงข้อมูลที่จำเป็นของทฤษฎีที่พวกเขาใช้เหมือนกับการตีความ และการนำเสนอทฤษฎีอย่างเกี่ยวพันด้วยลักษณะที่ไม่มีอคติ 4) ขณะที่ความตั้งใจส่วนใหญ่จะมุ่งไปสู่ทฤษฎีพื้นฐานของความซาบซึ้งในศิลปะมากกว่าการสร้างสรรคศิลปะ แต่เมื่อพิจารณาดูกับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรคมากกว่าความซาบซึ้งในศิลปะ 5)คุณค่าของศิลปะจัดให้เป็นประโยชน์สำหรับลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล ซึ่งช่วยในการเจริญเติบโต และสำหรับสังคมในการจัดวิถีทางการสื่อความหมาย 6) มีข้อเขียนเกี่ยวกับศิลปะวิจารณ์หรือประเมินศิลปะเป็นส่วนน้อยในหนังสือ 7) แนวโน้มของหนังสือจะมีศาสตร์ทางศิลปะและสุนทรียศาสตร์หรือไม่ก็ทฤษฎีพื้นฐานทางจิตวิทยา 8) ผู้แต่งหนังสือต่างๆไม่ได้นำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความซาบซึ้งและการสร้างสรรคศิลปะ

Chadwick (1990) จาก Instrutional Development and third World Textbooks ได้กล่าวว่าการศึกษสำหรับเด็กในโลกที่ 3 นั้นยังขาดแคลนในเรื่องของหนังสือเรียน และยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้การศึกษายังไม่เจริญเท่าที่ควร ในการปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพศึกษาในโลกที่ 3 ทำได้โดยใช้หนังสือเรียน ที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอ

Dunnahoo, (1992) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Content Analysis of Elementary Art Teacher Preparation Textbooks : A Study of The Status of Discipline - Based Art Education in Art Teacher Preparation Texts" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาลักษณะการเกิด DBAE ในประวัติศาสตร์ของหนังสือเรียนศิลปศึกษา
- 2) วิเคราะห์แนวโน้มส่วนประกอบหลักสูตรศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา
- 3) ศึกษาลักษณะทั่วไปที่สำคัญในการเตรียมหนังสือเรียนของครู ศิลปะระดับประถมศึกษา และกำหนดสถานะของศิลปะ 4 แขนงตามหลัก DBAE ในหนังสือเรียนอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า 1) หนังสือเรียนศิลปศึกษามีเนื้อหาที่รวบรวมขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป และทักษะจาก 4 แขนงของ DBAE ในช่วงเวลาจาก ค.ศ.1929- 1985 2) ส่วนประกอบของหลักสูตรประถมศึกษาจะเป็นประโยชน์ในอนาคต มีเนื้อหาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของศิลปะทั้ง 4 แขนง 3) หนังสือเรียนศิลปศึกษาถูกใช้เป็นประจำสำหรับการเตรียมการสอนของครูศิลปะระดับประถมศึกษาทั้งครูศิลปะโดยตรงและครูศิลปะที่จบจากการศึกษาทั่วไป หนังสือเรียนศิลปะยังคงมีความสำคัญในกิจกรรมปฏิบัติขั้นพื้นฐาน

Hummel (1988 อ้างใน: โฟโรจน์ 2540) ได้ทำวิจัยเรื่อง "School Textbooks and Lifelong Education : an Analysis of School books form Three Countries"

โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะของหนังสือเรียนที่เหมาะสมกับแนวความคิดการศึกษาแบบตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านรูปแบบ (Format) ปกหนังสือเรียนควรเป็นภาพสี ต้องดึงดูดความสนใจ มีความทนทานพอสำหรับการใช้งาน ขนาดหนังสือเรียนไม่ใหญ่เกินไป น้ำหนักเบา ภาพประกอบต่างๆ ควรเป็นภาพสี ภาพมีคุณค่าทางด้านการให้ข้อมูล การใช้ภาพการ์ตูนหรือภาพวาดขึ้นอยู่กับ รสนิยมหรือความชอบของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบจัดหน้ามีโครงสร้างชัดเจน ดูสบาย ตัวอักษรทันสมัย ง่ายต่อการอ่าน ใจความสำคัญของข้อความมีการสรุปย่อ หัวเรื่องสำคัญ มีการเน้นให้เด่นชัดเจน 2) ด้านเนื้อหา (Content) เนื้อหาต้องมีโครงสร้างชัดเจนอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการ ขึ้นต้นบทด้วยข้อความที่กระชับตรงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการเรียน เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับวัยประสบการณ์ของนักเรียน เนื้อหานำมาจากผลการวิจัย สถานการณ์ปัจจุบันทั้งในและต่างประเทศมีการอ้างอิง ดัชนีที่ช่วยให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม 3) ด้านการใช้ภาษา (Language) การใช้ภาษาในหนังสือเรียนต้องชัดเจนถูกต้อง และสัมพันธ์กับความสามารถในการอ่านของนักเรียน มีการอธิบายคำศัพท์เฉพาะ 4) ด้านวิธีการ (Methodological Approaches) หนังสือเรียนช่วยกระตุ้นให้เกิดการอภิปราย เกิดการคิดวิเคราะห์ที่ดีกว่าการมีคำถามที่เน้นการใช้ความจำแบบง่ายๆ ในตอนท้ายของบทนอกจากนี้ควรมีการ

ส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นกลุ่ม ส่งเสริมให้นักเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลต่างๆทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนยังคงศึกษาด้วยตนเองต่อไป

Lampela (1991) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Use of the Art Textbook by Selected Elementary Classroom Teacher and Selected Elementary Middle and High School Art Teacher"

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาการให้คุณค่าต่อหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ของครูผู้สอน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามจำนวน 30 ข้อ และการสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะเกือบทั้งหมดใช้หนังสือเรียนประกอบการสอน และการใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของครูจะใช้ในบางบทเรียนเท่านั้น ซึ่งครูจะเป็นผู้กำหนดบทเรียนเอง การใช้หนังสือเรียนศิลปะศึกษาของครูในบทเรียนต่างๆ จะใช้สอนในด้านเนื้อหา หนังสือเรียนมีประโยชน์อย่างมากนับว่าเป็นหลักใหญ่ในการสอนศิลปะของครู

May (1993) ได้ทำวิจัยเรื่อง "Making Art at a Glance : A Critique of Discover Art Elementary Subjects Center Series No. 90"

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเป้าหมายของหนังสือเรียน 2) การอธิบายอย่างมีเหตุผล ผล 3) โครงสร้างต่างๆ ประกอบด้วยการคัดเลือกเนื้อหาการเรียบเรียง และจุดเน้นของหนังสือประกอบด้วยความเข้าใจในการอธิบายเนื้อหา ข้อเสนอแนะสำหรับครูและผู้ใช้หนังสือเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนการจัดเตรียมกิจกรรม ข้อเสนอแนะ วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียน จุดมุ่งหมายของการประเมินตัดสินการเรียนของนักเรียน ผู้แต่งได้มีเป้าหมาย 3 อย่างของศิลปะ ได้แก่ 1) การสร้างสรรค์ศิลปะ (Creating Art) 2) การมองศิลปะ (Looking at Art) 3) การดำรงชีวิตด้วยศิลปะ (Living with Art) โดยจะมีความซับซ้อนขึ้นในระดับเกรด 6 "Discover Art" เน้นทั้งศิลปะปฏิบัติการวิเคราะห์องค์ประกอบในการออกแบบ และส่วนที่มีมากเกินความจำเป็นในหนังสือคือ การถามความคิดเห็นของเด็ก ทักษะของเด็ก โดยมีส่วนน้อยในการพัฒนาความเข้าใจลึกซึ้งในศิลปะอันหลากหลายของเด็ก แต่ก็ยังมีบางอย่างที่มีคุณค่า เช่นกิจกรรมทางศิลปะต่างๆ ใน "Discover Art" เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างมาก

จากงานวิจัยในต่างประเทศที่ได้รวบรวมมาข้างต้นส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือเรียน และการใช้หนังสือเรียน ทำให้ทราบถึงการให้ความสำคัญของหนังสือเรียน วิชาศิลปศึกษาในต่างประเทศแม้ว่าจะมีสื่อการเรียนการสอนประเภทอื่นๆ ที่ทันสมัยและก้าวหน้ากว่าประเทศไทยอยู่มากก็ตาม สำหรับการศึกษานักเรียนวิชาศิลปศึกษาในต่างประเทศนั้น อาจจะมีไม่มากนักทั้งนี้อาจเป็นเพราะหนังสือเรียนต่างประเทศส่วนใหญ่ผลิตขึ้นอย่างมีคุณภาพด้วยวัสดุ การพิมพ์อย่างดีรูปเล่มแข็งแรง ทนทาน สวยงาม มีการออกแบบ การจัดหน้า และวิธีนำเสนอเนื้อหา ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีภาพประกอบและกราฟฟิกจำนวนมากเพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาให้ชัดเจน และเพิ่มเสน่ห์ให้กับหนังสือ



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปศึกษาเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาและคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษาที่ 7 ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การอภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหลักสูตร เอกสาร วารสาร หนังสือเรียน หนังสือคู่มือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมถึงการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ

2. การกำหนดประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ครูศิลปศึกษา และนักวิชาการสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 7 นักวิชาการในสำนักงานการประถมศึกษา 370 คน มีจำนวนครูผู้สอน 29,722 คน โดยผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างประชากรดังนี้ คือ

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศวิชาศิลปศึกษา เป็นนักวิชาการที่ทำงานทางด้านศิลปศึกษาในทุกอำเภอของเขตการศึกษา 7 จำนวน 85 อำเภอ อำเภอละ 1 คน เป็นจำนวน 85 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูศิลปศึกษา ใช้ครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ที่มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต

การศึกษา 7 จำนวน 8 จังหวัด มีโรงเรียนทั้งหมด 2,556 โรงเรียน แยกได้เป็น จังหวัดกำแพงเพชร 298 โรงเรียน จังหวัดตาก 240 โรงเรียน จังหวัดนครสวรรค์ 372 โรงเรียน พิจิตร 299 โรงเรียน พิษณุโลก 368 โรงเรียน เพชรบูรณ์ 472 โรงเรียน สุโขทัย 352 โรงเรียน อุตรดิตถ์ 239 โรงเรียน แล้วสุ่มตัวอย่างประชากร โดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบง่าย (Simple random sampling) คือใช้วิธีจับฉลากรายชื่อโรงเรียนประถมศึกษา ในแต่ละอำเภอ อำเภอละ 2 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 170 โรงเรียน เป็นจำนวน 170 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 85 คน ครูศิลปศึกษาจำนวน 170 คน ทั้งหมดรวม 255 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา และนักวิชาการเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษาในด้านเนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบ ภาษา และการเขียน การออกแบบรูปเล่ม เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) และความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นแบบปลายเปิด (Open-ended question)

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยนี้ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมจาก หนังสือ เอกสาร หลักสูตร งานวิจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวมถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เพื่อกำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือจาก

1.1 หลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะที่สำคัญของหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา

1.2 แนวคิดและทัศนะของนักวิชาการเกี่ยวกับลักษณะ และองค์ประกอบที่สำคัญของหนังสือเรียนศิลปศึกษา,คู่มือครูศิลปศึกษา

1.3 แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

2. กำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม โดยมีแนวทางจากการศึกษาในข้อ 1 และภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
3. ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำคำถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจความตรง จำนวน 5 ท่าน

และขอคำแนะนำ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้ (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก)

3.1. ผู้บริหารศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดทำหนังสือเรียน และการติดตามการใช้หนังสือเรียนในโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน

3.2. นักวิชาการ ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการจัดทำหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา จำนวน 2 ท่าน

3.3. นักวิชาการทางศิลปศึกษาที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านการเรียนการสอนศิลปศึกษาและมีผลงานวิชาการที่ได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง จำนวน 2 ท่าน

นำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงตามคำแนะนำ ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทำการทดลองใช้ (Try - out) กับครูศิลปศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 20 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อิซัลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบราซ (Cronbach) (ประคอง กรรณสูตร, 2538) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม 0.96

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ตามขั้นตอน คือ ทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วนำส่งทางไปรษณีย์พร้อมแบบสอบถาม และซองติดแสตมป์สำหรับการส่งกลับ เพื่อความสะดวกสำหรับผู้ตอบ

ส่งแบบสอบถามทั้งสิ้น 255 ฉบับ โดยส่งถึงครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 170 ฉบับ และส่งถึงนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา ในสำนักงานการประถมศึกษาในทุกอำเภอ จำนวน 85 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 211 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 82.7 ของทั้งหมดที่ส่งไป สามารถแยกตามกลุ่มตัวอย่างประชากรได้สองส่วน คือนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 65 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ

76.4 จากแบบสอบถามทั้งหมด 85 ฉบับ ครูศิลปศึกษา ได้รับคืนมา 148 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87 จากแบบสอบถามทั้งหมด 170 ฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งแบบสอบถามเป็น 2 ตอน ในแต่ละตอนทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) นำมาแจกแจงความถี่เป็นค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบคำบรรยาย

สถิติที่ใช้

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

แบบสอบถามตอนที่ 2 ก. เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาและหนังสือคู่มือครู สร้างโดยผู้วิจัย แบ่งเป็น 5 ด้าน คือด้านเนื้อหา จำนวน 12 ข้อ ด้านกิจกรรม จำนวน 12 ข้อ ด้านภาพประกอบ จำนวน 12 ข้อ ด้านภาษาและการเขียน จำนวน 12 ข้อ และด้านรูปเล่มและการออกแบบ จำนวน 12 ข้อ รวมทั้งหมด 60 ข้อ ซึ่งเป็นแบบประเมินค่า (Rating scale) แจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อ เพื่อหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดค่าของแต่ละอันดับได้ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5
มาก	มีค่าเท่ากับ	4
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3
น้อย	มีค่าเท่ากับ	2
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1

เมื่อได้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้ว (S.D.) นำมาจัดเทียบอันดับ โดยหลักเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	ความหมาย
4.50 - 5.00	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 - 4.49	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก
2.50 - 3.39	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.49	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นำค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มาจัดอันดับและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

สถิติที่ใช้

นำข้อมูลมาหาค่ามัชฌิม (ค่าเฉลี่ย) เลขคณิตจากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยของคะแนน(มัชฌิมเลขคณิต)
N	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด
x	แทน	น้ำหนักของคำตอบคิดเป็น 5 4 3 2 1
f	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับ

(ประกอบ กรรณสูตร ,2528)

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากสูตร

นำค่ามัชฌิมเลขคณิต(ค่าเฉลี่ย) ของคำตอบมาวัดการกระจายของคะแนน โดยการหาค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากสูตร

$$S.D = \sqrt{\frac{n\sum fx^2 - (\sum fx)^2}{n(n-1)}}$$

S.D	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum fx$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับ
$\sum fx^2$	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนนแต่ละระดับ
n	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

(บุญเรียง ขจรศิลป์ ,2542)

ข. ความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิด ได้วิเคราะห์เนื้อหาเป็นความเรียง และแจกแจงความถี่

6. การอภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม นำผลการวิเคราะห์ค่าร้อยละมาเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ข้อมูลตอนที่ 2 เกี่ยวกับทัศนะต่อหนังสือเรียนศิลปศึกษาและหนังสือคู่มือครู นำผลการวิเคราะห์ค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย และข้อมูลด้านข้อเสนอแนะและคำถามปลายเปิด นำมาเสนอเป็นความเรียง



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา และคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา ของนักวิชาการทางศิลปศึกษาและครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7 ผู้วิจัยเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2

- ก. ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา
- ข. ความคิดเห็นเพิ่มเติม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.เพศ		
ชาย	93	63
หญิง	55	37
2.อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	6	4.3
25 - 30 ปี	6	4.3
31 - 35 ปี	6	4.3
36 - 40 ปี	23	15.2
40 - 45 ปี	64	43.5
อื่นๆ.....(46 ปีขึ้นไป)	43	28.5
3.วุฒิการศึกษา		
อนุปริญญา	10	6.5
ปริญญาตรี	132	89.1
ปริญญาโท	6	4.3
ปริญญาเอก	0	0
4.สาขาวิชาเอกที่จบการศึกษา		
ปฐมวัย	3	2.2
ประถมศึกษา	55	37
ศิลปศึกษา	3	2.2
ศิลปกรรม	6	4.3
อื่นๆ.....	81	54.7
- สังคมศาสตร์	23	28
- บริหารการศึกษา	18	22.2
- อุตสาหกรรมศิลป์	12	14.8
- ภาษาไทย/คณิตศาสตร์	5/5	6.7/6.7
- มัธยมศึกษา/จิตวิทยา/วิทยาศาสตร์	3/3/3	4/4/4
- ประวัติศาสตร์/วิจัย/บรรณารักษ์	3/3/3	4/4/4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
5.ประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา		
1 - 5 ปี	44	29.7
6 - 10 ปี	32	21.7
11 - 15 ปี	10	6.5
16 - 20 ปี	10	6.5
20 ปีขึ้นไป	42	28.2
อื่นๆ.....(0 - 1 ปี)	10	6.5

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 63 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 37 ครูส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมา มีอายุ 46 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 28.5 อายุระหว่าง 36 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.2 อายุระหว่าง 31 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.3 อายุระหว่าง 25 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.3 อายุต่ำกว่า 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.3 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 89.1 รองลงมาคือ อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 6.5 รองลงมาคือปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 4.3 ไม่มีผู้ที่จบระดับปริญญาเอก ครูศิลปศึกษาจบสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่สายศิลปะหรือประติมากรรม คิดเป็นร้อยละ 54.7 รองลงมาคือสาขาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 37 รองลงมาคือสาขาศิลปกรรม คิดเป็นร้อยละ 4.3 ศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 2.2 ปฐมวัย คิดเป็นร้อยละ 2.2 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอน 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.7 รองลงมาคือ 20 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 28.2 รองลงมาเป็น 6 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.7 ประสบการณ์ 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.5 ประสบการณ์ 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.5 อื่นๆ...(0 – 1 ปี) คิดเป็นร้อยละ 6.5

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 จำนวนและค่าร้อยละของครูศิลปศึกษา แยกตามหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้หนังสือเรียน ศิลปศึกษา และการกำหนดให้นักเรียนใช้หนังสือประกอบการเรียน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.เกณฑ์ในการเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา		
พิจารณาตามคุณภาพของหนังสือเรียนโดยอิงเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ	74	50
ตามมติของโรงเรียน	13	8.7
พิจารณาตามชื่อผู้แต่ง	0	0
ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด	87	58.7
อื่นๆ	6	4.3
-ตามความสอดคล้องกับหลักสูตร		
2.โรงเรียนกำหนดให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนประกอบการเรียน		
กำหนดให้ใช้	55	37
ไม่ได้กำหนดให้ใช้	93	62.8

จากตารางที่ 2 พบว่าครูศิลปศึกษามีเกณฑ์ในการเลือกใช้หนังสือเรียนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด คิดเป็นร้อยละ 58.7 พิจารณาตามคุณภาพของหนังสือเรียน โดยอิงเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงไปที่ ตามมติของโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 8.7 และอื่นๆ...(ตามความสอดคล้องกับหลักสูตร) คิดเป็นร้อยละ 4.3 โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดให้ใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 62.8 กำหนดให้ใช้ คิดเป็นร้อยละ 37

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละของครูศิลปศึกษา ตามลักษณะการใช้หนังสือประกอบการสอน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
หนังสือที่ใช้ประกอบการสอน		
หนังสือเรียนศิลปศึกษา	94	63
คู่มือครู.....	52	35.1
- สนพ.ประสานมิตร		
- สนพ.วัฒนาพานิชย์		
- กลุ่มวิชาสอน.ของกระทรวงศึกษาธิการ		
หนังสืออ่านประกอบ	45	30.4
หนังสือแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะ	68	45.7
หนังสือศิลปะทั่วไป	26	17.4
- หนังสือหัตถวาดการ์ตูน		
- หนังสือคู่มือสอนศิลปะประถม (บุราณี สุวรรณภิมย์)		
อื่นๆ	16	10.9
- ครูสร้างแบบฝึกเอง		
- เอกสารต่างๆ		
- เรียนแบบศึกษาตามธรรมชาติ		

จากตารางที่ 3 พบว่าครูศิลปศึกษาใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาประกอบการสอน คิดเป็นร้อยละ 63 ใช้หนังสือแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะ คิดเป็นร้อยละ 45.7 รองลงมาคือ ใช้คู่มือครู คิดเป็นร้อยละ 34.8 ใช้หนังสืออ่านประกอบ คิดเป็นร้อยละ 30.4 ใช้หนังสือศิลปะทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 17.4 หนังสืออื่นๆ ร้อยละ 10.9

ตารางที่ 4 จำนวนและค่าร้อยละของครูศิลปศึกษา แยกตามสำนักพิมพ์ที่ใช้หนังสือประกอบการสอน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โรงพิมพ์คุรุสภา	77	52.2
สนพ.ไทยวัฒนาพานิชย์	61	41.3
สนพ.วัฒนาพานิชย์	32	21.7
สนพ.อักษรเจริญทัศน์	42	28.2
สนพ.จุฬา	0	0
สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ	39	26
สนพ.แม็ค จำกัด	10	6.5
อื่นๆ.... - ประสานมิตร	10	6.5

จากตารางที่ 4 พบว่าครูศิลปศึกษาเลือกใช้หนังสือของโรงพิมพ์คุรุสภา คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมาคือ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ ร้อยละ 41.3 สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 28.2 สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 26 สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์ คิดเป็นร้อยละ 21.7 สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด ร้อยละ 6.5 อื่นๆ...(ประสานมิตร) ร้อยละ 6.5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 จำนวนและค่าร้อยละของครูศิลปศึกษา ตามจำนวนการใช้หนังสือเรียนและคู่มือครูในการสอน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.จำนวนการใช้หนังสือเรียนประกอบในการสอน		
ทุกชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน	35	23.9
เกือบทุกชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน	29	19.5
บางชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน	84	56.5
ไม่เคยใช้เลย	0	0
2.จำนวนการใช้หนังสือคู่มือครูประกอบในการสอน		
ทุกชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน	51	34.8
เกือบทุกชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน	23	15.2
บางชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน	64	43.5
ไม่เคยใช้เลย	10	6.5

จากตารางที่ 5 พบว่าครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนประกอบการสอนเป็นบางชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 56.5 ครูที่ใช้ทุกชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 23.9 รองลงมาคือใช้เกือบทุกชั่วโมง ร้อยละ 19.5 ครูศิลปศึกษาใช้หนังสือคู่มือครูประกอบการสอนเป็นบางชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 43.5 ใช้ทุกชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 34.8 และใช้เกือบทุกชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 15.2 และที่ไม่เคยใช้เลย คิดเป็นร้อยละ 6.5

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 จำนวนและค่าร้อยละของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการประสบปัญหาในการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.หนังสือเรียน		
ไม่ประสบปัญหา	71	47.8
ประสบปัญหา	77	52.2
- ครูไม่ชำนาญ เพราะจบสาขาอื่น		25
- หนังสือไม่พอกับจำนวนนักเรียน		20.8
- ขาดอุปกรณ์		16.7
- ต้องปรับให้เข้ากับท้องถิ่น		8.3
- เนื้อหายังไม่ชัดเจน		8.3
- ครูยังขาดทักษะ		4.7
- แบบฝึกยังไม่ดีพอ		4.7
- เนื้อหายังไม่ตรงกับจุดประสงค์		4.7
- สื่อยังไม่เพียงพอ		4.7
2.หนังสือคู่มือครู		
ไม่ประสบปัญหา	97	65.2
ประสบปัญหา	51	34.7
- เนื้อหาน้อย ยังไม่เข้าใจ		33.3
- ครูจบสาขาอื่น ไม่มีความถนัด		20
- ไม่มีข้อมูลหรือแนะนำเพิ่มเติม		6.7
- เนื้อหายังไม่ตรงกับจุดประสงค์		6.7
- ครูขาดประสบการณ์		6.7
- อุปกรณ์บางอย่างไม่สามารถหาได้		6.7
- ตัวอย่างน้อยเกินไป		6.7

จากตารางที่ 6 จะพบว่าครูศิลปศึกษาประสบปัญหาจากการใช้หนังสือเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.2 ไม่รู้สึกว่าเป็นปัญหา คิดเป็นร้อยละ 47.8 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาในการใช้หนังสือคู่มือครู คิดเป็นร้อยละ 65.2 ประสบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 34.7

ตารางที่ 7 จำนวนและค่าร้อยละของครูศิลปศึกษา ตามความต้องการให้หนังสือเรียน
ศิลปศึกษา แยกออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.ควรแยกเล่มออกมาหรือไม่		
ควรแยกเล่มออกมา	132	89.1
ไม่ควรแยกเล่ม	16	10.9
2.ควรแยกเป็น		
3 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์	58	39.1
2 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์	67	45.7
ควรรวมเป็นเล่มเดียวกัน	13	15.2

จากตารางที่ 7 พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้หนังสือเรียนวิชาศิลปะแยกออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย คิดเป็นร้อยละ 89.1 ควรรวมไว้เช่นเดิม คิดเป็นร้อยละ 10.9 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้แยกเป็น 2 รายวิชาคือ ศิลปะ กับดนตรีและนาฏศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 45.7 รองลงมาคือ ต้องการให้แยกเป็น 3 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ คิดเป็น ร้อยละ 39.1 และควรรวมเป็นเล่มเดียวกัน 3 รายวิชา คิดเป็นร้อยละ 15.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 จำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพทั่วไปของนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.เพศ		
ชาย	56	85.7
หญิง	9	14.3
2.อายุ		
ต่ำกว่า 25 ปี	-	-
25 - 30 ปี	-	-
31 - 35 ปี	5	11.14
36 - 40 ปี	9	14.3
40 - 45 ปี	42	57.1
อื่นๆ.....(46 ปีขึ้นไป)	9	14.3
3.วุฒิการศึกษา		
อนุปริญญา	-	-
ปริญญาตรี	51	78.6
ปริญญาโท	14	21.4
ปริญญาเอก	0	0
4.สาขาวิชาเอกที่จบการศึกษา		
ปฐมวัย	-	-
ประถมศึกษา	-	-
ศิลปศึกษา	5	11.14
ศิลปกรรม	-	-
อื่นๆ.....	60	92.9
- บริหารการศึกษา	19	30.8
- สังคมศาสตร์	19	30.8
- พลศึกษา	10	15.4
- อุตสาหกรรม	4	7.7
- วิจัย	4	7.7
- ภาษาอังกฤษ	4	7.7

ตารางที่ 8 (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
5.ประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา		
1 - 5 ปี	28	42.9
6 - 10 ปี	9	14.3
11 - 15 ปี	5	11.14
16 - 20 ปี	14	21.4
20 ปีขึ้นไป	9	14.3

จากตารางที่ 8 พบว่านักวิชาการด้านศิลปศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85.7 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 14.3 นักวิชาการส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 57 รองลงมา มีอายุ 46 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.3 อายุระหว่าง 36 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.3 อายุระหว่าง 31 – 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.14 นักวิชาการด้านศิลปศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 78.6 รองลงมาคือปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 21.4 ไม่มีผู้ที่จบระดับปริญญาเอก นักวิชาการด้านศิลปศึกษาจบสาขาวิชาอื่นที่ไม่ใช่สายศิลปะหรือประณีต คิดเป็นร้อยละ 92.9 รองลงมาคือ สาขาศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.14 นักวิชาการด้านศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในแนะนำการสอน 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาคือ 16 - 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.4 รองลงมาเป็น 6 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.3 และประสบการณ์ 20 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.3 ประสบการณ์ 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.14

ตารางที่ 9 จำนวนและค่าร้อยละของนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา แยกตามหลักเกณฑ์ในการให้
คำแนะนำในการพิจารณาใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาแก่ครูศิลปศึกษา

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เกณฑ์ในการให้คำแนะนำการเลือกใช้หนังสือเรียน ศิลปศึกษา		
พิจารณาตามคุณภาพของหนังสือเรียน โดยอิง เกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ	33	50
ตามมติของโรงเรียน	9	11.4
พิจารณาตามชื่อผู้แต่ง	0	0
ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด	33	50

จากตารางที่ 9 พบว่านักวิชาการด้านศิลปศึกษามีเกณฑ์ในการให้คำแนะนำในการเลือกใช้
หนังสือเรียนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด คิดเป็นร้อยละ 50 พิจารณาตามคุณภาพของ
หนังสือเรียนโดยอิงเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงไปคือ ตามมติของโรง
เรียน คิดเป็นร้อยละ 11.4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 จำนวนและค่าร้อยละของนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา เกี่ยวกับการประสบปัญหาในการให้คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.หนังสือเรียน		
ไม่ประสบปัญหา	60	92.9
ประสบปัญหา	5	11.14
- เนื้อหาน้อยเกินไป		
- จบสาขาอื่น จึงให้คำแนะนำได้ไม่ดี		
2.หนังสือคู่มือครู		
ไม่ประสบปัญหา	56	85.8
ประสบปัญหา	9	14.2
- เนื้อหาน้อย ยังไม่เข้าใจ		
- ครูจบอื่น ไม่มีความถนัด		
- ตัวอย่างน้อยเกินไป		

จากตารางที่ 10 จะพบว่านักวิชาการด้านศิลปศึกษา ส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาจากการให้คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน คิดเป็นร้อยละ 92.9 ประสบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 11.14 นักวิชาการด้านศิลปศึกษาส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาในการให้คำแนะนำในการใช้หนังสือคู่มือครู คิดเป็นร้อยละ 85.8 ประสบปัญหา คิดเป็นร้อยละ 14.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 จำนวนและค่าร้อยละของนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา ตามลักษณะการให้คำแนะนำในการใช้หนังสือประกอบการสอน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
หนังสือที่แนะนำให้ใช้ประกอบการสอน		
หนังสือเรียนศิลปศึกษา	37	57.1
คู่มือครู.....	-	-
หนังสืออ่านประกอบ	14	21.4
หนังสือแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะ	14	21.4
หนังสือศิลปะทั่วไป	-	-
อื่นๆ	5	11.14
- ครูสร้างแบบฝึกเอง		

จากตารางที่ 11 พบว่านักวิชาการทางด้านศิลปศึกษาแนะนำให้ใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาประกอบการสอน คิดเป็นร้อยละ 57.1 แนะนำให้ใช้หนังสือแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะ คิดเป็นร้อยละ 21.4 และแนะนำให้ใช้หนังสืออ่านประกอบ คิดเป็นร้อยละ 21.4 อื่นๆ...(แนะนำให้ครูสร้างเอง) คิดเป็นร้อยละ 11.14

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 จำนวนและค่าร้อยละของนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา ตามความต้องการให้หนังสือเรียนศิลปศึกษาแยกออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1.ควรแยกเล่มออกมาหรือไม่		
ควรแยกเล่มออกมา	56	85.8
ไม่ควรแยกเล่ม	9	14.2
2.ควรแยกเป็น		
3 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์	37	57.1
2 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์	14	21.4
ควรรวมเป็นเล่มเดียวกัน	14	21.4

จากตารางที่ 12 พบว่า นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้หนังสือเรียนวิชาศิลปะแยกออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย คิดเป็นร้อยละ 85.8 ควรรวมไว้เช่นเดิม คิดเป็นร้อยละ 14.2 นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา ส่วนใหญ่ต้องการให้แยกเป็น 3 รายวิชาคือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 57.1 รองลงมาคือ ต้องการให้แยกเป็น 2 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ คิดเป็นร้อยละ 21.4 และควรรวมเป็นเล่มเดียวกัน 3 รายวิชา คิดเป็นร้อยละ 21.4

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ก. ทักษะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา และคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา จากครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาและจากนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ ผู้วิจัยตั้งเกณฑ์ในการคิดค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ของแต่ละช่วงความคิดเห็น โดยแปลความหมายตามคะแนนตามเกณฑ์

4.50 - 5.00	ความหมาย	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 - 4.49	ความหมาย	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก
2.50 - 3.49	ความหมาย	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง
1.50 - 2.49	ความหมาย	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.49	ความหมาย	ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทักษะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาจากครูผู้สอนศิลปศึกษาและจากนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา

ตารางที่ 13 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทักษะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา จากครูผู้สอนศิลปศึกษาและนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา ในการพัฒนาด้านเนื้อหา

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับความคิดเห็น	X	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา	4.46	0.70	มาก	4.42	0.49	มาก
2	เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน	4.46	0.86	มาก	4.42	0.62	มาก
3	เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์	4.15	0.87	มาก	4.35	0.97	มาก
4	เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความสัมพันธ์กับสภาพของสังคมในปัจจุบัน	4.09	0.67	มาก	3.85	0.74	มาก
5	เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความถูกต้องแม่นยำ กับหลักวิชาการทางศิลปศึกษา ที่มีเอกสารอ้างอิงที่เชื่อถือได้	3.71	0.76	มาก	3.85	0.83	มาก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
6	เนื้อหาหนังสือเรียนควรสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้	4.15	0.71	มาก	4.42	0.62	มาก
รวม		4.03		มาก	4.21		มาก

จากตารางที่ 13 พบว่า **ครูศิลปศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียน ในด้านเนื้อหา โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.03$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าครูมีความคิดเห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 1 เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ($\bar{X} = 4.46$) ข้อที่ 2 เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน ($\bar{X} = 4.46$) ข้อที่ 5 เนื้อหาวิชาควรมีความถูกต้องแม่นยำกับหลักวิชาทางศิลปศึกษา ที่มีเอกสารอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ($\bar{X} = 3.71$) **นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา** โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.21$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 1 เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ($\bar{X} = 4.42$) ข้อที่ 3 เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.35$) ข้อที่ 6 เนื้อหาหนังสือเรียนควรสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้ ($\bar{X} = 4.42$)

ตารางที่ 14 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนะเกี่ยวกับ
 แนวทาง การพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปะศึกษา** จากครูผู้สอนศิลปะศึกษาและ นักวิชา
 การทางด้านศิลปะศึกษา ในการพัฒนาด้านเนื้อหา

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
7	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาควรสอดคล้องกับหนังสือเรียนศิลปะศึกษา	4.18	0.68	มาก	4.21	0.77	มาก
8	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษามีคำอธิบายชัดเจน สะดวกแก่การทำความเข้าใจ	4.28	0.71	มาก	4.57	0.62	มากที่สุด
9	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูควรนำเสนอความรู้ใหม่ๆ และเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม	4.09	0.76	มาก	4.35	0.89	มาก
10	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาควรส่งเสริมความเป็นไทย ไม่ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรม	4.31	0.80	มาก	4.35	0.61	มาก
11	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษามีค่าเฉลี่ยของคำถามสำคัญๆ	3.56	0.75	มาก	3.64	0.81	มาก
12	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาควรนำเสนอเกี่ยวกับเครื่องมือวัดและประเมินผลที่ถูกต้อง	3.84	0.71	มาก	4.14	0.74	มาก
รวม		4.04		มาก	4.21		มาก

จากตารางที่ 14 พบว่า **ครูศิลปะศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปะศึกษา** ในด้านเนื้อหา โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.04$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ข้อที่ 7 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาควรสอดคล้องกับหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ($\bar{X} = 4.18$) ข้อที่ 8 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษามีคำอธิบายชัดเจน สะดวกแก่การทำความเข้าใจ ($\bar{X} = 4.28$) ข้อที่ 11 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษามีค่าเฉลี่ยของคำถามสำคัญๆ ($\bar{X} = 3.56$) **นักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษา** โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 8 มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ที่เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษามีคำอธิบายชัดเจน สะดวกแก่การทำความเข้าใจ ($\bar{X} = 4.57$) ในข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็นมากดังข้อที่ ข้อที่ 9 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูควรนำเสนอความรู้ใหม่ๆ และเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ($\bar{X} = 4.35$) ข้อที่ 10 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาควรส่งเสริมความเป็นไทย ไม่ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.35$)

ตารางที่ 15 ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนคติเกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา จากครูผู้สอนศิลปะศึกษาและ
 นักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษา ในการพัฒนาด้านกิจกรรม

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1	กิจกรรมที่นำเสนอควรสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ในบทเรียน	4.00	0.75	มาก	4.57	0.62	มากที่สุด
2	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้	3.96	0.80	มาก	4.50	0.67	มากที่สุด
3	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมให้เกิดสุนทรียภาพ	4.06	0.70	มาก	4.21	0.67	มาก
4	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	4.21	0.78	มาก	4.57	0.49	มากที่สุด
5	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.21	0.73	มาก	4.50	0.5	มากที่สุด
6	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ และสามารถปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	4.15	0.83	มาก	4.57	0.62	มากที่สุด
รวม		4.09		มาก	4.48		มาก

จากตารางที่ 15 พบว่า **ครูศิลปะศึกษามี**ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียน ในด้านกิจกรรม โดยรวมมีความคิดเห็น เห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.09$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็น เห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 1 กิจกรรมที่นำเสนอควรสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ในบทเรียน ($\bar{X} = 4$) ข้อที่ 2 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 3.96$) ข้อที่ 5 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.21$) **นักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษา** โดยรวมมีความคิดเห็น เห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.48$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 1,2,4,5,6 มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ดังข้อที่ 1 กิจกรรมที่นำเสนอควรสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ในบทเรียน ($\bar{X} = 4.57$) ข้อที่ 2 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 4.5$) ข้อที่ 4 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.57$) ข้อที่ 5 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.5$)

ตารางที่ 16 ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนคติเกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** จากครูผู้สอนศิลปศึกษาและนักวิชา
 การทางด้านศิลปศึกษา ในการพัฒนา**ด้านกิจกรรม**

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
7	คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรม อย่างเป็นลำดับขั้นตอนแก่ครูผู้สอน	4.28	0.76	มาก	4.35	0.71	มาก
8	คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมที่ ชัดเจนเข้าใจง่าย	4.15	0.79	มาก	4.35	0.82	มาก
9	คู่มือครูควรนำเสนอเทคนิคการปฏิบัติกิจ กรรมต่างๆ	4.21	0.70	มาก	3.85	0.91	มาก
10	คู่มือครูควรเสนอแนะอุปกรณ์ในการปฏิบัติ กิจกรรมที่เหมาะสม และสามารถหาได้ง่าย	3.96	0.84	มาก	3.85	0.77	มาก
11	คู่มือครูควรนำเสนอกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือ ไปจากในบทเรียน	4.18	0.72	มาก	4.42	0.96	มาก
12	กิจกรรมเสนอแนะอื่นๆในคู่มือครูควรสอดคล้อง กับเนื้อหาในบทเรียน	4.09	0.76	มาก	4.21	0.70	มาก
รวม		4.14		มาก	4.17		มาก

จากตารางที่ 16 พบว่า **ครูศิลปศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** ในด้านกิจกรรม โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.14$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็น ด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 7 คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอนแก่ครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.28$) ข้อที่ 8 คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 4.15$) ข้อที่ 11 คู่มือครูควรนำเสนอกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากในบทเรียน ($\bar{X} = 4.18$) **นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** ในด้านกิจกรรม โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.17$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 7 ข้อ คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอนแก่ครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.35$) ข้อที่ 9 คู่มือครูควรนำเสนอเทคนิคการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ($\bar{X} = 3.85$) ข้อที่ 11 คู่มือครูควรนำเสนอกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากในบทเรียน ($\bar{X} = 4.42$)

ตารางที่ 17 ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนະเกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา จากครูผู้สอนศิลปะศึกษาและนักวิชา
 การทางด้านศิลปะศึกษา ในการพัฒนาด้านภาพประกอบ

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
1	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคอร์มมี สีสันสวยงามน่าสนใจ	4.43	0.78	มาก	4.57	0.61	มากที่สุด
2	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคอร์ สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ในบท เรียน	4.34	0.77	มาก	4.35	0.62	มาก
3	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคอร์ สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน	4.43	0.70	มาก	4.35	0.49	มาก
4	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคอร์ ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และ จินตนาการ	4.28	0.80	มาก	3.64	0.86	มาก
5	ภาพประกอบคอร์มมีความแปลกใหม่ ช่วย ให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น	4.28	0.80	มาก	4.14	0.81	มาก
6	ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครู คอร์มมีความคมชัดไม่พลาเลือน และขนาด เหมาะสมกับสายตา	4.40	0.78	มาก	4.57	0.73	มากที่สุด
	รวม	4.36		มาก	4.27		มาก

จากตารางที่ 17 พบว่า **ครูศิลปะศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียน ใน
 ด้านภาพประกอบ โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.36$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามี
 ความคิดเห็น เห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 1 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคอร์มมีสีสันสวย
 งามน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.43$) ข้อที่ 2 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคอร์มสอดคล้องกับ
 เนื้อหาและจุดประสงค์ในบทเรียน ($\bar{X} = 4.34$) ข้อที่ 5 ภาพประกอบคอร์มมีความแปลกใหม่ ช่วย
 เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น ($\bar{X} = 4.28$) **นักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษา** โดยรวมมี
 ความคิดเห็น เห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.27$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด
 ข้อที่ 2 ข้อที่ 1 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคอร์มมีสีสันสวยงามน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.57$)
 ข้อที่ 6 ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครู คอร์มมีความคมชัดไม่พลาเลือน และขนาดเหมาะ
 สมกับสายตา ($\bar{X} = 4.57$) และข้ออื่นๆมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 18 ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนคติเกี่ยวกับ
แนวทางการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปะศึกษา** จากครูผู้สอนศิลปะศึกษาและนักวิชาการ
ทางด้านศิลปะศึกษา ในการพัฒนา**ด้านภาพประกอบ**

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
7	ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครู ที่เป็นเชิงประวัติศาสตร์ ต้องมาจากแหล่งข้อ มูลที่เชื่อถือได้ และมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง	4.21	0.85	มาก	4.5	0.45	มากที่สุด
8	ภาพประกอบควรมีหลายเทคนิค เพื่อให้ น่าสนใจและเกิดการเรียนรู้	4.25	0.79	มาก	4.21	0.81	มาก
9	ภาพประกอบในคู่มือครู ควรมีการเน้นรูปที่ แสดงกิจกรรมให้ชัดเจน	4.21	0.85	มาก	4.57	0.62	มากที่สุด
10	ภาพประกอบในคู่มือครูควรมีสีสันสวยงาม และเหมาะสม เพื่อช่วยในการอธิบายเนื้อหา	4.12	0.78	มาก	4.5	0.62	มากที่สุด
11	ภาพประกอบที่ใช้ในการอธิบายในคู่มือครู ไม่ ควรมีรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป	3.96	0.77	มาก	4.57	0.79	มากที่สุด
12	ภาพประกอบในคู่มือครูต้องสัมพันธ์กับเนื้อ หา เพื่อช่วยในการอธิบายเนื้อหาและกิจ กรรม ให้ผู้สอนเข้าใจได้ง่ายขึ้น	4.21	0.81	มาก	4.35	0.62	มาก
รวม		4.16		มาก	4.45		มาก

จากตารางที่ 18 พบว่า **ครูศิลปะศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปะ**
ศึกษาในด้านภาพประกอบ โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.16$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ
พบว่ามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ข้อที่ 7 ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและ คู่มือครู ที่เป็น
เชิงประวัติศาสตร์ ต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง ($\bar{X} = 4.21$) ข้อที่ 8
ภาพประกอบควรมีหลายเทคนิค เพื่อให้ที่น่าสนใจและเกิดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.25$) ข้อที่ 11 ภาพ
ประกอบที่ใช้ในการอธิบายในคู่มือครู ไม่ควรมีรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป ($\bar{X} = 3.96$) **นักวิชาการ**
ทางด้านศิลปะศึกษา โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.45$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบ
ว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด 4 ข้อ ดังนี้ ข้อที่ 7 ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครู ที่
เป็นเชิงประวัติศาสตร์ ต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง ($\bar{X} = 4.5$)

ข้อที่ 9 ภาพประกอบในคู่มือครู ควรมีการเน้นรูปที่แสดง กิจกรรมให้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.57$) ข้อที่ 10 ภาพประกอบในคู่มือครูควรมีสีสันสวยงามและเหมาะสม เพื่อช่วยในการอธิบายเนื้อหา ($\bar{X} = 4.5$) ข้อที่ 11 ภาพประกอบที่ใช้ในการอธิบายในคู่มือครู ไม่ควรมีรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป ($\bar{X} = 4.57$) และข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็นด้วยมากตามลำดับ

ตารางที่ 19 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนะเกี่ยวกับ
แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา จากครูผู้สอนศิลปศึกษาและนักวิชา
การทางด้านศิลปศึกษา ในการพัฒนาด้านภาษาและการเขียน

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
1	การใช้ภาษาควรสื่อความหมายได้ชัดเจน	4.34	0.69	มาก	4.42	0.62	มาก
2	การสะกดคำควรถูกต้องตามหลักไวยากรณ์	4.46	0.61	มาก	4.14	0.49	มาก
3	การใช้ภาษาควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.34	0.64	มาก	4.21	0.62	มาก
4	การใช้ภาษาควรอ่านแล้วเข้าใจง่าย ไม่ใช่ภาษาที่เป็นวิชาการมากเกินไป	4.28	0.76	มาก	3.92	0.62	มาก
5	คำศัพท์เฉพาะทางศิลปะ ต้องมีคำอธิบายที่ชัดเจน	4.31	0.72	มาก	4.28	0.61	มาก
6	การเขียนประโยคต่างๆในแต่ละย่อหน้า ควรเรียงตามลำดับเรื่องราว เพื่อความไม่สับสน	4.15	0.71	มาก	4.64	0.77	มากที่สุด
	รวม	4.31		มาก	4.26		มาก

จากตารางที่ 19 พบว่า **ครูศิลปศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียน ในด้านภาษาและการเขียน โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.31$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็น เห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 1 การใช้ภาษาควรสื่อความหมายได้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.34$) ข้อที่ 2 การสะกดคำควรถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ($\bar{X} = 4.46$) ข้อที่ 5 คำศัพท์เฉพาะทางศิลปะ ต้องมีคำอธิบายที่ ชัดเจน ($\bar{X} = 4.31$) **นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา** โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.26$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 6 การเขียนประโยคต่างๆในแต่ละย่อหน้า ควรเรียงตามลำดับเรื่องราว เพื่อความไม่สับสน ($\bar{X} = 4.64$) และข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็นมาก ดังนี้ ข้อ 3 การใช้ภาษาควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.21$) ข้อ 4 การใช้ภาษาควรอ่านแล้วเข้าใจง่าย ไม่ใช่ภาษาที่เป็นวิชาการมากเกินไป ($\bar{X} = 3.92$) ตามลำดับ

ตารางที่ 20 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนะเกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนา **คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** จากครูผู้สอนศิลปศึกษาและนัก
 วิชาการทางด้านศิลปศึกษา ในการพัฒนา **ด้านภาษาและการเขียน**

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
7	ควรใช้ภาษาในการอธิบายให้ชัดเจน เนื้อ ความไม่ซับซ้อน	4.28	0.76	มาก	4.5	0.7	มากที่สุด
8	ถ้าจำเป็นต้องใช้คำภาษาต่างประเทศ ควร เขียนเป็นคำไทยและมีวงเล็บเป็นภาษาต่าง ประเทศ	4.21	0.73	มาก	4.42	0.71	มาก
9	ควรใช้คำที่บัญญัติไว้แล้ว หลีกเลี่ยงการตั้ง ศัพท์ใหม่ ถ้าเป็นศัพท์ทางวิชาการควรมีคำ อธิบาย	4.15	0.79	มาก	4.21	0.71	มาก
10	กรณีที่ไม่มีคำไทยบัญญัติควรใช้ทับศัพท์ ภาษาต่างประเทศ	4.06	0.82	มาก	4.35	0.71	มาก
11	ควรใช้คำรูปธรรมแทนค่านามธรรม	4.31	0.68	มาก	4.5	0.79	มากที่สุด
12	การใช้ประโยคในแต่ละย่อหน้าควรมีเอกภาพ ในการนำเสนอ	4.15	0.66	มาก	4.71	0.61	มากที่สุด
รวม		4.19		มาก	4.44		มาก

จากตารางที่ 20 พบว่า **ครูศิลปศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา **คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** ในด้านภาษาและการเขียน โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.19$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็น เห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 7 ควรใช้ภาษาให้ชัดเจน เนื้อความไม่ซับซ้อน ($\bar{X} = 4.28$) ข้อที่ 8 ถ้าจำเป็นต้องใช้คำภาษาต่างประเทศ ควรเขียนเป็นคำไทยและมีวงเล็บเป็นภาษาต่างประเทศ ($\bar{X} = 4.21$) ข้อที่ 11 ควรใช้คำรูปธรรมแทนค่านามธรรม ($\bar{X} = 4.31$) **นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา** โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.44$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็น เห็นด้วยมากที่สุดมีด้วยกัน 3 ข้อคือ ข้อที่ 7 ควรใช้ภาษาให้ชัดเจน เนื้อความไม่ซับซ้อน ($\bar{X} = 4.5$) ข้อที่ 11 ควรใช้คำรูปธรรมแทนค่านามธรรม ($\bar{X} = 4.5$) ข้อที่ 12 การใช้ประโยคในแต่ละย่อหน้าควรมีเอกภาพในการนำเสนอ ($\bar{X} = 4.71$) ในข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็น ด้วยมากดังข้อที่ ข้อที่ 9 ควรใช้คำที่บัญญัติไว้แล้ว หลีกเลี่ยงการตั้งศัพท์ใหม่ ถ้าเป็นศัพท์ทางวิชาการควรมีคำอธิบาย ($\bar{X} = 4.21$) และข้ออื่นๆตามลำดับ

ตารางที่ 21 ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนคติเกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา จากครูผู้สอนศิลปะศึกษาและนัก
 วิชาการทางด้านศิลปะศึกษา ในการพัฒนาด้านรูปลักษณ์และการนำเสนอ

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิด เห็น
1	ปกของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคงมีสีสันที่ดึงดูดตา มีการจัดวางภาพและตัวอักษรโดดเด่นน่าสนใจ	4.15	0.97	มาก	4.35	0.88	มาก
2	รูปลักษณ์หนังสือเรียนมีขนาดสวยงามเหมาะสมสะดวกกับการพกพา	4.18	0.88	มาก	4.5	0.61	มากที่สุด
3	รูปลักษณ์คงมีสีสันที่สร้างความสนใจ มีการใช้สีที่เหมาะสมในแต่ละส่วน	4.25	0.82	มาก	4.42	0.61	มาก
4	การออกแบบจัดวางเนื้อหาและภาพประกอบคงมีสัดส่วนที่เหมาะสม สร้างความเข้าใจได้ง่ายขึ้น	4.21	0.81	มาก	3.92	0.49	มาก
5	ข้อความในหนังสือเรียนและคู่มือครู จัดวางเป็นระเบียบอ่านง่าย	4.15	0.79	มาก	4.42	0.49	มาก
6	กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนศิลปะศึกษาและคู่มือครูศิลปะศึกษา คงมีคุณภาพทนทานเหมาะกับลักษณะของหนังสือ	4.09	0.84	มาก	4.5	0.62	มากที่สุด
รวม		4.17		มาก	4.35		มาก

จากตารางที่ 21 พบว่า **ครูศิลปะศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหนังสือเรียน ในด้านรูปลักษณ์และการออกแบบ โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.17$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในเห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ 1 ปกของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคงมีสีสันที่ดึงดูดตา การจัดวางภาพและตัวอักษรโดดเด่นน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.15$) ข้อที่ 5 ข้อความในหนังสือเรียนและคู่มือครูจัดวางเป็นระเบียบอ่านง่าย ($\bar{X} = 4.15$) **นักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษา** โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.35$) หากพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อ 2,6, มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ดังข้อที่ 2 รูปลักษณ์หนังสือเรียนมีขนาดสวยงามเหมาะสม ($\bar{X} = 4.5$) ข้อที่ 6 กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนศิลปะศึกษาและคู่มือครูศิลปะศึกษา คงมีคุณภาพทนทาน เหมาะกับลักษณะของหนังสือ ($\bar{X} = 4.5$) ข้ออื่นมีความคิดเห็นด้วยมากดังนี้ ข้อที่ 3 รูปลักษณ์คงมีสีสันที่สร้างความสนใจ มีการใช้สีที่เหมาะสมในแต่ละส่วน ($\bar{X} = 4.42$)

ตารางที่ 22 ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทัศนคติเกี่ยวกับ
 แนวทางการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** จากครูผู้สอนศิลปศึกษาและนักวิชา
 การทางด้านศิลปศึกษา ในการพัฒนา**ด้านรูปเล่มและการนำเสนอ**

ข้อ	คำถาม	ครู			นักวิชาการ		
		X	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	X	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
7	ปกของคู่มือครูศิลปศึกษา ควรแตกต่างจากหนังสือเรียนศิลปศึกษา	4.03	0.77	มาก	4.57	0.83	มากที่สุด
8	รูปเล่มของคู่มือครูที่เหมาะสมควรเป็นขนาด A4 เพื่อความกะทัดรัด สะดวกในการอ่าน	3.90	0.84	มาก	4.5	0.70	มากที่สุด
9	สีของรูปเล่มหนังสือคู่มือครู ควรสวยงาม น่าสนใจ มีรสนิยมไม่ฉูดฉาดเกินไป	4.09	0.84	มาก	4.42	0.62	มาก
10	หัวเรื่องต่างๆในคู่มือครูจัดวางได้โดดเด่น เห็นชัดเจน	4.12	0.81	มาก	4.35	0.45	มาก
11	ข้อความและส่วนที่สำคัญมีการเน้นให้ชัดเจน	4.31	0.72	มาก	4.21	0.62	มาก
12	การจัดวางภาพในแต่ละหน้าของหนังสือคู่มือครู ควรจัดวางให้น่าสนใจ เหมาะสมกับพื้นที่ว่าง	4.31	0.72	มาก	4.28	0.50	มาก
รวม		4.12		มาก	4.38		มาก

จากตารางที่ 22 พบว่า **ครูศิลปศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** ในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.12$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็น เห็นด้วยมากทุกข้อ ดังข้อที่ ข้อที่ 7 ปกของคู่มือครูศิลปศึกษา ควรแตกต่างจากหนังสือเรียนศิลปศึกษา ($\bar{X} = 4.03$) ข้อที่ 8 รูปเล่มของคู่มือครูที่เหมาะสมควรเป็นขนาด A4 เพื่อความกะทัดรัด สะดวกในการอ่าน ($\bar{X} = 3.90$) ข้อที่ 11 ข้อความและส่วนที่สำคัญมีการเน้นให้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.31$) **นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา** มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา**คู่มือครูวิชาศิลปศึกษา** ในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ โดยรวมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.38$) หากพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด มี 2 ข้อด้วยกัน คือข้อที่ 7 ปกของคู่มือครูศิลปศึกษา ควรแตกต่างจากหนังสือเรียนศิลปศึกษา ($\bar{X} = 4.57$) ข้อที่ 8 รูปเล่มของคู่มือครูที่เหมาะสมควรเป็นขนาด A4 เพื่อความกะทัดรัด สะดวกในการอ่าน ($\bar{X} = 4.5$) ในข้ออื่นๆมีความคิดเห็นด้วยมาก ดังนี้ ข้อที่ 9 สีของรูปเล่มหนังสือคู่มือครู ควรสวยงาม น่าสนใจ มีรสนิยมไม่ฉูดฉาดเกินไป ($\bar{X} = 4.42$) และข้ออื่นๆตามลำดับ

ข.ความคิดเห็นเพิ่มเติม จากแบบสอบถามปลายเปิด

จากแบบสอบถามทั้งหมด 211 ฉบับ มีผู้แสดงความคิดเห็น 38 ฉบับ แยกเป็นความคิดเห็นที่มีต่อหนังสือเรียนศิลปศึกษา และที่มีต่อหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่

ตารางที่ 23 ความถี่ของความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ต้องการให้เป็น

ข้อ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม	ความถี่		
		ครู ศิลป ศึกษา	นัก วิชา การ	รวม
1	ตรงกับหลักสูตรและจุดประสงค์	1	4	5
2	แนะนำ,อธิบายกิจกรรมและการปฏิบัติกิจกรรมให้ละเอียดชัดเจน	6	2	8
3	ขนาดรูปเล่มมีความเหมาะสมกับการพกพา สีสันสะดุดตา	11	10	21
4	วัสดุหาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือราคาไม่แพงเกินไป	3	0	3
5	เนื้อหาควรส่งเสริมปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นไทย	1	0	1
6	เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน	9	8	17
7	ใช้กระดาษมีคุณภาพ ทนทาน ราคาถูก	4	1	5
8	มีการลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก มีความกระชับเข้าใจง่าย	2	5	7
9	สามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสม	7	4	11
10	เนื้อหาสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้ง่าย	5	2	7
11	ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	1	2	3
12	สอดคล้องกับการปฏิรูป	0	1	1
13	มีภาพประกอบที่ชัดเจน สวยงาม	3	3	6
14	มีแบบฝึกหัด เด็กสามารถอ่านแล้วปฏิบัติตามเองได้	1	3	4
15	เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง	1	1	2
16	ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ขนาดตัวอักษรมีความเหมาะสม	1	1	2
17	ปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ	1	0	1

จากตารางที่ 23 พบว่าครูศิลปศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาดังนี้ ครูศิลปศึกษาต้องการให้เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษามีความตรงกับหลักสูตรและจุดประสงค์ (ความถี่ = 1) เนื้อหาควรมีคำแนะนำคำอธิบายกิจกรรมรวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมให้ชัดเจน (ความถี่ = 6) ต้องการให้ขนาดรูปเล่มมีขนาดเหมาะสมกับการพกพา และสีสันสะดุดตา(ความถี่ = 11)

วัสดุที่แนะนำในหนังสือสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือราคาไม่แพงเกินไป (ความถี่ = 3) เนื้อหาของหนังสือควรส่งเสริมและปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นไทย (ความถี่ = 1) เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน (ความถี่ = 9) หนังสือใช้กระดาษที่มีคุณภาพ ทนทาน หนังสือมีราคาถูก (ความถี่ = 4) เนื้อหาหนังสือมีการลำดับจากง่ายไปยาก มีความกระชับเข้าใจง่าย (ความถี่ = 2) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสม (ความถี่ = 7) เนื้อหาสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้ง่าย (ความถี่ = 5) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (ความถี่ = 1) มีความสอดคล้องกับการปฏิรูป (ความถี่ = 0) หนังสือเรียนศิลปะศึกษาต้องมีภาพประกอบที่ชัดเจน สวยงาม (ความถี่ = 3) มีแบบฝึกหัด ที่เด็กสามารถอ่านแล้วปฏิบัติตามเองได้ (ความถี่ = 1) หนังสือยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง(ความถี่ = 1) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ขนาดตัวอักษรมีความเหมาะสมกับสายตา (ความถี่ = 1) เนื้อหาควรปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ (ความถี่ = 1)

ในส่วนของนักวิชาการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปะศึกษาดังนี้ นักวิชาการทางด้านศิลปะศึกษาต้องการให้เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปะศึกษามีความตรงกับหลักสูตรและจุดประสงค์ (ความถี่ = 4) เนื้อหาควรมีคำแนะนำคำอธิบายกิจกรรมรวมทั้งการปฏิบัติกิจกรรมให้ชัดเจน (ความถี่ = 2) ต้องการให้ขนาดรูปเล่มมีขนาดเหมาะสม และสีสันสะดุดตา(ความถี่ = 10) วัสดุที่แนะนำในหนังสือสามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น หรือราคาไม่แพงเกินไป (ความถี่ = 0) เนื้อหาของหนังสือควรส่งเสริมและปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นไทย (ความถี่ = 0) เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับวัย (ความถี่ = 8) หนังสือใช้กระดาษที่มีคุณภาพ ทนทาน หนังสือมีราคาถูก (ความถี่ = 1) เนื้อหาหนังสือมีการลำดับจากง่ายไปยาก มีความกระชับเข้าใจง่าย (ความถี่ = 5) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสม (ความถี่ = 4) เนื้อหาสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้ง่าย (ความถี่ = 2) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (ความถี่ = 2) มีความสอดคล้องกับการปฏิรูป (ความถี่ = 1) หนังสือเรียนศิลปะศึกษาต้องมีภาพประกอบที่ชัดเจน สวยงาม (ความถี่ = 3) มีแบบฝึกหัด ที่เด็กสามารถอ่านแล้วปฏิบัติตามเองได้ (ความถี่ = 3) หนังสือยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง(ความถี่ = 1) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ขนาดตัวอักษรมีความเหมาะสมกับสายตา (ความถี่ = 1) เนื้อหาควรปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ (ความถี่ = 1)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24 ความถี่ของความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาที่ต้องการให้เป็น

ข้อ	ความคิดเห็นเพิ่มเติม	ความถี่		
		ครู ศิลป ศึกษา	นัก วิชา การ	รวม
1	เนื้อหาตรงกับจุดประสงค์	1	1	2
2	แนะนำกิจกรรมให้เป็นขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา	18	7	25
3	มีหลากหลายกิจกรรมให้เลือก	2	0	2
4	กิจกรรมที่เสนอไว้เหมาะกับวัยผู้เรียน	2	1	3
5	มีตัวอย่างการสอน	2	1	3
6	มีบทสรุปย่อของบทเรียน	0	1	1
7	เสนอความรู้เพิ่มเติมและแหล่งค้นคว้า	3	2	5
8	มีความเหมาะสมกับท้องถิ่น	1	1	2
9	มีรูปแบบการประเมินผลที่ชัดเจน	12	5	17
10	ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สำหรับครูที่ไม่ได้จบสาขาศิลปศึกษา	2	2	4
11	มีคำอธิบายศัพท์เฉพาะทางศิลปะ	0	1	1
12	สอดคล้องกับการปฏิรูป	0	1	1
13	ให้มีจำนวนเพียงพอกับจำนวนผู้ใช้	2	0	2

จากตารางที่ 24 พบว่าครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาดังนี้ครูศิลปศึกษา ต้องการให้เนื้อหาหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษามีเนื้อหาตรงกับจุดประสงค์ (ความถี่ = 1) เนื้อหามีการแนะนำกิจกรรมให้เป็นขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา (ความถี่ = 18) และมีหลากหลายกิจกรรมให้เลือกสอน (ความถี่ = 2) กิจกรรมที่เสนอไว้ในหนังสือคู่มือ ควรเหมาะสมกับวัย (ความถี่ = 2) มีตัวอย่างการสอนให้ดู (ความถี่ = 2) มีบทสรุปย่อของบทเรียนให้ทราบคร่าวๆ (ความถี่ = 0) ได้เสนอความรู้เพิ่มเติมและแหล่งค้นคว้าความรู้ (ความถี่ = 3) เนื้อหามีความเหมาะสมกับท้องถิ่น (ความถี่ = 1) มีรูปแบบการประเมินผลที่ชัดเจน (ความถี่ = 12) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สำหรับครูที่ไม่ได้จบสาขาศิลปศึกษา เมื่อต้องมาสอนวิชาศิลปศึกษาอ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย (ความถี่ = 2) มีคำอธิบายศัพท์เฉพาะทางศิลปะ (ความถี่ = 0) มีความสอดคล้องกับการปฏิรูป (ความถี่ = 0) จัดให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการและจำนวนผู้ใช้ (ความถี่ = 2)

ในส่วนของนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาดังนี้ นักวิชาการต้องการให้เนื้อหาหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษามีเนื้อหาตรงกับจุดประสงค์ (ความถี่ = 1) เนื้อหามีการแนะนำกิจกรรมให้เป็นขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา (ความถี่ = 7)

และมีหลากหลายกิจกรรมให้เลือกสอน (ความถี่ = 0) กิจกรรมที่เสนอไว้ในหนังสือคู่มือ ควรเหมาะสมกับวัย (ความถี่ = 1) มีตัวอย่างการสอนให้ดู (ความถี่ = 1) มีบทสรุปย่อของบทเรียนให้ทราบคร่าวๆ (ความถี่ = 1) ได้เสนอความรู้เพิ่มเติมและแหล่งค้นคว้าความรู้ (ความถี่ = 2) เนื้อหา มีความเหมาะสมกับท้องถิ่น (ความถี่ = 1) มีรูปแบบการประเมินผลที่ชัดเจน (ความถี่ = 5) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สำหรับครูที่ไม่ได้จบสาขาศิลปศึกษา เมื่อต้องมาสอนวิชาศิลปศึกษาอ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย (ความถี่ = 2) มีคำอธิบายศัพท์เฉพาะทางศิลปะ (ความถี่ = 1) มีความสอดคล้องกับการปฏิรูป (ความถี่ = 1) จัดให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการและจำนวนผู้ใช้ (ความถี่ = 0)



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาจากครูศิลปศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทัศนะของครูศิลปศึกษา และนักวิชาการสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ที่มีต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา ในด้านโครงสร้างของหนังสือ คือ ด้านเนื้อหา กิจกรรม ภาพประกอบ ภาษาและการเขียน รูปเล่มและการ นำเสนอ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วารสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
2. ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ครูศิลปศึกษา และนักวิชาการสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 7 จากโรงเรียนทั้งหมด 2556 โรงเรียน มีจำนวนครูผู้สอน 29,722 คน นักวิชาการในสำนักงานการประถมศึกษา 370 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ใช้้นักวิชาการที่ทำงานทางด้านศิลปศึกษาในทุกอำเภอของเขตการศึกษา 7 จำนวน 85 อำเภอ เป็นจำนวน 85 คน มีประสบการณ์ ทางด้านการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศวิชาศิลปศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูศิลปศึกษา ใช้ครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) คือใช้วิธีจับฉลากรายชื่อโรงเรียนประถมศึกษา ในแต่ละอำเภอ อำเภอละ 2 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 170 โรงเรียน เป็นจำนวน 170 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมด 255 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดย

ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน แล้วจึงนำไปทดลองใช้ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อิทธิพล (α - Coefficient) ของ ครอนบราซ (Cronbach) (ประคอง กรรณสูตร, 2538) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.96 ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา และนักวิชาการเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน 60 ข้อ และความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครู เป็นแบบปลายเปิด (open - ended)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ส่งแบบสอบถามไป 255 ชุด ได้รับคืนมา 211 ชุด คิดเป็นร้อยละ 82%

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาแยกวิเคราะห์เป็นตอนๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครูศิลปศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็น เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษา จากครูศิลปศึกษาและนักวิชาการศิลปศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอเป็นความเรียง และเป็นตารางประกอบคำบรรยาย ในส่วนของความคิดเห็นเพิ่มเติม วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาจากครูศิลปศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7 ได้ข้อค้นพบดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครูศิลปศึกษาและนักวิชาการด้านศิลปศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 170 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 63 อายุครูส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.5 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 89 ส่วนใหญ่จบสาขาอื่นที่ไม่

ใช้สายศิลปะ หรือประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 54.7 รองลงมาจบสาขาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 37.0 ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนวิชาศิลปศึกษาระหว่าง 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.7

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีเกณฑ์ในการเลือกหนังสือเรียนศิลปศึกษาโดยเลือกตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด คิดเป็นร้อยละ 58.7 รองลงไปที่เลือกตามคุณภาพหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 50 โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนประกอบการเรียน คิดเป็นร้อยละ 62.8 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาประกอบการสอน คิดเป็นร้อยละ 63 รองลงมาคือ ใช้หนังสือแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะ คิดเป็นร้อยละ 45.7 และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เลือกใช้หนังสือของโรงพิมพ์คุรุสภา คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมาคือ ของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ คิดเป็นร้อยละ 41.3 ครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนประกอบการสอนเป็นบางชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมาคือใช้หนังสือประกอบการสอนทุกชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 23.9 ครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือคู่มือครูประกอบในการสอนบางชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน คิดเป็นร้อยละ 43.5 และครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาจากการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 52.2 ครูส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาในการใช้หนังสือคู่มือครู คิดเป็นร้อยละ 65.5 ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้แยกวิชาศิลปศึกษาออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย คิดเป็นร้อยละ 89.1 โดยแยกเป็น 2 รายวิชาคือ ศิลปะ กับดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 45.7

ในส่วนของนักวิชาการ จากการวิจัยพบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85.7 อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 57 นักวิชาการส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 78.6 รองลงมาคือปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 21.4 ส่วนใหญ่จบในสาขาอื่นที่ไม่ใช่สายศิลปะหรือประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 92.9 รองลงมาคือสาขาศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 11.1 นักวิชาการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ ในการนิเทศวิชาศิลปศึกษาระหว่าง 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาคือระหว่าง 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.4 เกณฑ์ในการเลือกใช้หนังสือเรียนนักวิชาการส่วนใหญ่ คิดว่าควรใช้ตามที่กระทรวง ศึกษาธิการกำหนด คิดเป็นร้อยละ 50 และพิจารณาตามคุณภาพของหนังสือ โดยอิงเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ คิดเป็นร้อยละ 50 เท่ากัน นักวิชาการส่วนใหญ่ ไม่ประสบปัญหาในการให้คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน คิดเป็นร้อยละ 92.9 นักวิชาการไม่ประสบปัญหาในการให้คำแนะนำในการใช้หนังสือคู่มือครู คิดเป็นร้อยละ 85.8 นักวิชาการส่วนใหญ่แนะนำให้ใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาประกอบการสอน คิดเป็นร้อยละ 57.1 รองลงไปที่ หนังสืออ่านประกอบ คิดเป็นร้อยละ 21.1 และหนังสือแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะ ร้อยละ 21.4 และนักวิชาการส่วนใหญ่ต้องการให้หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาแยกออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย คิดได้เป็นร้อยละ 85.8 โดยต้องการให้แยกเป็น 3 เล่มวิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาจากแบบสอบถามตามทัศนะของครูพบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา ในด้านเนื้อหาความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.03$) ในด้านกิจกรรมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.09$) ในด้านภาพประกอบ มีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.36$) ในด้านภาษาและการเขียนมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.31$) และในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ มีความคิดเห็นด้วยมาก($\bar{X}=4.17$)

สำหรับความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษา ในด้านเนื้อหา ครูมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.04$) ในด้านกิจกรรมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.14$) ในด้านภาพประกอบ มีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.16$) ในด้านภาษาและการเขียนมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.19$) และในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ มีความคิดเห็นด้วยมาก($\bar{X}=4.12$)

ในส่วนของนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา พบว่า ในด้านเนื้อหาความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.21$) ในด้านกิจกรรมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.48$) ในด้านภาพประกอบ มีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.27$) ในด้านภาษาและการเขียนมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.26$) และในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ มีความคิดเห็นด้วยมาก($\bar{X}=4.35$) สำหรับความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษา ในด้านเนื้อหา นักวิชาการ มีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.21$) ในด้านกิจกรรมมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.17$) ในด้านภาพประกอบมีความคิดเห็นด้วยมาก($\bar{X}=4.45$) ในด้านภาษาและการเขียนมีความคิดเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.44$) และในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ มีความคิดเห็นด้วยมาก($\bar{X}=4.38$)

เมื่อแยกพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้าน พบว่า

1.แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านเนื้อหา

1.1 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาในด้านเนื้อหามาก ($\bar{X}=4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดเท่ากัน 2 ข้อคือ ข้อ 3 เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.15$) และข้อ 6 เนื้อหาหนังสือเรียนควรสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้ ($\bar{X}=4.15$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ความคิดเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อ 5 เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความถูกต้องแม่นยำ กับหลักวิชาการทางศิลปศึกษา ที่มีเอกสารอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ($\bar{X}=3.71$) นักวิชาการมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา ในด้านเนื้อหามีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ในข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด 3 ข้อคือ ข้อ 1 เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลป

ศึกษา ($\bar{X} = 4.42$) ข้อ 2 เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน ($\bar{X} = 4.42$) และข้อ 6 เนื้อหาหนังสือเรียนควรสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้ ($\bar{X} = 4.42$) ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มี 2 ข้อด้วยกันคือ ข้อ 4 เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคควรมีความสัมพันธ์กับสภาพของสังคมในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.85$) และข้อ 5 เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปะศึกษาคควรมีความถูกต้องแม่นยำกับหลักวิชาการทางศิลปะศึกษา ที่มีเอกสารอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ($\bar{X} = 3.85$)

1.2 แนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปะศึกษาด้านเนื้อหา ครูศิลปะศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาในด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 10 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาคควรส่งเสริมความเป็นไทย ไม่ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.31$) ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 11 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาคควรมีค่าเฉลี่ยของคำถามสำคัญๆ ($\bar{X} = 3.56$) นักวิชาการมีความคิดเห็นด้วยมากต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปะศึกษา ในด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อ 8 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาคควรมีคำอธิบายชัดเจน สะดวกแก่การทำความเข้าใจ ($\bar{X} = 4.57$) ข้อที่มีเห็นความคิดเห็นด้วยมากและมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 11 เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปะศึกษาคควรมีค่าเฉลี่ยของคำถามสำคัญๆ ($\bar{X} = 3.64$)

2. แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาและคู่มือครูศิลปะศึกษาด้านกิจกรรม

2.1 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษา ครูศิลปะศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษามากในด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยเห็นด้วยมาก มี 2 ข้อด้วยกัน คือ ข้อ 4 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.21$) ข้อ 5 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.21$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 2 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 3.96$) นักวิชาการมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษามากในด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 4.48$) พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด มี 3 ข้อด้วยกันคือ ข้อ 1 กิจกรรมที่นำเสนอควรสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ใน บทเรียน ($\bar{X} = 4.57$) ข้อ 4 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.57$) ข้อ 6 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะและสามารถ ปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ($\bar{X} = 4.57$) ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมากค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 3 กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมให้เกิดสุนทรียภาพ ($\bar{X} = 4.21$)

2.2 แนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษามากในด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 4.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก คือ ข้อ 7 คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอนแก่ครูผู้สอน ($\bar{X} = 4.28$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 10 คู่มือครูควรเสนอแนะอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม และสามารถหาได้ง่าย ($\bar{X} = 3.96$) นักวิชาการมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษามากในด้านกิจกรรม ($\bar{X} = 4.17$) พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมาก คือ ข้อ 11 คู่มือครูควรนำเสนอกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากในบทเรียน ($\bar{X} = 4.42$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด มีด้วยกัน 2 ข้อ คือ ข้อ 9 คู่มือครูควรนำเสนอเทคนิคการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ($\bar{X} = 3.85$) และข้อ 10 คู่มือครูควรเสนอแนะอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม และสามารถหาได้ง่าย ($\bar{X} = 3.85$)

3. แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านภาพประกอบ

3.1 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษา พบว่าครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษามาก ในด้านภาพประกอบ ($\bar{X} = 4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมาก มี 2 ข้อด้วยกันคือ ข้อ 1 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีสีสันสวยงามดึงดูดความสนใจ ($\bar{X} = 4.43$) และข้อ 3 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.43$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด มี 2 ข้อด้วยกัน คือ ข้อ 4 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ($\bar{X} = 4.28$) และข้อ 5 ภาพประกอบควรมีความแปลกใหม่ ช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น ($\bar{X} = 4.28$) ส่วนนักวิชาการ พบว่ามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาในด้านภาพประกอบมาก ($\bar{X} = 4.27$) เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด และมีด้วยกัน 2 ข้อคือ ข้อ 1 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีสีสันสวยงามดึงดูดความสนใจ ($\bar{X} = 4.57$) ข้อ 6 ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครู ควรมีความคมชัดไม่พลาเลือน และขนาดเหมาะสมกับสายตา ($\bar{X} = 4.57$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 4 ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ($\bar{X} = 3.64$)

3.2 แนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษา พบว่าครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษามากในด้านภาพประกอบ ($\bar{X} = 4.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก คือ ข้อ 8 ภาพประกอบควรมีหลายเทคนิค เพื่อทำให้น่าสนใจและเกิดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.25$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ

11 ภาพประกอบที่ใช้ในการอธิบายในคู่มือครู ไม่ควรมีรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป ($\bar{X} = 3.96$) ส่วนนักวิชาการ พบว่ามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษามากในด้านภาพประกอบ ($\bar{X} = 4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีด้วยกัน 2 ข้อคือ ข้อ 9 ภาพประกอบในคู่มือครู ควรมีการเน้นรูปที่แสดงกิจกรรมให้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.57$) ข้อ 11 ภาพประกอบที่ใช้ในการอธิบายในคู่มือครู ไม่ควรมีรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป ($\bar{X} = 4.57$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 8 ภาพประกอบควรมีหลายเทคนิค เพื่อทำให้น่าสนใจและเกิดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.21$)

4.แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านภาษาและการ

เขียน

4.1 แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาด้านภาษาและการเขียน พบว่าครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษามากในด้านภาษาและการเขียน ($\bar{X} = 4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมากคือ ข้อที่ 2 การสะกดควรถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ($\bar{X} = 4.46$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 6 การเขียนประโยคต่างๆในแต่ละย่อหน้า ควรเรียงตามลำดับเรื่องราว เพื่อความไม่สับสน ($\bar{X} = 4.15$) นักวิชาการด้านศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษามากในด้านภาษาและการเขียน ($\bar{X} = 4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 6 การเขียนประโยคต่างๆในแต่ละย่อหน้าควรเรียงตามลำดับเรื่องราว เพื่อความไม่สับสน ($\bar{X} = 4.64$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 4 การใช้ภาษาควรอ่านแล้วเข้าใจง่าย ($\bar{X} = 3.92$)

4.2 แนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษาด้านภาษาและการเขียน พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษามากในด้านภาษาและการเขียน ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยเห็นด้วยมากที่สุดคือ ข้อ 11 ควรใช้คำรูปธรรมแทนคำนามธรรม ($\bar{X} = 4.31$) และข้อที่มีความคิดเห็นเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 10 กรณีที่ไม่มีคำไทยบัญญัติควรใช้ทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ ($\bar{X} = 4.06$) นักวิชาการด้านศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษามากในด้านภาษาและการเขียน ($\bar{X} = 4.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดคือ ข้อ 12 การใช้ประโยคในแต่ละย่อหน้าควรมีเอกภาพในการนำเสนอ ($\bar{X} = 4.71$) และข้อที่มีความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 9 ควรใช้คำที่บัญญัติไว้แล้ว หลีกเลี่ยงการตั้งศัพท์ใหม่ ถ้าเป็นศัพท์ทางวิชาการควรมีคำอธิบาย ($\bar{X} = 4.21$)

5.แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านรูปเล่มและการนำเสนอ

5.1แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาด้านรูปเล่มและการนำเสนอ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษามากในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ ($\bar{x}=4.17$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมาก คือ ข้อ 3 รูปเล่มควรมีสีสันที่สร้างความสนใจ มีการใช้สีที่เหมาะสมในแต่ละส่วน ($\bar{X}=4.25$) และข้อที่ความคิดเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 6 กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาควรมีคุณภาพเหมาะสมกับลักษณะของหนังสือ ($\bar{X}=4.09$) นักวิชาการด้านศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษามากในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ ($\bar{X}=4.35$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด มี 2 ข้อด้วยกัน คือ ข้อ 2 รูปเล่มหนังสือเรียนมีขนาดสวยงามเหมาะสมกับการพกพา ($\bar{X}=4.5$) และข้อ 6 กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาควรมีคุณภาพทนทานเหมาะสมกับลักษณะของหนังสือ ($\bar{X}=4.5$) ส่วนข้อที่ความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 4 การออกแบบจัดวางเนื้อหาและภาพประกอบควรมีสัดส่วนที่เหมาะสม สร้างความเข้าใจได้ง่ายขึ้น ($\bar{X}=3.92$)

5.2 แนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษาด้านรูปเล่มและการนำเสนอ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูศิลปศึกษามากในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ ($\bar{X}=4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมาก มี 2 ข้อด้วยกัน คือ ข้อ 11 ข้อความและส่วนที่สำคัญมีการเน้นให้ชัดเจน ($\bar{X}=4.31$) ข้อ 12 การจัดวางภาพในแต่ละหน้าของหนังสือคู่มือครู ควรจัดวางให้น่าสนใจ เหมาะสมกับพื้นที่ว่าง ($\bar{X}=4.31$) ข้อที่ความคิดเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 8 รูปเล่มของคู่มือครูที่เหมาะสมควรเป็นขนาด A4 เพื่อความกะทัดรัด สะดวกในการอ่าน ($\bar{X}=3.90$) และในส่วนของนักวิชาการมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาคู่มือครูวิชาศิลปศึกษามาก ในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ ($\bar{X}=4.38$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อ 7 ปกของคู่มือครูศิลปศึกษา ควรแตกต่างจากหนังสือเรียนศิลปศึกษา ($\bar{X}=4.57$) และข้อที่ความคิดเห็นด้วยเห็นด้วยมาก และมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ ข้อ 11 ข้อความและส่วนที่สำคัญมีการเน้นให้ชัดเจน ($\bar{X}=4.21$)

ความคิดเห็นเพิ่มเติม จากแบบสอบถามปลายเปิด ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้ขนาดและรูปเล่มของหนังสือเรียนศิลปศึกษา ควรมีขนาดที่เหมาะสม และมีสีสันสะดุดตา (ความถี่ = 11) รองลงมาคือ เนื้อหาวิชาควรมีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของนักเรียน(ความถี่ = 9) และแสดงความคิดเห็นน้อยสุด ในเรื่อง การปรับให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ (ความถี่ = 1) เนื้อหาควรส่งเสริมและปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นไทย(ความถี่ = 1) หนังสือเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้าง

สรรค์ (ความถี่ = 1) ควรมีแบบฝึกหัดที่เด็กอ่านแล้วปฏิบัติตามได้ (ความถี่ = 1) ตามลำดับ และในส่วนของคุณมือครู ครูศิลปศึกษาต้องการให้หนังสือคู่มือครูแนะนำกิจกรรมให้เป็นขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา (ความถี่ = 18) และแสดงความคิดเห็นน้อยสุดในเรื่องของ หนังสือคู่มือครู เนื้อหาควรตรงกับจุดประสงค์ (ความถี่ = 1)

นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้ ขนาดและรูปเล่มของหนังสือเรียนศิลปศึกษา ควรมีขนาดที่เหมาะสมกับการพกพา และมีสีสันสะดุดตา (ความถี่ = 10) รองลงมาคือ เนื้อหาวิชาควรมีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน(ความถี่ = 8) และแสดงความคิดเห็นน้อยสุด ในเรื่อง หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรใช้กระดาษที่มีคุณภาพ ทนทาน ราคาถูก (ความถี่ = 1) หนังสือเรียน ควรสอดคล้องกับการปฏิรูป (ความถี่ = 1) หนังสือเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (ความถี่ = 1) ควรมีแบบฝึกหัดที่เด็กอ่านแล้วปฏิบัติตามได้ (ความถี่ = 1) ตามลำดับ และในส่วนของคุณมือครู นักวิชาการทางด้านศิลปศึกษาต้องการให้หนังสือคู่มือครูแนะนำกิจกรรมให้เป็นขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา (ความถี่ = 7) รองลงมาคือหนังสือคู่มือครูควรมีการเสนอรูปแบบการประเมินผลที่ชัดเจน แก่ครู (ความถี่ = 5) และแสดงความคิดเห็นน้อยสุดในเรื่องของ หนังสือคู่มือครู เนื้อหาควรตรงกับจุดประสงค์ (ความถี่ = 1) หนังสือคู่มือครูควรมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะทางศิลปะ (ความถี่ = 1)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนี้ สามารถพิจารณาถึงรายละเอียดได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา จากจำนวน 170 คน เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 41 – 45 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จบสาขาศิลปศึกษาเป็นเพียงส่วนน้อย ส่วนมากจบสาขาอื่นๆ มีประสบการณ์การสอนสอนศิลปศึกษาระหว่าง 1 – 5 ปี จัดได้ว่าครูศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษาที่ 7 ยังมีประสบการณ์การสอนวิชาศิลปศึกษาน้อย พินนัว (Pinneau:1998) ได้กล่าวว่า ในปีแรกๆของการสอนศิลปศึกษา ครูผู้สอนอาจจะประสบปัญหาในการสอนบ้าง หากมีการสอนและแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง จะทำให้การสอนศิลปศึกษาของครูผู้สอนพัฒนาขึ้นได้ ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกใช้นักเรียน ศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่เลือกใช้นักเรียนศิลปศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด นับว่าเป็นการสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร ที่เลือกใช้นักเรียนศิลปศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด รองลงไปคือเลือกตามคุณภาพหนังสือ ซึ่งพิจารณาได้จากเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และคำอธิบายรายวิชา ภาพประกอบเนื้อหา การอธิบายคำศัพท์เฉพาะทางวิชาการที่มีความชัดเจน (อเนก รัตนปิยาภรณ์ :2531) มีกิจกรรมที่หลากหลายและแนะนำกลวิธีในการสอน (Callahan and Clark :1988)

เมื่อพิจารณาประเภทของหนังสือที่ครูเลือกใช้พบว่าส่วนใหญ่เลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา ประกอบการสอน และใช้หนังสือของโรงพิมพ์ครูสภา และจากปัญหาหนังสือเรียนมีไม่เพียงพอกับความ ต้องการ จึงเกิดปัญหาการขาดแคลนหนังสือเรียนขึ้น ครูจึงต้องเลือกใช้จากสำนักพิมพ์เอกชนมากขึ้น และนอกจากความต้องการแล้ว สำนักพิมพ์เอกชนเองนั้น ได้ผลิตหนังสือเรียนที่มีการออกแบบ รวมทั้งมีการจัดองค์ประกอบเรียนได้อย่างน่าสนใจ สำนักพิมพ์ที่ครูศิลปศึกษาเลือกใช้รองลงมาจากโรงพิมพ์ครูสภาคือ สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ ระดับการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา ประกอบการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ใช้เป็นบางชั่วโมง จากการศึกษาของลัมเพล่า (Lampela:1994) พบว่าเนื้อหาของหนังสือเรียนนั้นมีบทบาทสำคัญสำหรับครูศิลปศึกษา ซึ่งครูจะได้อใช้เป็นแนวทางในการคัดเลือกเนื้อหากิจกรรมในการสอน โดยครูจะเป็นผู้คัดเลือกเนื้อหา แสดงให้เห็นว่า ครูศิลปศึกษาในเขตการศึกษาที่ 7 ยังไม่มีความชำนาญเพียงพอในการสอนศิลปศึกษา ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากประสบการณ์ในการสอนยังมีน้อย และจบในสาขาอื่น

เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาในการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา ครูว่าครึ่งประสบปัญหาซึ่งปัญหาที่พบ คือครูส่วนใหญ่จบสาขาอื่น ซึ่งยากที่จะทำความเข้าใจเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ซึ่งจะใช้ครูที่จบสาขาอื่นมาทำการสอนศิลปศึกษา ควรที่จะมีการอบรมให้ความรู้ อย่างสม่ำเสมอ หรือให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาในการสอน ซึ่งจะสามารถพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พินneau (Pinneau :1998) ในการสอนศิลปศึกษานั้นมีปัญหาอย่างหลากหลาย จึงควรที่จะมีผู้ให้คำปรึกษา เพื่อให้การสอนพัฒนาได้ดี อีกทั้งหนังสือเรียนยังมีจำนวนไม่เพียงพอ กับจำนวนนักเรียน จึงไม่สามารถทำให้การสอนเป็นไปอย่างราบรื่นและไปในทิศทางเดียวกันได้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของเด็กที่มีหนังสือเรียนสูงกว่าเด็กที่ไม่มีหนังสือเรียน (กมล:2513) สำหรับหนังสือคู่มือครูนั้น ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาในการใช้ นอกจากนี้การที่รวมวิชาศิลปศึกษาไว้เล่มเดียวกับกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยนั้น ครูส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยโดยส่วนใหญ่ ต้องการให้แยกออก เพื่อความสะดวกในการใช้งานและลักษณะเฉพาะของรายวิชา ซึ่งบางโรงเรียนที่มีครูศิลปปะเพียงพอ ได้แยกกันสอนในแต่ละรายวิชาของกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ทำให้หนังสือซ้ำรวดเร็ว โดยส่วนใหญ่ต้องการให้แยกเป็น 2 รายวิชาคือ ศิลปะ กับ ดนตรีและนาฏศิลป์

ด้านนักวิชาทางศิลปศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จากจำนวน 85 คน เป็นชาย 56 คน อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41 – 45 ปี วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ปริญญาตรี รองลงไปคือปริญญาโท ส่วนใหญ่จบสาขาอื่น จบสาขาศิลปศึกษาเพียงส่วนน้อย มีประสบการณ์ในการนิเทศ 1 – 5 ปี

ในการให้คำแนะนำในการเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษา นักวิชาการให้คำแนะนำว่า ควรเลือกตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ครูศิลปศึกษาใช้ และต้องพิจารณาคุณภาพหนังสือประกอบกันโดยอิงจากเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ นักวิชาการไม่ประสบปัญหาในการให้คำแนะนำในการเลือกใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา นับ

ว่าเป็นการดี หากนักวิชาการซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำแก่ครู ประสบปัญหาเองแล้ว การพัฒนาในรายวิชานี้คงจะเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง นักวิชาการแนะนำให้ใช้หนังสือเรียนประกอบการสอน เพราะจะมีแนวการสอน แนวการจัดกิจกรรมให้แก่ครูได้เลือกนำมาใช้ อีกทั้งยังแนะนำให้ใช้หนังสืออ่านประกอบเพิ่มอีกด้วย เพื่อเป็นแหล่งเสริมความรู้อีกทางหนึ่ง เพราะครูส่วนใหญ่ไม่ได้จบทางสาขาศิลปศึกษา และแนะนำให้ใช้หนังสือแบบฝึกเสริมทักษะเพิ่มด้วย เพื่อให้เกิดความชำนาญ

โดยส่วนใหญ่ นักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกับครูศิลปศึกษาที่ต้องการให้แยกรายวิชาศิลปศึกษาออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งต้องการให้แยกเป็น 3 เล่มรายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์

ตอนที่ 2

ทักษะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา จากครูศิลปศึกษาและนักวิชาการทางด้านศิลปศึกษา

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านเนื้อหา

จากทักษะของครูศิลปศึกษาพบว่า สำหรับหนังสือเรียนศิลปศึกษา ครูต้องการให้เนื้อหาของหนังสือเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld) ได้เน้นความสำคัญของกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะ ว่ามีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก (กรมฝึกหัดครู:2516) ศิลปะสำหรับเด็กในชั้นประถมศึกษา นั้น ควรจะทำให้เกิดความสนใจในเรื่องของความงามอยู่เสมอ เปิดโอกาสให้มีโอกาสในการเลือกอย่างอิสระ ซึ่งจะทำให้เด็กมีความสุข มีความพอใจ เกิดความนับถือตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้แล้วครูยังมีความคิดเห็นว่าหนังสือเรียนควรสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้ เนื่องจากสภาพความแตกต่างของภูมิภาค ประเทศ ครูผู้สอนต้องใช้วิจารณญาณในการปรับการสอนให้เข้ากับท้องถิ่นของตนเอง เลือกเนื้อหาที่เหมาะสมมาสอน เนื้อหาควรมีความเป็นสากล มีมาตรฐานกลาง เพื่อที่จะปรับให้เข้ากับท้องถิ่นต่างๆได้อย่างเหมาะสมเนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษา ควรส่งเสริมความเป็นไทย ไม่ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่มนี้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดว่าเนื้อหาเพิ่มเติมหรือขยายความจากหนังสือเรียน ต้องไม่ขัดต่อความ มั่นคง ความสงบเรียบร้อยของชาติ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ซึ่งเป็นข้อที่ควรพิจารณาสำหรับสำนักพิมพ์ของเอกชน หากต้องการผลิตคู่มือครูวิชาศิลปะ ที่ควรทำให้ถูกระเบียบ อีกทั้งยังตรงกับความต้องการของครูผู้สอนอีกด้วย

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยว่า เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน เพราะเด็กแต่ละวัยมีพัฒนาการแตกต่างกัน ไม่สามารถใช้หนังสือเหมือนกันได้ จึงควรได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม หากเด็กได้ใช้หนังสือที่มีความเหมาะสมเด็กจะได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีตามที่ควรได้รับ

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษา ควรมีคำอธิบายที่ชัดเจน สะดวกแก่การทำความเข้าใจ เพราะหนังสือคู่มือครูเป็นหนังสือที่ให้แนวทางและเสนอแหล่งความรู้แก่ครู (ปรีชา:2539, โกชัย:2521) ข้อค้นพบที่ผ่านมา พบว่าครูส่วนใหญ่จบในสาขาอื่น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ควรสร้างคู่มือครูที่อ่านง่าย สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย เนื้อหาละเอียดเป็นไปตามขั้นตอน สำหรับผู้ที่ไม่ได้จบสาขาศิลปะใช้เป็นแนวทางในการสอนวิชาศิลปศึกษา

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านกิจกรรม

จากทัศนะของครูศิลปศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาในด้านกิจกรรมนั้น กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้ ซึ่งกิจกรรมที่ดีนั้นเนื้อหาและกิจกรรมสามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียศาสตร์ (โกวิทประवालพุกษ์ : 2535) สกีมาเซอร์(Schirmacherr:1993 อ้างในไพโรจน์ :2540) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกกิจกรรมศิลปะที่ควรนำมาสอนเด็กไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้แสดงออกตามความสามารถเฉพาะบุคคล
2. กระบวนการในการปฏิบัติกิจกรรม ต้องช่วยส่งเสริมให้เกิดทักษะการฝึกปฏิบัติ และส่งเสริมในด้านความงามที่สมดุลกัน
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์
4. ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาค้นคว้าและทดลอง
5. ช่วยกระตุ้นความสนใจและความอยากรู้อยากเห็น
6. เหมาะสมกับพัฒนาการและความสามารถของนักเรียน
7. แนะนำแนวทางให้นักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

สำหรับคู่มือครู ควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอนแก่ครูผู้สอนมีค่าสูงกว่าข้ออื่น แสดงว่าครูผู้สอนไม่ได้ชำนาญในทุกกิจกรรม ฉะนั้นในการปฏิบัติกิจกรรมที่ค่อนข้างยากหรือหลายขั้นตอน จึงควรมีการอธิบายให้ละเอียดชัดเจน เพื่อที่ครูจะได้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วนำไปสอนแก่เด็กอีกทอดหนึ่งและคู่มือครูควรเสนอแนะอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม และสามารถหาได้ง่าย

ในด้านนักวิชาการพบว่า ทัศนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษา ในด้านกิจกรรม กิจกรรมเสนอในบทเรียนควรนำเสนอควรสอดคล้องกับเนื้อหาและจุด

ประสงค์ในบทเรียน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะและสามารถปรับตัวให้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งหัวใจของการเรียนรู้ในวิชาศิลปะศึกษานั้นคือกิจกรรมศิลปะ เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดการสังสรรค์ทักษะและประสบการณ์ เกี่ยวกับเทคนิควิธีการในการปฏิบัติกิจกรรม และส่งเสริมให้เกิดสนิยมเกี่ยวกับความงามได้เป็นอย่างดี ในคู่มือครูควรนำเสนอกิจกรรมที่มีความหลากหลายนอกเหนือไปจากในบทเรียน รูปแบบของเนื้อหาและกรรมวิธีในการปฏิบัติต้องมีความท้าทาย ในการเลือกกิจกรรมศิลปะ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา หลักทางด้านจิตวิทยา วุฒิภาวะ วัย และความพร้อมในด้านต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งลักษณะของกิจกรรมต้องแสดงถึงความยากง่ายของกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ จากการฝึกทักษะการปฏิบัติกิจกรรม โดยเฉพาะผลของการแสดงออกในรูปแบบของผลงาน (product) และรูปแบบของการสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกที่ดีต่อไป (วิรุณ ตั้งเจริญ:2539)

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านภาพประกอบ

ด้านภาพประกอบนี้ครูศิลปศึกษาค่อนข้างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากในการพัฒนา ครูศิลปศึกษาเห็นว่าภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีสีสันสวยงามน่าสนใจ และสอดคล้องกับวัยผู้เรียน ภาพประกอบก็มียีสันสวยงามจะสร้างความสนใจให้แก่เด็ก ภาพประกอบในหนังสือมีส่วนสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้แก่เด็กได้ (Anderson, 1998) ภาพประกอบช่วยสร้างความเข้าใจให้ง่ายและรวดเร็วขึ้น เด็กสามารถเห็นภาพได้อย่างเป็นรูปธรรม ใช่ว่ามีแต่วิชาศิลปะวิชาเดียว ในด้านวิชาอื่นๆ ก็ใช้ภาพประกอบ ประกอบในหนังสือเรียนและช่วยในการสอนแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ ดังเช่นในโรงเรียน Wood Hole รัฐแมสซาชูเซต ได้นำภาพประกอบมามีส่วนร่วมในกระบวนการสอน โดยให้นักเรียนฝึกวาดภาพประกอบจากพืชหรือสัตว์ที่มีในท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะเกิดการเรียนรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์แล้ว ยังทำให้เด็กได้ฝึกการรับรู้จากเห็นและฝึกการวาดภาพไปพร้อมๆ กันด้วย (Gainer and Julia : 1986) เออร์รี่ (Early:1991) กล่าวว่าภาพประกอบที่มีความสวยงาม จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการศึกษาและช่วยพัฒนาการทางด้านการเรียนการสอนได้ และภาพที่นำมาใช้ควรสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน ภาพประกอบในคู่มือครูควรมีหลายเทคนิค เพื่อทำให้น่าสนใจและเกิดการเรียนรู้

ในส่วนของนักวิชาการมีความคิดเห็นว่า ภาพประกอบในหนังสือเรียนควรมีสีสันสวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับครูผู้สอน ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครูควรมีความคมชัด และขนาดเหมาะสมกับสายตา ภาพประกอบควรมีความชัดเจน สามารถมองเห็นรายละเอียดของภาพตามที่ต้องการเห็นได้ ภาพประกอบนั้นต้องมีคุณค่าต่อตัวอักษร คือช่วยเสริมแต่งให้หนังสือเป็นที่น่าพอใจ

ใจสำหรับผู้อ่าน ผู้พบเห็น ภาพย่อมช่วยในการแปลความหมายหรือสร้างความเข้าใจได้มาก (บันลือ :2536) ภาพประกอบในคู่มือครู ควรมีการเน้นรูปที่แสดงกิจกรรมให้ชัดเจน นักวิชาการค่อนข้างเห็น ความสำคัญของภาพประกอบในหนังสือคู่มือครู เพราะภาพที่ชัดเจนจะช่วยให้เข้าใจได้โดยง่าย และ ภาพไม่ควรมีรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป ต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหา เพราะวิชาศิลปะศึกษาเน้น การเรียนรู้ด้วยการเห็นโดยใช้ภาพประกอบเป็นสื่อ หรือ Picture Story ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความชื่น ชม (เสรี:2540)

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาและคู่มือครูศิลปะศึกษาด้านภาษาและการเขียน

จากทัศนะของครูศิลปะศึกษาที่มีต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาและ หนังสือคู่มือครูในด้านภาษาและการเขียนนั้น พบว่าครูศิลปะศึกษาให้ความสำคัญกับหนังสือเรียนใน เรื่องของ การสะกดควรถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ มากที่สุด เพราะหนังสือเรียนเป็นหนังสือเชิงวิชา การ เนื้อหาต้องมีความถูกต้องตามข้อเท็จจริง จึงควรใช้ภาษาที่เป็นทางการ ถูกหลักไวยากรณ์ การ สะกด การันต์ ให้ยึดหลักพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (สุโขทัยธรรมมาธิราช:2527) ซึ่งหลักการ เหล่านี้มีบทบาทในการช่วยสนับสนุนให้มีรูปแบบการเขียนและอธิบายที่มีความชัดเจนขึ้น คู่มือครู ศิลปะศึกษานั้นครูศิลปะศึกษามีความเห็นว่าควรใช้คำรูปธรรมแทนค่านามธรรมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสื่อความหมายให้ชัดเจนผู้อ่านเกิดความเข้าใจ ส่วนข้อความที่กล่าวว่าการนี้ไม่มีคำไทย บัญญัติ ควรใช้ทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แสดงว่าครูมีความเข้าใจการใช้คำศัพท์ ภาษาต่างประเทศและเห็นด้วยกับการใช้ทับศัพท์ เพราะกรณีที่จะบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่นั้นเป็นเรื่อง ยุ่งยากและบางครั้งศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาใหม่ไม่ได้สร้างความเข้าใจได้ดีกว่าการใช้ทับศัพท์ ซึ่งการใช้ ภาษาที่ง่ายและสะดวกต่อการเรียนรู้จะช่วยส่งผลให้นักเรียนเกิดการยอมรับที่จะเรียนรู้ต่อไป (Unesco:1984)

นักวิชาการมีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปะศึกษาและหนังสือ คู่มือครูในด้านภาษาและการเขียน พบว่า ในหนังสือเรียนการเขียนประโยคต่างๆในแต่ละย่อหน้าควร เรียงลำดับเรื่องราว เพื่อความไม่สับสน ในการเขียนแต่ละย่อหน้านั้น ภายในย่อหน้านั้นๆต้องเล่า เรื่องราวอย่างเป็นลำดับ ไม่วกไปวนมา จะทำให้ผู้อ่านเกิดความสับสน สำหรับคู่มือครูพบว่า การ ใช้ประโยคในแต่ละย่อหน้าควรมีเอกภาพ ในการนำเสนอ มีค่าสูงสุด แสดงว่านักวิชาการเห็นว่าการ นำเสนอแต่ละย่อหน้าควรมีความเป็นเอกภาพมาก ไม่ควรเล่าเรื่องนั้นที่เรื่องโน้นที เพราะจะทำให้สับสน เข้าใจยาก ไม่ต้องใช้คำเกินความจำเป็น เพราะจะทำให้ผู้อ่านเบื่อได้ ปรีชา ช่างขวัญยืน (2539) กล่าวว่า ในการเขียนประโยค ต้องมีความชัดเจน บอกแง่มุมต่างๆ ทางความคิดอย่างถูกต้อง มีความยาวพอที่จะอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดปลีกย่อยของความคิด การเขียนประโยคต้องรัดกุม หมายถึงการใช้ถ้อยคำน้อยแต่สื่อความหมายได้มาก

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษาด้านรูปเล่มและการนำเสนอ

เสนอ

จากผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนศิลปศึกษาและหนังสือคู่มือครูในด้านรูปเล่มและการนำเสนอ พบว่า รูปเล่มของหนังสือเรียนนั้นควรมีสีสันที่สร้างความสนใจ มีการใช้สีที่เหมาะสมในแต่ละส่วน สำหรับหนังสือคู่มือครูพบว่า ข้อความและส่วนสำคัญควรมีการเน้นให้ชัดเจนมีค่าสูงสุด แสดงว่าครูศิลปศึกษาต้องให้ความสำคัญและส่วนสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น หัวเรื่อง(Headline) ตัวเน้น (Emphasis) ฯ เด่นชัดออกมาจากส่วนเนื้อหา (Text or body) (ไพโรจน์:2540) และการจัดภาพในแต่ละหน้าของหนังสือคู่มือครูควรจัดวางให้น่าสนใจ เหมาะสมกับพื้นที่ว่างสูงสุดเช่นกัน แสดงว่าครูต้องการให้ภาพประกอบในคู่มือครูไม่เบียดเสียดหรือน้อยเกินไปตามความจำเป็น ควรมีการจัดวางให้เหมาะสมสวยงาม ซึ่งจินตนา ไบกาชุยี่ (2534) กล่าวว่า การจัดหน้า หมายถึงการออกแบบจัดวางตัวอักษรในส่วนของเนื้อหา และรูปภาพลงบนกระดาษ ให้นำอ่าน มีความโปร่งไม่หนาทึบด้วยตัวอักษรหรือรูปภาพอย่างใดอย่างหนึ่งจนเกินไป ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือรูปเล่มของหนังสือคู่มือครูที่เหมาะสม ควรมีขนาด A4 เพื่อความกะทัดรัด สะดวกในการอ่าน แสดงว่าครูศิลปศึกษาไม่ได้ให้ความสำคัญกับขนาดของหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษามากนัก แต่ให้ความสำคัญของเนื้อหาภายใน และภาพที่ชัดเจนเพื่อการทำความเข้าใจมากกว่า จากการศึกษางานของเสรี ชิวคำ (2540) พบว่า สำนักพิมพ์ส่วนใหญ่จะกำหนดขนาดรูปเล่มหนังสือตามขนาดของกระดาษมาตรฐาน คือ A4 เพราะสะดวกต่อการพิมพ์ และเหมาะกับแท่นพิมพ์มาตรฐาน

นักวิชาการ ให้ทัศนะหรือความคิดเห็นในด้านรูปเล่มและการนำเสนอว่า รูปเล่มหนังสือเรียนควรมีขนาดที่เหมาะสม และกระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนและคู่มือครูศิลปศึกษา ควรมีคุณภาพเหมาะสมกับลักษณะของหนังสือเหมาะสมกับลักษณะรายวิชา นักวิชาการเห็นว่า กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีคุณภาพ ซึ่งจากการศึกษาของเสรี ชิวคำ(2540)พบว่าส่วนใหญ่สำนักพิมพ์ใช้กระดาษปรู๊ฟ ซึ่งมีราคาต่ำ ไม่คงทน อายุการใช้งานประมาณ 1 เทอม เพราะหากใช้กระดาษที่มีคุณภาพสูงกว่า ราคา ก็จะปรับตามไปด้วย จะส่งผลต่อผู้ใช้ซึ่งก็คือนักเรียนพอสมควร บันลือ พุกชะวัน (2531) กล่าวว่า หนังสือเรียนของไทยเรานั้นยังไม่ได้มาตรฐานตามที่ควรจะเป็น ไม่ว่าจะเป็นด้านการออกแบบจัดวาง การออกแบบรูปเล่ม การพิมพ์ภาพประกอบ ซึ่งแตกต่างกับหนังสือเรียนในต่างประเทศเป็นอย่างมาก สำหรับคู่มือครูศิลปศึกษา ปกของคู่มือครูศิลปศึกษาควรมีความแตกต่างจากหนังสือเรียนศิลปศึกษา ปกนับเป็นส่วนแรกในการดึงดูดสายตาผู้ที่สนใจ ปกควรมีความทันสมัย ออกแบบจัดวาง เว้นที่ว่างระยะห่างสวยงาม (จินตนา:2534 ,สมศักดิ์:2523) หากเป็นปกแข็งจะมีความคงทนกว่าปกอ่อน

ความคิดเห็นเพิ่มเติมจากแบบสอบถามปลายเปิดมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1.หนังสือเรียนศิลปะศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปะศึกษาและนักวิชาการทางศิลปะศึกษา ต้องการให้ขนาดรูปเล่มมีความเหมาะสม มีสีสันสะดุดตามากที่สุด ซึ่งกล่าวได้ว่าปกหนังสือเป็นส่วนแรกที่จะดึงดูดความสนใจผู้อ่าน และการใช้สีสันสามารถกระตุ้นความสนใจของเด็กได้ เพราะสีเป็นองค์ประกอบที่สามารถก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆได้ การใช้สีเพื่อสร้างจุดเด่นจะต้องคำนึงถึงความสดในและความอ่อนแก่ของพื้นภาพด้วย (สุชาติ:2538) รองลงมาคือ เนื้อหาควรเหมาะสมกับวัย เป็นข้อที่ควรพิจารณาอย่างมาก เพราะหากให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมที่ยากหรือง่ายเกินไปเด็กจะหมดสมาธิในการปฏิบัติกิจกรรมได้โดยง่าย ถ้ากิจกรรมนั้นยากเกินไป เด็กจะไม่อยากทำ เพราะรู้สึกว่าตนทำไม่ได้ หรือทำได้ไม่ดี เด็กจะไม่พอใจ และถ้ากิจกรรมนั้นง่ายเกินไป เด็กก็จะรู้สึกว่าง่ายจ้งเลย ไม่มีความท้าทาย ในการปฏิบัติกิจกรรม เด็กก็จะเบื่อหน่ายได้ นอกจากนี้แล้วครูและนักวิชาการยังอยากให้กิจกรรมการเรียนศิลปะสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสม เด็กสามารถนำศิลปะไปมีส่วนร่วมในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เรียนไปไม่สูญเปล่าสามารถนำไปใช้ได้จริง หรือนำกิจกรรมศิลปะที่เรียนไปพัฒนาให้เกิดเป็นอาชีพเลี้ยงตัวเองได้

2.หนังสือคู่มือ ครูศิลปะศึกษาและนักวิชาการทางศิลปะศึกษาแสดงความคิดเห็นว่าการแนะนำกิจกรรมควรอธิบาย ให้เป็นขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหามากที่สุดเพราะศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่เป็นเรื่องของการปฏิบัติกิจกรรม ฉะนั้นในหนังสือคู่มือครูซึ่งเป็นหนังสือที่ให้แนวการสอนแก่ครู จึงควรมีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อที่ว่าเมื่อครูผู้สอนไม่เข้าใจตรงไหนจากการสอนมาแล้วสร้างความเข้าใจ และสร้างความชัดเจนแก่ครูผู้สอนได้ ประเทิน มหาจันทร์ (2531) กล่าวว่าการศึกษาที่ครูจะช่วยให้เด็กสามารถตอบสนองต่องานศิลปะได้อย่างถูกต้องนั้น ตัวครูเองจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจอย่างถูกต้องด้วย รองลงมาคือ ครูศิลปะศึกษาและนักวิชาการทางศิลปะศึกษาต้องการให้หนังสือคู่มือครูเสนอรูปแบบการประเมินผลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งการประเมินผลหรือการวัดผลการเรียนการสอนศิลปะศึกษานั้น วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ (2516:อ้างใน กรมฝึกหัดครู) กล่าวว่า การวัดผลการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดระดับความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการเรียนและประกอบกิจกรรมทางศิลปะ เป็นการประมวลผลความสำเร็จในการเรียนของเด็กแต่ละคน จุดมุ่งหมายของการวัดผลไม่เพียงแต่ต้องการพัฒนาในด้านการเรียนรู้ในเนื้อหาทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้นักเรียนเจริญเติบโตในทุกๆด้าน การประเมินผลการเรียนศิลปะศึกษาที่ดีนั้น ผู้ประเมินต้องสามารถแปลความหมายของงานได้ถูกต้อง ถูกหลักการศึกษและหลักทางสุนทรียภาพ ซึ่งเน้นที่โครงสร้างของศิลปะ

การประเมินผลการเรียนของกิจกรรมศิลปะศึกษา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) นั้นกำหนดให้มีการประเมินใน 2 ลักษณะ คือ การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการ

สอน (ซึ่งแบ่งเป็นการประเมินก่อนเรียน การประเมินระหว่างภาคเรียนและการประเมินปลายภาคเรียน) และการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน (ซึ่งใช้ผลการประเมินระหว่างเรียน ผลการประเมินปลายภาคเรียน รวมทั้งเงื่อนไขเรื่องเวลาและอื่นๆ มาพิจารณาตัดสินผลการเรียน)

นอกจากนี้แล้วครูศิลปศึกษาและนักวิชาการทางศิลปศึกษาอยากให้หนังสือคู่มือครูศิลปศึกษา เสนอความรู้เพิ่มเติม และแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมอีกด้วย ซึ่งให้เห็นว่าครูศิลปศึกษาต้องการพัฒนาการเรียนการสอนและความรู้ของตนให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ แต่ยังคงขาดแหล่งแนะนำความรู้ และนอกจากนี้หากครูได้รับการอบรมเสริมความรู้บ่อยๆ ก็จะช่วยพัฒนารูปแบบการสอนของครูให้ดียิ่งขึ้นสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์หลายประเภทในการสอนได้ ดังเช่นที่ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533) ได้ยกตัวอย่างถึงครูสุภาพสตรีท่านหนึ่งว่า ครูผู้นี้ชี้แจงว่านักเรียนที่เธอสอนไม่เคยมีกิจกรรมเล่นดินเหนียวเลย เพราะเด็กไม่ชอบ จากการศึกษาข้อเท็จจริงพบว่า ความจริงแล้วครูต่างหากที่ไม่ชอบดินเหนียว เป็นผู้ปฏิเสธดินเหนียว และไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานด้วยดินเหนียวมาก่อน หลังจากที่ครูท่านนั้นได้รับการอบรมหลายครั้ง จึงเปลี่ยนทัศนคติและสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์หลากหลายประเภทสำหรับการสอนได้ นอกจากนี้แล้วครูศิลปศึกษาและนักวิชาการทางศิลปศึกษาต้องการให้คู่มือครูศิลปศึกษาใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สำหรับครูที่ไม่ได้จบสาขาศิลปศึกษา นับว่าสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ผ่านมา

ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันนี้วิชาศิลปศึกษาได้รับความสนใจมากขึ้น คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสุนทรียภาพมากขึ้นเรื่อยๆ ศิลปะเป็นส่วนช่วยกล่อมเกลาจิตใจ ให้ผู้คนไม่แข็งกระด้างเกินไปนัก ช่วยเสริม สร้างสุนทรียรส และพัฒนารสนิยมให้กับคนทุกเพศและทุกวัย การเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษา จึงควรให้ความสำคัญกับวิชาศิลปะไม่น้อยกว่าวิชาสามัญอื่นๆ ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ครูผู้สอนมีความพร้อมในการให้ความรู้กับเด็ก

แม้ว่าโลกกำลังเจริญไปด้วยเทคโนโลยี อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับประเทศไทยนั้น ปัจจุบันยังคงเป็นหนังสือเรียน ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญกับหนังสือเรียนของทุกๆ รายวิชา เพราะถึงแม้ว่าวิชาศิลปศึกษาไม่ใช่รายวิชาหลัก แต่ก็เป็วิชาที่จะช่วยสร้างคนให้มีจิตใจที่ดีได้ ภาครัฐควรจัดหนังสือเรียนแบบให้เปล่าให้มากขึ้น เพื่อเด็กจะได้มีหนังสือเรียนอย่างทั่วถึง และควรมีการปรับปรุงหนังสือเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

รัฐควรให้ความสำคัญกับหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษาไม่น้อยกว่าตัวหนังสือเรียนศิลปศึกษา เพราะครูผู้สอนจะเป็นผู้ใช้โดยตรง ตามสภาพที่เป็นจริงแล้ว ในประเทศไทยนั้นไม่มีครูที่จบสาขาศิลปะโดยตรงเพียงพอในทุกโรงเรียน ครูผู้สอนเป็นครูที่จบสาขาอื่นมาสอน จึงไม่มีความรู้และทักษะเท่ากับครูศิลปศึกษาโดยตรงครูเหล่านี้จำเป็นต้องพึ่งพาคู่มือครูเป็นสำคัญ ฉะนั้นจึงควรสร้างคู่มือ

ครูศิลปศึกษาขึ้นมาให้เพียงพอ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีคำอธิบายและขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมที่ชัดเจน เพื่อให้การสอนศิลปศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อครูผู้สอนและวิชาศิลปศึกษา

ครูผู้สอนและนักวิชาการควรเข้ารับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดทักษะและเพิ่มพูนความชำนาญ สามารถสอนได้อย่างถูกต้อง และใช้อุปกรณ์ได้อย่างหลากหลาย การสอนก็จะมีประสิทธิภาพ และรัฐควรมีการติดตามผลการสอนของครูและผลการนิเทศของนักวิชาการทางศิลปศึกษา หลังจากการอบรมด้วย

ในอนาคตนี้ควรมีการศึกษารูปแบบการสอนของครูหลังจากปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาศิลปศึกษา และพัฒนาครูผู้สอน รวมทั้งปัญหาและความต้องการจากการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาหลังการปฏิรูปการศึกษา

ควรศึกษาความเปลี่ยนแปลงของหนังสือเรียนศิลปศึกษาหลังการปฏิรูปการศึกษา
ควรศึกษาถึงการผลิตสื่อการสอนในส่วนภูมิภาคว่ามีความเป็นมาตรฐานมากน้อย
เพียงไรและมีปัญหาอย่างไรบ้าง

นอกจากนี้แล้ว นักวิชาการควรมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อชี้แนะแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้แก่ครูประจำการ และนักศึกษาในสถาบันการผลิตครูต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

- กมล สุดประเสริฐ, รูปแบบการติดตามและประเมินโครงการในโครงการพัฒนาการศึกษา ครั้งที่ 6
กระทรวงศึกษาธิการ:รายงานการวิจัย.กรุงเทพฯ:กองแผนงานสำนักงานปลัดกระทรวง , 2531.
 ----- "กรมวิชาการเตรียมระดมจัดทำตำราเรียนมาตรฐาน", ไทยโพสต์ (12 สิงหาคม 2542):13
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมฝึกหัดครู, วิชาศิลปศึกษา .กรุงเทพฯ:ม.ป.ป.
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, หลักสูตรประถมศึกษา.กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา
 ,2534.หน้า 64-69
- กระทรวงศึกษาธิการ,กรมวิชาการ, การสำรวจความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับหนังสืออ่าน
เพิ่มเติมระดับประถมศึกษา .กรุงเทพฯ:กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ,2527.
- เกษมา วรวรรณ ณ.อยุธยา ,:รูปลักษณะหนังสือเรียนมัธยมศึกษา , ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ ,2538
- กำธร สติรกุล, หนังสือและการพิมพ์ .กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ,2515.
- เกษร ธิตะจาวี, กิจกรรมศิลปะ .กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ ,2543.
- โกชัย สาริกบุตร , สมพร สาริกบุตร แนวท้าววิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียน .กรุงเทพฯ :
 แสงรุ่งการพิมพ์ , 2521.
- โกวิท ประวาลพฤกษ์,สรุปการบรรยายพิเศษ เรื่อง เป้าหมายของการสอนและแนวทางการพัฒนา
สื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลศิลปะกับชีวิต ณ โรงแรมเอเชีย.
 กรุงเทพฯ :ม.ป.ป.
- โกสุ่ม สายใจ,การออกแบบนิเทศศิลป์ .กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2537.
- จินตนา ไบกาชฎี, รูปลักษณะหนังสือเรียนมัธยมศึกษา ,ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ ,2538.
- จินตนา ไบกาชฎี,การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก .กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น,2534.
- จินตนา ไบกาชฎี,การเขียนสื่อการเรียนการสอน.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น,ม.ป.ป.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน,รัตนา ตุงคสวัสดิ์, "วิวัฒนาการและทางเลือกของนโยบายการครุศึกษาของ
 รัฐบาลไทย", วารสารครุศาสตร์ .พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ 2542.
- ฉลวย สุรสิทธิ์, ศิลปการเขียน .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ ,2522.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์,การทำหนังสือสำหรับเด็ก พิมพ์ครั้งที่ 4 .กรุงเทพฯ: บุรพาสาน์ 2527.

- เฉลิม นาศิริภักษ์, บันเทิง ชลช่วยชีพ, และนลินี ณ นคร, หนังสือเรียนศิลปะศึกษารายวิชา ศ. 101 – ศ. 102 ศิลปะกับชีวิต 1 – 2 .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2535.
- ชลอ พงษ์สามารถ, ศิลปะสำหรับครูมัธยมศึกษา .กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์ ,2526.
- ชวลิต ดาบแก้ว, กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ศิลปะศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ม.ป.ป.
- ชาญศิลป์ สุวรรณจันทร์, การพัฒนาเนื้อหาวิชาศิลปะกับการแต่งกายตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2535.
- ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล, “บทบาทของครูสอนศิลปะ” พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ .กรุงเทพฯ: บริษัท แพลนพับลิชชิง ,2533 พิมพ์ครั้งที่ 2.
- ชัยรัตน์ ชลวิถี, การเปรียบเทียบการออกแบบกราฟิกหนังสือแบบเรียนไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างสำนักพิมพ์รับบาลกับเอกชน .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- ณรงค์ สมพงษ์, สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่ .กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ , 2534.
- ถวัลย์ มาศจรัส, การเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านเพิ่มเติม .กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ ต้นอ่อนแกรมมีจำกัด, 2539.
- ทองสุข เกตุโรจน์, คู่มือนักเขียน, แปลและเรียบเรียงจาก Authous' Handbook ของ S.A. Klitgard กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ,2528.
- ทำนอง จันทิมา, การออกแบบ .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ ,2532.
- เทวินทร์ เอี่ยมมี, การพัฒนาแบบเรียนทางศิลปะศึกษาเรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์, การเลือกและจัดหาทรัพยากรห้องสมุด .กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร ,2540.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร ขนาดและแบบตัวพิมพ์ไทยที่เหมาะสมแก่แบบเรียนระดับมัธยมศึกษา . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.
- ธวัช ตราชู , การเปรียบเทียบผลงานการวิเคราะห์งานออกแบบกราฟิกในตำราศิลปะระหว่างอาจารย์และนักศึกษาภาควิชา สหวิทยาลัยอีสานใต้, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศิลปะศึกษา คณะครุศาสตร์ 2531.
- นพคุณ คุณาชีวะ, ประพิมพ์พรรณ สุธรรมวงศ์, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.

- นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, ศิลปะศึกษากับครูประถม .กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตีรณสาร, 2525.
- นันทนา เทพบริรักษ์, กิจกรรมนักเรียนในระดับประถมศึกษา: หลักการสู่การปฏิบัติ.กรุงเทพฯ :
โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ภาควิชาประถมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2526.
- เนาวรัตน์ แดงยิ้ม, การวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินผลแบบเรียนสังคมศึกษา สำหรับชาวเขา .
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,2521.
- บรรจง บุญการี, สภาพและปัญหาการสอนศิลปะศึกษาของครูประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
งานการประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี .วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2532.
- บุญเรียง ขจรศิลป์, สถิติวิจัย ครั้งที่ 2 .กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี เอ็น การพิมพ์ ,2542.
- บันลือ ขอรวมเดช, สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
กรุงเทพมหานคร . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2534.
- บันลือ พฤกษ์วัน, หลักสูตรบูรณาการทางการสอน . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์ , 2531.
- ประคอง กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ .กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์หนังสือดร.สง่า
จำกัด,2528.
- ประทีป จรัสรุ่งรวิวรร, ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นอ้อ ,2533.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, การศึกษาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา . กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิชย์ , 2518.
- ประเทศ สุขสถิตย์ สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2544
- ประเทิน มหาจันทร์, ศิลปะในโรงเรียนประถม .กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์ ,2531.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน, และคณะ, เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,2539.
- ฝ่ายนวัตกรรมการศึกษา, หนังสือชุดพัฒนากิจกรรมเชิงกระบวนการ สร้างเสริมลักษณะนิสัย
ซีรีส์ 5 .กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ , ม.ป.ป.
- พรทิพย์ สิงโตทอง, การวิเคราะห์และประเมินหนังสือเรียนสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
เรื่องพระพุทธศาสนา . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2537.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 .กระทรวงศึกษาธิการ 2542.

พิภพ ปิติ, ปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนศิลปศึกษาของครู โรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา4 . วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2533.

พีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์, การศึกษาศาภาพและปัญหาการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดกองเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา . วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ,2534.

_____ "ไฟโรจน์ คัดค้านนโยบายศธ. แก้ปัญหาแบบเรียนไม่ถูกจุด"ไทยโพสต์ (15 ธันวาคม
2542):13

ไฟโรจน์ พวงมณี, ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษา ระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร .
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,2540.

ไฟโรจน์ เมาใจ, องค์ประกอบทางกายภาพของหนังสือเรียนที่เป็นเหตุให้เด็กเลือกหนังสือแบบเรียน ,
วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒประสานมิตร ,2536.

พีน เพชรรักษ์, การศึกษาคความสนใจของเด็กที่มีต่อตำแหน่งของภาพประกอบหนังสือแบบเรียน .
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,2524.

ภิญญาพร นิตยะประภา, การผลิตหนังสือสำหรับเด็ก .กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ ,2534.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 5 การอ่าน หน่วยที่ 6 – 10
.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2527.

มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, ความแตกต่างระหว่างศิลปะและศิลปศึกษา , เอกสารประกอบการประชุม
สัมมนาทางวิชาการ "ศิลปศึกษาในทศวรรษหน้า" ,ภาควิชาทัศนศิลปศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,ม.ป.ป.

มังกร ทองสุชาติ , วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโรงเรียนประถมศึกษาในอนาคต:การศึกษาและ
การค้นคว้าเปรียบเทียบ .สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ:2537.

รีด,เฮอร์เบิร์ต, ความหมายของศิลปะ. แปลโดย กิติมา อมรทัต. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ,2530.

รุจิร ภู่อาระ และคณะ, แนวหน้า ฉบับบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้ สร้างเสริมลักษณะนิสัย.
กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์,ม.ป.ป.

รัตนา พุ่มไพศาล, เอกสารประกอบการสอน วิชา 422373 การเลือกและการเขียนหนังสือสำหรับ
ผู้ใหญ่ . กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียน คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2537.

- เรวัต การพจน์, ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2524.
- เลิศ อานันทนนะ, ศิลปะในโรงเรียน .กรุงเทพฯ: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2523.
- เลิศ อานันทนนะ, เทคนิควิธีการสอนศิลปะเด็ก .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์,2535.
- เลิศ อานันทนนะ และคณะ, ศิลปะศึกษาแนวใหม่ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์องค์การค้ำคูณ,2537.
- เลิศ อานันทนนะ, ศิลปะศึกษา .กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช , 2534.
- วรรณะ ประสงค์ธรรม , การวิเคราะห์แบบเรียนภาษาอังกฤษที่กระทรวงศึกษาธิการ ให้ใช้เป็นแบบ
เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 . วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์,
2511.
- วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ, “ความรู้เกี่ยวกับการสร้างภาพประกอบ” วารสารศิลปกรรมศาสตร์ คณะ
ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร; 4(2) กรกฎาคม-ธันวาคม
,2539
- วรรณีย์ โสมประยูร, เอกสารประกอบการเรียนวิชา:ประถม 427 การเขียนแบบสร้างสรรค์ .ภาควิชา
หลักสูตรการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ,2521.
- วิชาการ,กรม , สื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบการประชุม
คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (กพส.) ครั้งที่ 3/2544
วันที่ 19 มิถุนายน 2544 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่) สำเนา
- วิชาการ,กรม , คู่มือสำหรับใช้ควบคู่กับหนังสือศิลปะศึกษา ศ.101-ศ.102 ศิลปะกับชีวิต 1 – 2 ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 .กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,2538.
- วิชัย ราชบุรีศิริ , หลักสูตรและแบบเรียนมัธยมศึกษา, กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิชย์ ,2526.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ , “ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษา” สารพัฒนาหลัก
สูตร ๓41 (สิงหาคม 2538) 3-12
- วิภา ตระกูลสิน, การสร้างฟอร์มแม่ทของงานหนังสือยกที่ดีของไทย . ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางภาพ
ถ่ายและเทคโนโลยีทางการพิมพ์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2526.
- วินัย โสมดี, “ศิลปะศึกษา” สารานุกรมศึกษาศาสตร์ . กรุงเทพฯ:คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ,2528.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ , ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ (แบบเรียนศิลปะศึกษา) .กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ไทย
วัฒนาพานิชย์, 2520.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ , ศิลปะศึกษา :กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย .กรุงเทพฯ :ชวนพิมพ์ ,2521.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ , ความเข้าใจศิลปะ . กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์,2528.

- วิรุณ ตั้งเจริญ, ทัศนศิลป์ศึกษาไทย. กรุงเทพฯ:ต้นอ้อ,2532.
- วิรุณ ตั้งเจริญ, ศิลปะศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,2539.
- วิไลศักดิ์ เห่งบุญมา, การสร้างหนังสือการ์ตูนประกอบการเรียนกลุ่มประสบการณ์ชีวิตเรื่อง "บุคคลสำคัญ" สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2535.
- วรัญญา สวัสดิบุตร, การวิเคราะห์และการประเมินผลหนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 605. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2531.
- วุฒิ แตรสังข์,การศึกษาแบบ สี ขนาด และภาพประกอบแบบเรียนที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายชอบ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2514.
- วุฒิ วัฒนสิน, ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูศิลปะศึกษา เกี่ยวกับรายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศิลปะศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530.
- ศิริพงษ์ พยอมแย้ม,การพิมพ์ .นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม ,2537.
- ศศิวิมล รอบคอบ ,การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2531.
- ศักดิ์ดา ประจุศิลป์,การออกแบบโฆษณา. กรุงเทพฯ:กaya คอมแพค , 2537.
- _____ "3 สำนักพิมพ์ ถูกถอนใบอนุญาตซ้ำซาก" มติชน (8 สิงหาคม 2543:10)
- สงขวัฏ ทองพรหมราชและคณะ, สร้างเสริมลักษณะนิสัย. กรุงเทพฯ: แม็ค โมเดิร์น อเคเดมิค เซ็นเตอร์, 2543.
- สมทรง สิตลายัน, ศึกษาเกี่ยวกับหนังสือที่เด็กชอบ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2515.
- สมพร จารุณี, "หนังสือยังอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์" หนังสือชุดความรู้ภาษาไทยที่ระลึกงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ครั้งที่ 23 วันที่ 1 – 9 เมษายน 2538. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ,2538.
- สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์, การเขียนหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์ ,2523.

- สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชชัย แกละคณะ, หนังสือเรียนสมบุรณ์แบบ สร้างเสริมลักษณะนิสัย. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช ,2536.
- สงัด อุทรานันท์ , การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นธรรมชาติ . กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2529.
- สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ, หนังสือเรียนแบบเบ็ดเสร็จกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ,ม.ป.ป.
- สิรินทร์ ช่างโชติ,คุณหญิง แม้นมาศ ชวลิต, คู่มือบรรณารักษ์ศาสตร์ ตามหลักสูตรวิชาชุดครู ประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาและคู่มือผู้ทำงานในห้องสมุดทุกประเภท .พระนคร:เกษมบรรณกิจ ,2511.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี ,จุดประสงค์ศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา, เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการ พัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2542 .
- สุชาติ เกาทอง ,หลักการทัศนศิลป์ . กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์ ,2538.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์, การเขียน . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิชย์,2522.
- สุภาพร ตันธนะศิระกุล, การศึกษาศาสนาและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ .วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2538
- สุพิศรา ชุมเกตุ, วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยศิลปากร :ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ,2522.
- เสรี ชิวคำ, การวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ถึง 2539:โครงร่างวิทยานิพนธ์.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- เสาวนีย์ ลิกขาปณิต, การเขียนสื่อสำหรับการสื่อสาร .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ดวงกลมจำกัด,2534.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, รายงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (CD.ROM) เมษายน 2544
- สำนักงานพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, เขตการศึกษา 7 [Online]
แหล่งที่มา:http://www.geocities.com/ed_region7/dedu05.html . 30 เมษายน 2545.
- อมรวิทย์ นาครทรรพ(ผู้เรียบเรียง) , ความฝันของแผ่นดิน .กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด, 2540.
- อรสา ปราชญ์นคร, หลักสูตรและแบบเรียนมัธยมศึกษา .กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

อลิสา ชัยอิสรากร, การศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้จากหนังสือการ์ตูนที่เสนอเนื้อหาแบบสนทนา ร่วมกับแบบบรรยาย โดยใช้แบบตัวอักษรที่ต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2532.

อัมพร ถกปลระจักษ์, "บทบาทของหนังสือเรียนในหลักสูตรใหม่" สารพัฒนาหลักสูตร 11 (ตุลาคม-พฤศจิกายน 2534):8-9

เอนก รัตน์ปิยาภาภรณ์, "แนวทางการประเมินคุณภาพหนังสือเรียน" สารพัฒนาหลักสูตร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2536.

อุบล ตู้อินดา, หลักและวิธีสอนศิลปะ. กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์, 2532.

ภาษาอังกฤษ

Anderson,Cheri , Children's interpretation of illustration and written language in picture books <children's literature>. [Online].1998. Available from:<http://thailis-db.car.chula.ac.th/dao/detail.nsp>[2001,December 3]

Bates, Jane K. Becoming an Art teacher. U.S.A.: Wedworth,2000.

Chadwick,C. Instruction Development and third world textbooks, Education technology reseach and development. 38,3. 1990:51-58

Chesner,Geralyn Invitation for interpretation and appreciation : How five year-old construct meaning through response to picturebook illustration and design. [Online]. 2000 Available from:<http://thailis-db.car.chula.ac.th/dao/detail.nsp> [2001,December 3]

Clark,Sheila Theoretical founftion of appreciation and creation in art education textbooks in 1960-1970 ,1975

____ "committee to look in to textbook scandal" The nation <8 july 2000>:42

Colyer,M. Commissioning illustration .Oxford:Published by Phidon Press Limited,1990.

Crowford,R.. "Content Analysis Scheme for Classroom Use" Art Education 35 <1 January 1982>:15

Dale,Edgar Audio- visual methods in teaching .New York :Holt:Rinehart and winston c1954.

Deighton,Lee , Handbook of American English spelling .New York : Harcourt Brace Jovanovich,1977.

- Diemert, H The Problem of content in Art Education Art Education 33 <7 November 1980>: 28 –29
- Douglass, Harl Trends and issues in secondary education .New Delhi:prentice-Hall of India,1965.
- Dove, Marianne . “The Textbook in Education” The Delta Kappa Gamma Bulletin 64 no3 24 – 30 [ONLINE] .1998. Available from:<http://cdnet2.car.chula.ac.th/pdfhtml/03595/11748/VSI.HTM>[2000, August 4]
- Dunnahoo, Dan Content Analysis of Elementary art Teacher Preparation textbook:a study of the status of discipline in art teacher preparation texts <textbook analysis>, univeersity of geogia, 1992
- Flemming,M. and Levine,W. Instructional Message Design Education Technology New Jersey: Publication Englewood ,1993.
- Foster,M.. “Art Education in Japan a Textbook-Based Curriculum School Art” School Art 1990.
- Good,Carter ,Dictionary of education .New York ,PA:the Maple Press Company ,1971.
- Gainer,R. “Byone Illustration : Information about Art in Children's picture Book” Art Education 35<2 March 1982>:16-19
- Gunter,G and Gunter,R “Tomorrow's Textbook today” Multimedia Schools 5 no4 24-30 18-20+S/O '98 [ONLINE] .1998. vailablefrom:<http://cdnet2.car.chula.ac.th/pdfhtml/05894/OVD8X/WRS.HTM> [2001, May 5]
- Horn, Marion . Give Children Wings: A Manual on How to Write for Children < New York: Comittee on World Literacy and Christian Literature,1970.
- Hubbard,G The next eration :Inivitaive or inertia in secondary art education in secondary Art education : an anthology of issues. Virginia : The national Art Education Association ,1990.
- Hummel,Charles,Education today for the world of tomorrow, switzerland:journal de Geneve,1977.
- Hummel, C School textbooks and lifelong education An analusis of schoolbooks from three countries Humburg <Federal Republic of Germany> :UNESCO Institute for Education 1988.
- Inlow , G. Maturity in high School Teaching .New Jersey:Pretice-Hall Inc.,1963.

- Jeffers, S. A survey of instructor of art methods classes for preservice elementary teacher. Studies in Art Education 34<3> 1993: 233 – 234
- Knowlton, Jamea Q. A socio and psycho-linguistic theory of pictorial communication. Indiana:indiana University,1962.
- Lampela ,Laurel Ann PH.D The use of the art textbook by selected elementary classroom teacher and selected elementary ,middle and high school art teachers. the ohio state university, 1990.
- Laspina, James ,The Visual turn and the Transformation of the Textbook.
- Lowenfeld,V. Creative and mental growth .New York:Macmillan company,1987.
- May,W.T.,and other, Making Art at a Glance : A Critique of “Discover Art”
Elementary Subject Center Series No.90. Office of Educational Research and Improvement <ED> .Washington:DC,1993.
- Mayer,Richard E. A generative theory of textbook design : using annotated illustrations to foster meaningful learning of science text.[Online] 1995.
Available from:www.H.W. Wilson Abstracts Full Text
- McFee,J.K. “Cultural Diversity and The Structure and prective of Art Education”
NEAE N.P.:1998.
- Mckechine,Jean L. Webster’s new twentieth century dictionary of the English languag unabridged .New York :the Word Publishing Company,1971.
- Mellott,M.E. What to Look for in Choosing a Textbook.In Steeves,F.L. Readings in the methods of education .New York: The Odysey Press,1964.
- Orr,James Thompson, The perceive usefulness of a new teacher handbook on becoming acclimated to a rural school system in Maryland.[Online]. 1989
Available from:http://thailis-db.car,chula.ac.th/dao/detail.nsp[2001,January 18]
- Pinneau,Jane Louise. The Art teacher experience :A reflective view<preservice,beginning teacher>. [Online],1998 Available from:http://thailis-db.car,chula.ac.th/dao/detail.nsp[2002,March 21]
- Read,Herbert Edward The meaning of Art .New York: Pitman Pub.Cop.1951.
- UNESCO, Textbook and reading materials volume two : Outcomes the regional seminar Wellington : Report of a Regional Simimar on Department of Education,1984.

UNESCO,Secondary education for the future Report of a forum meeting on new trend and process of secondary education ; Report of a regional office for education in Asia and Pacific Bangkok,1986.

Wesley, Edgar and Wronski,Stanley . Teaching secondary social studies in a world society .Lexington,mass: D.C. Heath,1973.

Webster and Mckenchine, Webster's new twentieth century dictionary of the English language unabridge .New York: The World Publishing Company,1971.



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. อาจารย์วินัย รอดจ่าย
ผู้บริหารศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
2. อาจารย์ธีรศักดิ์ ธีรวงเลิศฤทธิ์
นักวิชาการระดับ 8 ประจำศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ
3. อาจารย์ประเทศ สุขสถิตย์
นักวิชาการระดับ 8 ประจำศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ
4. รองศาสตราจารย์.ดร.เกษร ธิตะจาวี
อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.สันติ คุณประเสริฐ
หัวหน้าภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก ข

เครื่องมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ (โปรดเลือกตอบตามตำแหน่งของท่าน)

1.1 สำหรับท่านผู้ตอบที่ปฏิบัติหน้าที่หน้าที่เป็น**ครูผู้สอน**

1.2 สำหรับท่านผู้ตอบที่ปฏิบัติหน้าที่เป็น**นักวิชาการประจำสำนักงานการประถมศึกษา**

2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษา และหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา

ระดับประถมศึกษา ที่เกี่ยวกับองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ

1.เนื้อหา

2.กิจกรรม

3.ภาพประกอบ

4.ภาษาที่ใช้เขียน

5.รูปเล่มและการออกแบบ

- ความคิดเห็นเพิ่มเติม



สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของครูผู้สอน

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหรือกรอกข้อความลงช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริง

1.เพศ

() ชาย () หญิง

2.อายุ

() ต่ำกว่า 25 ปี () 25 - 30 ปี
 () 31 - 35 ปี () 36 - 40 ปี
 () 41 - 45 ปี () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3.วุฒิการศึกษา

() อนุปริญญา () ปริญญาตรี
 () ปริญญาโท () ปริญญาเอก
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4.สาขาวิชาเอกที่ท่านสำเร็จการศึกษา

() ปฐมวัย () ประถมศึกษา
 () ศิลปศึกษา () ศิลปกรรม
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5.ประสบการณ์ในการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา

() 1 - 5 ปี () 6 - 10 ปี
 () 11 - 15 ปี () 16 - 20 ปี
 () 20 ปีขึ้นไป () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6.ท่านมีหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้นั่งสือเรียนศิลปศึกษาอย่างไร

- () พิจารณาตามคุณภาพของหนังสือเรียนโดยอิงเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก
- () ตามมติของโรงเรียน
- () พิจารณาตามชื่อผู้แต่ง
- () ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและระบุให้ใช้
- () อื่นๆ (โปรดระบุ)

7. โรงเรียนของท่านได้กำหนดให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนประกอบการเรียนศิลปศึกษา

- () กำหนดให้ใช้
() ไม่กำหนดให้ใช้

8. ในการสอนวิชาศิลปศึกษาท่านใช้หนังสือประเภทใดประกอบ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () หนังสือเรียนศิลปศึกษา
() คู่มือครู พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ (กรุณาระบุสำนักพิมพ์)
() หนังสืออ่านประกอบ
() หนังสือแบบฝึกหัดเพื่อเสริมทักษะ
() หนังสือศิลปะทั่วไป(กรุณาระบุ).....
() อื่นๆ.....

9. ท่านได้ใช้หนังสือเรียนหรือหนังสือประกอบการสอนวิชาศิลปศึกษาจากสำนักพิมพ์ใด

(เลือกตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)

- () โรงพิมพ์ ครูสภา
() สำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิชย์
() สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิชย์
() สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์
() สำนักพิมพ์ จุฬา
() สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ
() สำนักพิมพ์ แม็ค จำกัด
() อื่นๆ โปรดระบุ.....

10. ท่านใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาประกอบการสอนอย่างไร

- () ใช้ทุกชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน () ใช้เกือบทุกชั่วโมงที่มีการสอน
() ใช้บางชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน () ไม่เคยใช้เลย

11. ท่านใช้คู่มือครูประกอบการสอนกี่ฉบับในแต่ละภาคการศึกษา

- () ใช้ทุกชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน () ใช้เกือบทุกชั่วโมงที่มีการสอน
() ใช้บางชั่วโมงที่มีการเรียนการสอน () ไม่เคยใช้เลย

12. ท่านประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาหรือไม่

- () ไม่ประสบปัญหา
() ประสบปัญหา (โปรดระบุปัญหา).....

13. ท่านประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้หนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาหรือไม่

() ไม่ประสบปัญหา

() ประสบปัญหา (โปรดระบุปัญหา).....

14. หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาควรแยกเล่มออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยหรือไม่

() ควรแยกเล่ม

() ไม่ควรแยกเล่ม

15. หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาควรมีลักษณะอย่างไร

() ควรแยกเล่มเป็น 3 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์

() ควรแยกเล่มเป็น 2 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์

() ควรรวมเป็นเล่มเดียวกันทั้ง 3 วิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์



สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของนักวิชาการ

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหรือกรอกข้อความลงช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริง

1.เพศ

() ชาย () หญิง

2.อายุ

() ต่ำกว่า 25 ปี () 25 - 30 ปี
 () 31 - 35 ปี () 36 - 40 ปี
 () 41 - 45 ปี () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3.วุฒิการศึกษา

() อนุปริญญา ()ปริญญาตรี
 () ปริญญาโท () ปริญญาเอก
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4.สาขาวิชาเอกที่ท่านสำเร็จการศึกษา

() ปฐมวัย () ประถมศึกษา
 () ศิลปศึกษา () ศิลปกรรม
 () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6.ประสบการณ์ในการนิเทศวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา

() 1 - 5 ปี () 6 - 10 ปี
 () 11 - 15 ปี () 16 - 20 ปี
 () 20 ปีขึ้นไป

6.ท่านมีหลักเกณฑ์ในการให้คำแนะนำในการพิจารณาใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาแก่ครูอย่างไร

- () พิจารณาตามคุณภาพของหนังสือเรียนโดยอิงเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก
 () ตามมติของโรงเรียน
 () พิจารณาตามชื่อผู้แต่ง
 () ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและระบุให้ใช้
 () อื่นๆ.....

7.ท่านประสบปัญหาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำการใช้หนังสือเรียนศิลปศึกษาแก่ครูหรือไม่

- () ไม่ประสบปัญหา
 () ประสบปัญหา (โปรดระบุปัญหา).....

8. ท่านประสบปัญหาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำในการใช้หนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษาหรือไม่

() ไม่ประสบปัญหา

() ประสบปัญหา (โปรดระบุปัญหา).....

9. ท่านให้คำแนะนำให้ครูผู้สอนศิลปะใช้หนังสือ ประกอบในการสอนวิชาศิลปศึกษา

() หนังสือเรียนศิลปศึกษา

() คู่มือครู พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ (กรุณาระบุสำนักพิมพ์)

() หนังสืออ่านประกอบ

() หนังสือแบบฝึกหัดเพื่อเสริมทักษะ

() หนังสือศิลปะทั่วไป(กรุณาระบุ).....

() อื่นๆ.....

10. หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาควรแยกเล่มออกมาจากกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยหรือไม่

() ควรแยกเล่ม

() ไม่ควรแยกเล่ม

11. หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาควรเป็นอย่างไร

() ควรแยกเล่มเป็น 3 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์

() ควรแยกเล่มเป็น 2 รายวิชา คือ ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์

() ควรรวมเป็นเล่มเดียวกันทั้ง 3 วิชา คือ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาและหนังสือคู่มือครูวิชาศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ในด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านภาพประกอบ ด้านภาษาที่ใช้เขียน ด้านรูปเล่มและการออกแบบ

ระดับความคิดเห็นในตารางมีความหมายดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตัวอย่าง ความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับหนังสือเรียนศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ว่าควรจะเป็นตามข้อความที่นำเสนอในแต่ละด้านอย่างไร

ด้านเนื้อหา

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็นด้วย				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
*	เนื้อหาสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร		✓			

คำอธิบาย หมายถึง ท่านมีความคิดด้วยเห็นว่า หนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก

ด้านเนื้อหา

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1

หนังสือเรียน

1.	เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา					
2.	เนื้อหาหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน					
3.	เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์					
4.	เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความสัมพันธ์กับสภาพของสังคมในปัจจุบัน					
5.	เนื้อหาของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีความถูกต้องแม่นยำ กับหลักวิชาการทางศิลปศึกษา ที่มีเอกสารอ้างอิงที่เชื่อถือได้					
6.	เนื้อหาหนังสือเรียนควรสามารถปรับให้เข้ากับท้องถิ่นได้					

คู่มือครู

7.	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษาควรสอดคล้องกับหนังสือเรียนศิลปศึกษา					
8.	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษาควรมีคำอธิบายชัดเจน สะดวกแก่การทำความเข้าใจ					
9.	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูควรนำเสนอความรู้ใหม่ๆ และเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม					
10.	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษาควรส่งเสริมความเป็นไทย ไม่ขัดต่อศีลธรรมและวัฒนธรรม					
11.	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษาควรมีคำเฉลยของคำถามสำคัญๆ					
12.	เนื้อหาของหนังสือคู่มือครูศิลปศึกษาควรนำเสนอเกี่ยวกับเครื่องมือวัดและประเมินผลที่ถูกต้อง					

ด้านกิจกรรม

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
หนังสือเรียน						
1.	กิจกรรมที่นำเสนอควรสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ในบทเรียน					
2.	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้					
3.	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมให้เกิดสุนทรียภาพ					
4.	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์					
5.	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
6.	กิจกรรมที่นำเสนอในบทเรียนควรช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ และสามารถปรับตัวทำงานร่วมกับผู้อื่นได้					
คู่มือครู						
7.	คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นลำดับขั้นตอนแก่ครูผู้สอน					
8.	คู่มือครูควรมีคำอธิบายการปฏิบัติกิจกรรมที่ชัดเจนเข้าใจง่าย					
9.	คู่มือครูควรนำเสนอเทคนิคการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ					
10.	คู่มือครูควรเสนอแนะอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม และสามารถหาได้ง่าย					
11.	คู่มือครูควรนำเสนอกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากในบทเรียน					
12.	กิจกรรมเสนอแนะอื่นๆในคู่มือครูควรสอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน					

ด้านภาพประกอบ

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
หนังสือเรียน						
1.	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรมีสีสันสวยงามน่าสนใจ					
2.	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ในบทเรียน					
3.	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน					
4.	ภาพประกอบในหนังสือเรียนศิลปะศึกษาควรช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ					
5.	ภาพประกอบควรมีความแปลกใหม่ ช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายขึ้น					
6.	ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครู ควรมีความคมชัดไม่พลาเลือน และขนาดเหมาะสมกับสายตา					
คู่มือครู						
7.	ภาพประกอบทั้งในหนังสือเรียนและคู่มือครู ที่เป็นเชิงประวัติศาสตร์ ต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และมีการอ้างอิงที่ถูกต้อง					
8.	ภาพประกอบควรมีหลายเทคนิค เพื่อทำให้น่าสนใจ และเกิดการเรียนรู้					
9.	ภาพประกอบในคู่มือครู ควรมีการเน้นรูปที่แสดงกิจกรรมให้ชัดเจน					
10.	ภาพประกอบในคู่มือครูควรมีสีสันสวยงามและเหมาะสม เพื่อช่วยในการอธิบายเนื้อหา					
11.	ภาพประกอบที่ใช้ในการอธิบายในคู่มือครู ไม่ควรมีรายละเอียดที่ซับซ้อนเกินไป					
12.	ภาพประกอบในคู่มือครูต้องสัมพันธ์กับเนื้อหา เพื่อช่วยในการอธิบายเนื้อหาและกิจกรรม ให้ผู้สอนเข้าใจได้ง่ายขึ้น					

ด้านภาษาและการเขียน

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
หนังสือเรียน						
1.	การใช้ภาษาควรสื่อความหมายได้ชัดเจน					
2.	การสะกดคำควรถูกต้องตามหลักไวยากรณ์					
3.	การใช้ภาษาควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
4.	การใช้ภาษาควรอ่านแล้วเข้าใจง่ายไม่ใช้ภาษาที่เป็นวิชาการมากเกินไป					
5.	คำศัพท์เฉพาะทางศิลปะ ต้องมีคำอธิบายที่ชัดเจน					
6.	การเขียนประโยคต่างๆในแต่ละย่อหน้า ควรเรียงตามลำดับเรื่องราว เพื่อความไม่สับสน					
คู่มือครู						
7.	ควรใช้ภาษาในการอธิบายให้ชัดเจน เนื้อความไม่ซับซ้อน					
8.	ถ้าจำเป็นต้องใช้คำภาษาต่างประเทศ ควรเขียนเป็นคำไทยและมีวงเล็บเป็นภาษาต่างประเทศ					
9.	ควรใช้คำที่บัญญัติไว้แล้ว หลีกเลี่ยงการตั้งศัพท์ใหม่ ถ้าเป็นศัพท์ทางวิชาการควรมีคำอธิบาย					
10.	กรณีที่ไม่มีคำไทยบัญญัติควรใช้ทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ					
11.	ควรใช้คำรูปธรรมแทนคำนามธรรม					
12.	การใช้ประโยคในแต่ละย่อหน้าควรมีเอกภาพในการนำเสนอ					

ด้านรูปเล่มและการออกแบบ

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
หนังสือเรียน						
1.	ปกของหนังสือเรียนศิลปศึกษาควรมีสีสันที่ดึงดูดตา การจัดวางภาพและตัวอักษรโดดเด่นน่าสนใจ					
2.	รูปเล่มหนังสือเรียนมีขนาดสวยงามเหมาะสมสะดวกกับการพกพา					
3.	รูปเล่มควรมีสีสันที่สร้างความสนใจ มีการใช้สีที่เหมาะสมในแต่ละส่วน					
4.	การออกแบบจัดวางเนื้อหาและภาพประกอบควรมีสัดส่วนที่เหมาะสม สร้างความเข้าใจได้ง่ายขึ้น					
5.	ข้อความในหนังสือเรียนและคู่มือครู จัดวางเป็นระเบียบอ่านง่าย					
6.	กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนศิลปศึกษาและคู่มือครูศิลปศึกษา ควรมีคุณภาพทนทานเหมาะกับลักษณะของหนังสือ					
คู่มือครู						
7.	ปกของคู่มือครูศิลปศึกษา ควรแตกต่างจากหนังสือเรียนศิลปศึกษา					
8.	รูปเล่มของคู่มือครูที่เหมาะสมควรเป็นขนาด A4 เพื่อความกะทัดรัด สะดวกในการอ่าน					
9.	สีของรูปเล่มหนังสือคู่มือครู ควรสวยงาม น่าสนใจ มีรสนิยมไม่ฉูดฉาดเกินไป					
10.	หัวเรื่องต่างๆในคู่มือครูจัดวางได้โดดเด่น เห็นชัดเจน					
11.	ข้อความและส่วนที่สำคัญมีการเน้นให้ชัดเจน					
12.	การจัดวางภาพในแต่ละหน้าของหนังสือคู่มือครู ควรจัดวางให้น่าสนใจ เหมาะสมกับพื้นที่ว่าง					

โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

1. ท่านต้องการให้หนังสือเรียนวิชาศิลปศึกษาเป็นอย่างไร (เช่น เนื้อหาสาระ การจัดรูปเล่ม ประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ ฯ เป็นต้น)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านต้องการให้คู่มือครูวิชาศิลปศึกษาเป็นอย่างไร (เช่น คำแนะนำในการใช้ ,กิจกรรมเสนอแนะ การประเมินผลการเรียน ฯ เป็นต้น)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

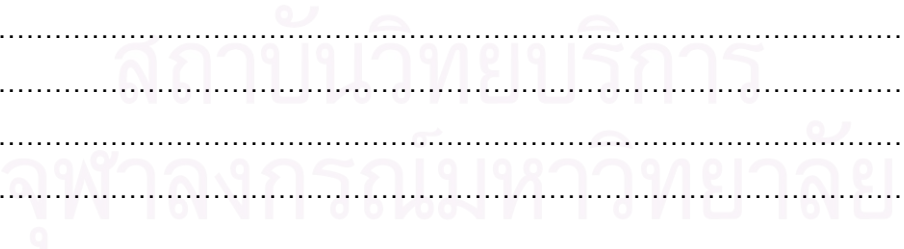
.....

.....

.....

.....

.....



3. ข้อเสนอแนะ หรือข้อสังเกตอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

นางสาวปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ เกิดวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ที่อำเภอ
บางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต ภาควิชาศิลป
ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2540 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรม
หาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2542



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย